

ปัญญาสาร

ฉบับที่ ๑๒๖

มูลนิธิแนบมหานีรานนท์

ปัญญาสาร ฉบับที่ ๑๒๖

ปัญญาสาร

ฉบับที่ ๑๒๖

มูลนิธิแนบมหานีรานนท์

สำนักงานมูลนิธิแนบมหานีรานนท์

๘๔/๑ หมู่ ๒ ถนนพุทธมณฑลสาย ๕ ตำบลบางกระทึก
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐
โทร. ๐๒-๔๒๐-๘๐๒๔, ๐๒-๘๘๙-๔๔๑๗
และที่ตึกสุหัทรังสรรค์ วัดสามพระยา กทม. ๑๐๒๐๐
โทร. ๐๒-๖๒๘-๙๓๒๘

พิมพ์ที่ บริษัท แอคทีฟ พริ้นท์ จำกัด

๙ ซอยลาดพร้าว ๖๔ แยก ๑๔ แขวงวังทองหลาง
เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
โทร. ๐๒-๕๓๐-๔๑๑๔ (อัตโนมัติ) โทรสาร ๐๒-๑๐๘-๘๙๕๐-๕๑
E-mail : tanapress@gmail.com, tana@tanapress.com

คำนำ

ปัญญาสารฉบับที่ ๑๒๖ นี้ จัดพิมพ์ในวันอาสาฬหบูชา ปีนี้ตรงกับวัน ศุกร์ที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗

วันอาสาฬหบูชาเป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนาวันหนึ่ง ตรงกับวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ในสมัยพุทธกาล พระบรมศาสดาทรงแสดงธัมมจักรกัปปวัตตนสูตรแก่ปัญจวัคคีทั้ง ๕ รูป ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี

พระพุทธองค์ทรงแสดงปฐมเทศนาแก่ปัญจวัคคี ทรงตรัสถึงธรรม ๒ อย่างที่บรรชิตไม่ควรเสพ ได้แก่

๑. กามสุขัลลิกานุโยค คือการเสพกามคุณทั้งหลาย เป็นธรรมอันเลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

๒. อัตตกิลมถานุโยค คือการทรมานตนให้ได้รับความลำบาก เหล่านี้ไม่ใช่ข้อปฏิบัติของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

ทรงยกย่องการปฏิบัติทางสายกลาง คือ **อริยมรรคมีองค์ ๘ และอริยสัจ ๔** จบพระธรรมเทศนา ท่านอัญญาโกณฑัญญะบรรลุเป็นโสดาบัน ซึ่งเป็นพระอริยสงฆ์รูปแรกในพุทธศาสนา เป็นวันที่มีรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม และพระอริยสงฆ์ เกิดขึ้นในโลกครบทั้ง ๓ ประการ

ในวันนี้ ชาวพุทธเราควรประกอบการบูชาทั้งอามิสบูชา และปฏิบัติบูชาตามหลักธัมจักรกัปปวัตตนสูตร ด้วยการเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ คือการเจริญ ศีล สมาธิ และปัญญาที่เป็นไปพร้อมอารมณ์สติปัฏฐาน

ปัญญาสารฉบับนี้ มูลนิธิฯ ได้นำเรื่อง **ทิฏฐิวิสุทธิ** ต่อจากฉบับที่แล้ว ที่ท่านอาจารย์แนบ มหานีรานนท์ ได้พยายามอธิบายธรรมชาติที่เป็นความจริง พร้อมทั้งเหตุผลในการเข้าถึงวัตถุธรรมนั้นอย่างละเอียดลออ เพื่อต้องการให้เข้าใจอารมณ์ของวิปัสสนา คือ **รูปนาม** ที่เป็นปัจจุบันอารมณ์ และเพื่อให้เข้าใจวิธีกำหนดนามรูปที่เป็นอารมณ์ปัจจุบันได้ถูกต้อง

การปฏิบัติได้ถูกต้องนั้น ต้องอาศัยการศึกษาหรือการฟังที่เข้าใจถูกต้องมาก่อน เมื่อได้ศึกษามาจนเข้าใจถูกต้องดีแล้ว การปฏิบัติก็ถูกต้องด้วย ปริยัติจึงเป็นปัจจัยแก่การปฏิบัติ และเมื่อเข้าใจถูก ปฏิบัติถูกแล้ว ปฏิเวธ คือผลของการปฏิบัติก็ต้องได้รับแน่นอน

ในทิฏฐิวิสุทธินี้ เป็นปัญญาที่บริสุทธิ์ขั้นต้น คือปัญญานี้บริสุทธิ์จากความเห็นผิด ที่สำคัญว่า มีอัตตา ตัวตน คน สัตว์ หญิง ชาย อยู่ในนามรูปนั่นเอง

ทิฏฐิวิสุทธินี้ได้มาจากไหน? ก็ได้มาจากนามรูปปริจเฉทญาณ คือปัญญาที่สามารถแยกนามแต่ละนาม รูปแต่ละรูปออกจากกันได้ จนเข้าถึงความเป็น**อนัตตา**

นามรูปปริจเฉทญาณนี้ ได้มาจากไหน? ก็ได้มาจากการพิจารณานามรูป จาก**สุตมยปัญญา**และ**จินตามยปัญญา** จนถึง**ภาวนามยปัญญา**

ด้วยเหตุนี้ จึงได้พยายามชี้แจงให้เข้าใจสภาวะของนามรูปและสติสัมปชัญญะ ที่เป็นผู้พิจารณานามรูปจนได้ความจริงของนามรูป โดยที่นามรูป นั่นเอง เป็นผู้สอนให้รู้ ไม่ใช่ได้มาด้วยการคิดนึกเอาเอง

นอกจากนี้ยังมีเรื่องของอาจารย์ท่านอื่นที่เป็นอารมณ์ของปัญญาได้ตามสมควรอีกด้วย

วันอาสาฬหบูชานี้ มูลนิธิฯ ได้จัดให้มีการบำเพ็ญกุศล**ด้านอามิสบูชา** มีการเวียนเทียนด้วย ดอกไม้ ธูป เทียน รอบพระบรมสารีริกธาตุในสำนักวิปัสสนามูลนิธิแนบฯ และนิมนต์พระภิกษุสงฆ์สวดเจริญพระพุทธมนต์ พร้อมบำเพ็ญกุศลด้วยการ**ปฏิบัติบูชา** โดยเชิญชวน รับสมัครประชาชนทั่วไปเข้าปฏิบัติธรรม ณ สำนักวิปัสสนาฯ และจัดให้มีการทอดผ้าป่าสามัคคีโดย**คุณรัตนา วศินระพี** รับเป็นประธานผ้าป่าสามัคคีครั้งนี้ พร้อมคณะนักศึกษาพระอภิธัมวัดสามพระยา วัดธาตุทองมูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ผู้ปฏิบัติธรรมและญาติ มิตร เพื่อนำรายได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยการศึกษาธรรมและปฏิบัติวิปัสสนา โดยจัดพิมพ์หนังสือธรรมเผยแพร่ ค่ายาค่ารักษาพยาบาล ซ่อมแซมอาคารพักพระภิกษุ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ

มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ขออนุโมนาในกุศลเจตนาของทุกท่าน ที่ได้ร่วมใจกันบำเพ็ญกุศล เพื่อทำนุบำรุงพระบวรพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรสืบไปครั้งนี้ ขอกุศลที่ประกอบด้วยปัญญานี้จงเป็นพลวปัจจัยให้ทุกท่าน ประสพความสุขความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรม และมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด สามารถรู้ธรรมเห็นธรรมตามคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจนถึงความพ้นทุกข์โดยเร็วพลันด้วยกันทุกท่านเทอญฯ.

วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี
ประธานกรรมการ
มูลนิธิแนบมหานีรานนท์
๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗

สารบัญ

หน้า

ทิฏฐิวิสุทธิ (ตอนจบ)

โดย อาจารย์แนบ มหานีรานนท์

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

ทิฏฐิวิสุทธินี้ เป็นวิสุทธิขั้นต้นของปัญญา ใน ๕ วิสุทธินั้น นี่เป็นขั้นต้น แปลว่าปัญญานี่ต้องเข้าถึงวิสุทธินี้ ถ้าปัญญาไม่เข้าถึงวิสุทธิ ก็ยังใช้ไม่ได้ ปัญญานั้นก็ยังใช้ไม่ได้ และทิฏฐิวิสุทธินี้ก็ต้องได้มาจากเหตุ คือวิปัสสนาปัญญา

วิปัสสนา ที่เป็นเหตุให้เข้าถึงทิฏฐิวิสุทธินั้น วิปัสสนาปัญญานั้นชื่อว่าอะไร? วิปัสสนาในขั้นนี้ชื่อว่า **"นามรูปปริจเฉทญาณ"** เท่านั้นเองเป็นวิปัสสนาขั้นต้นทีเดียว

วิปัสสนาปัญญา เกิดขึ้นทีแรกทีเดียวน่ะ รู้อะไร? รู้จักนามและรูปนี่เสียก่อน รู้ว่านามกับรูปไม่ใช่อย่างเดียวกัน ไม่เหมือนกัน และรูปแต่ละรูปก็ไม่ใช่

อันเดียวกัน นามแต่ละนามก็ไม่ใช่อันเดียวกัน นี่นามรูปปริจเฉทญาณ นี่นะคะ

แล้วในนามรูปที่เกิดขึ้นนั้น ที่ปรากฏอยู่นั้นก็ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่ของตน เพราะตนไม่ได้มีสิทธิ์สร้างขึ้น หากแต่ว่าเกิดด้วยเหตุปัจจัยเป็นผู้สร้างขึ้น ไม่มีตัวตน ก็เท่ากับว่า เป็น **"อนัตตา"**

ที่เข้าไปเห็นว่า ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน นี่ ชื่อว่า **"เห็นอนัตตา"** นะคะ

นี่เป็นขั้นแรกของผู้ทำวิปัสสนา วิปัสสนาอื่น ๆ สูงขึ้นไป ต้องได้อันนี้เป็นขั้นต้น เป็นเหตุก่อน ถ้าอันนี้ยังไม่ได้แล้ว วิปัสสนาที่สูงขึ้นไปกว่านี้น่ะ ไม่มีหวังเลย

เหมือนกับเราขึ้นบันได ถ้าบันไดขั้นต้นยังไม่ได้ก้าวขึ้นไปยืนอยู่บนบันไดขั้นต้นแล้ว ขั้นที่ ๒ ที่ ๓ ไม่มีหวังที่จะขึ้นไปได้ นี่ก็เหมือนกัน ปัญญาขั้นต้นของวิปัสสนา จะต้องได้นามรูปปริจเฉทญาณชัดเจน ซึ่งอันนี้เป็นผลของการปฏิบัติ

ความรู้รูปนามในปริจเฉทญาณนี้ เป็นผลของการปฏิบัติ ไม่ใช่เป็นการปฏิบัติ ซึ่งเคยเรียนให้ทราบแล้วว่า การรู้ รูปนามนี้ มี ๓ ขั้น คือรู้ด้วยปริยัติขั้นหนึ่ง รู้ด้วยการปฏิบัติขั้นหนึ่ง และรู้จากผลของการปฏิบัติ คือ นามรูปปริจเฉทญาณนี้อีกขั้นหนึ่ง คือ เป็นผลที่ได้จากการเรียนปริยัติแล้วก็ได้นำไปพิจารณานามรูปจากการปฏิบัติ แล้วที่เป็นผลจากการพิจารณานามรูป อันนี้เป็นตัววิปัสสนาญาณขั้นต้น เรียกว่า "นามรูปปริจเฉทญาณ"

เพราะว่า ถ้าญาณอันนี้ไม่เกิดขึ้นแล้ว วิปัสสนามีต่อไปไม่ได้ ต้องเห็นว่า เป็นนามรูปเสียก่อน แล้วต่อไปถึงจะไปเห็นว่า นามรูปนี้ เป็นทุกข์ เป็นโทษ เป็นภัย ไม่เที่ยง คือ จะต้องมีนามรูปเป็นเครื่องรับรองความรู้สึกว่า นามรูปไม่เที่ยง นามรูปเป็นทุกข์ นามรูปเป็นภัย นามรูปเป็นโทษ จะต้องมีนามรูป เท่านั้นจะเห็นว่า เป็นอะไร ๆ ก็ตาม ดีหรือเลวก็ตาม ก็เป็นเรื่องของนามรูปนั่นเอง ไม่ใช่ว่า มีเราเป็นทุกข์ เขาเป็นทุกข์ เราเป็นทุกข์ ตัวตนเราเป็นทุกข์ เช่นอย่างเราจะถามว่า ใครล่ะเป็นคนเห็นนามรูปไม่เที่ยง ใครเล่าเป็นคนเห็นนามรูปเป็นทุกข์ ตอนนี้ไม่เอานาม ไม่เอารูปแล้ว

พอถูกถามอย่างนี้เข้า เอ๊าะ! ไม่รู้ว่า คนที่เห็นน่ะ เป็นนามหรือเป็นรูป นี่แปลว่า ยังเห็นไม่ทั่วไปใช่ไหม นี่ยังไม่หมดนะ ยังไม่หมดตัวตนนะ ไม่ใช่มีแต่นามรูป ทั้งหมด คือว่า

ผู้เห็นนามรูปไม่เที่ยงนี่ มันจะว่าเราเป็นผู้เห็น ทีนี้เราผู้เห็นน่ะ คือใคร? มันยังไม่หมด มันยังไม่ออก ที่ตัวรู้ว่า ไม่เที่ยง รู้ว่าเป็นทุกข์ ยังไม่ใช่เหลือแต่นามรูป ทีเดียว นี่อันนี้ก็ยังมีอยู่

นี่ก็แสดงว่า ยังไม่เข้าถึงนามรูปปริจเฉทญาณ ยังนะคะ ยังไม่เข้าถึง

นามรูปปริจเฉทญาณ ปัญญาขั้นนี้เป็นผู้เข้าถึง ความเข้าใจถูกดีแล้ว ทั้งปริยัติและปฏิบัติ การที่จะมาถึง จุดนี้ ต้องเข้าใจจากปริยัติน่ะเข้าใจดีแล้วนะคะ แล้วทำ การปฏิบัติก็ถูกด้วย

เมื่อเข้าใจดีแล้ว เวลามาทำก็ต้องถูกด้วย เพราะ เราจะทำอะไรทั้งหมด เราต้องทำไปตามความเข้าใจ ใช่ไหม? เราเข้าใจแล้วว่า จะทำอย่างนี้ แล้วเราก็ทำไป ตามความเข้าใจนั้น แล้วผลของการกระทำนั้น ถึงจะ เป็นผลดีได้ เข้าใจถูกด้วย และเมื่อทำสำเร็จแล้ว

เป็นรูปอย่างนี้ถูกไหม? รูปที่ถูก รูปร่างที่ถูก หรือรสชาติที่ถูก อะไรก็แล้วแต่ เราก็ต้องทำความเข้าใจไว้ว่าที่ถูกที่ดีนั้นเป็นอย่างไร? นี่เราต้องเข้าใจด้วย

ทีนี้เมื่อเราเข้าใจถูกแล้ว ในเวลาที่เราทำนั่นแหละดีหรือไม่ดี เราก็รู้ว่า ถูกหรือไม่ถูก มันใช่อย่างที่เราเข้าใจมาไหม? ลักษณะและรูปร่าง รสชาติอย่างที่เราเข้าใจมาน่ะ ใช่หรือไม่ใช่

ถ้าเราไม่เข้าใจในทางที่ถูกมาแล้ว ที่ถูกที่ดีน่ะต้องมีรูปร่างอย่างไร มีรสชาติอย่างไร? ถ้าเราไม่เข้าใจมาแล้ว ถึงเราทำขึ้นแล้ว เราก็ไม่รู้ว่า มันดีหรือไม่ดีใช่หรือไม่ใช่ เพราะเราก็ไม่รู้นี่ว่า ที่ใช่น่ะมันอย่างไร?

เพราะฉะนั้น ความเข้าใจจากการศึกษานี่จึงเป็นความสำคัญอันหนึ่งที่จะทำให้เราเข้าใจได้ เพราะเราจะทำอะไรยิ่งทำวิปัสสนานี่ก็เหมือนกัน เวลากำหนดนามก็ดี กำหนดรูปก็ดี แต่ละอารมณ์ ๆ ที่กำหนดลงไปผิดก็ได้ ถูกก็ได้ เราต้องเข้าใจให้ถูก แล้วต้องรู้ด้วยว่านี่ถูกแล้ว หรือเวลาผิด เราก็ต้องรู้ด้วยว่า ที่กำหนดอารมณ์ลงไปอย่างนี้ ทำความรู้สึกอย่างนี้น่ะ ถูกไหม? ไม่ถูกก็ให้รู้ว่า ไม่ถูกด้วย นี่ก่อนอื่นทีเดียวค่ะ

เพราะฉะนั้น ดิฉันจึงบอกว่า **“เรื่องการเข้าวิปัสสนาจะได้อะไร หรือไม่ได้อะไร จะรู้หรือไม่รู้น่ะ ไม่สำคัญดอก ขอให้เข้าใจรู้ว่า ที่ทำลงไปนั้นน่ะมันถูกหรือมันผิด”**

เพราะเรามาหัดทำนี่ เมื่อเวลามาหัดทำ ถูกก็ต้องรู้ ผิดก็ต้องรู้ นั่นแหละ มรรคผลต่อไปเราถึงจะหวังได้ เพราะฉะนั้น ปัญญาที่เข้าถึงนามรูปปริจเฉทญาณ นี่ต้องเป็นปัญญาที่สมบูรณ์แล้ว ถูกต้องแล้วทั้งปริยัติและทำถูกด้วย จึงจะได้เข้าถึงปัญญา อันนี้

ปัญญาทั้ง ๓ มีสุตปัญญา เป็นต้น ต้องให้เข้าถึงภาวนาปัญญา นามรูปปริจเฉทญาณนี่เป็นภาวนาปัญญานะคะ มีนามรูปปริจเฉทญาณ เป็นต้น

วิธีปฏิบัติอย่างไร จึงจะเกิดปัญญารู้ว่า นามรูปไม่ใช่เรา ก็มีสิ่งที่ยังจะต้องเข้าใจเหตุผลให้ถูกต้องและแน่นอนอยู่ ในปัญญาน่ะ ยังมีอยู่อีกข้อหนึ่งว่า

ในการที่จะเกิดวิปัสสนา ที่เรียกว่านามรูปปริจเฉทญาณนั้น เราจะมีวิธีปฏิบัติอย่างไรกัน คือหมายความว่าเราจะกำหนดนามรูปอะไร และอย่างไรจึงจะรู้ว่านามรูปไม่ใช่เรา ชนิดถึงขั้นภาวนาปัญญานั้นได้

ก่อนอื่นที่เราจะทำความเข้าใจกันในเรื่องนี้นั้น คือ ท่านต้องไม่ลืมว่า ปัญญานี้มี ๓ อย่าง หรือ ๓ ขั้น มีสุตตาปัญญา เป็นต้น

ฉะนั้น การกำหนดนามรูป ก็มี ๓ อย่าง หรือ ๓ ขั้นเหมือนกัน แต่สำหรับในขั้นต้น คือ สุตตาปัญญา นั้นต้องรู้ว่า ขันธ์ ๕ นั้นไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนเหมือนกัน เพราะบรรดาท่านที่นับถือพุทธศาสนาทุกท่าน หรือ ท่านที่เคยศึกษาธรรมะมาแล้ว ท่านก็จะต้องมีความเข้าใจ จากการฟังเทศน์บ้าง จากการศึกษาธรรมะบ้าง เล่าเรียน อย่างนี้นะคะ อย่างที่ท่านนั่งอยู่ในที่นี้ทั้งหมดนี่ สุตตาปัญญานี่ เข้าใจดีแล้ว ทุกท่านก็เคยได้ฟังแล้วว่า ขันธ์ ๕ นี่ ไม่ใช่ตัวใช่ตนและไม่มีตัวมีตนในขันธ์ ๕ แล้วก็ขันธ์ ๕ นี่ก็ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา นี่เคยได้ยินกันมาแล้ว ทุกท่านที่นั่งอยู่ในที่นี้นะคะ ย่อมจะต้องมีความเข้าใจอยู่แล้ว หรือว่า รูปนามนี้เป็น อนัตตา ไม่ใช่ตัว ใช่ตน แล้วในบางครั้ง ก็คิดตามไป นึกตามไป ที่ได้ฟังก็เห็นจริง ว่ามันไม่ใช่ตัวใช่ตนจริง ๆ แต่ถ้าหากว่า ท่านไม่ได้ศึกษา เป็นแต่จินตาปัญญาหรือ ได้ยินมาว่า ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ขันธ์ ๕ นี้ นามรูปไม่ใช่ตัว

ใช่ตน การเห็น การได้ยินนี่ ก็ไม่ใช่ตัวใช่ตน แต่ว่า ใครเป็นคนเห็น แล้วที่เห็นนี่ เป็นขันธ์หรือเปล่าล่ะ ถ้าเป็นขันธ์ เป็นขันธ์อะไร?

นี่ทั้ง ๆ ที่บอกว่าขันธ์ ๕ ไม่ใช่ตัวใช่ตน เข้าใจ พูดถูก ได้ยินมา เคยทำความเข้าใจไว้อย่างนั้น

แต่ถ้าถามว่า เมื่อไม่มีตัวมีตน แต่มีขันธ์ ๕ เท่านั้น แล้วการเห็น การได้ยินนี่ ใครเป็นคนเห็น? ใครเป็นคนได้ยิน? ถ้าหาก มีแต่ขันธ์ ๕ แล้ว การเห็น การได้ยินนี่ เป็นขันธ์อะไรเล่า? นี่หากว่า ไม่เคยศึกษามาเลย ไม่เคยได้ยินมาเลยว่า ในสภาวะที่เรียกว่า เป็นรูป เป็นนามนั้น ได้แก่อะไรบ้าง หรือว่า เราย่อขันธ์ ๕ ลงมาเหลือแต่นามกับรูปนั้นน่ะ ได้อย่างไร? สภาวะธรรมอันไหนเป็นนาม สภาวะธรรมอันไหนเป็นรูป ถ้าท่านไม่เคยศึกษามาเลย ดิฉันเชื่อเหลือเกินว่า ตอบไม่ได้ ตอบไม่ได้หรอกค่ะว่า ที่เห็นนี่เป็นรูป หรือเป็นนาม และถ้าเป็นขันธ์แล้ว จะเป็นขันธ์อะไร? ทีนี้เราก็ไม่รู้ ขันธ์อะไรก็ไม่รู้ ว่านี่เป็นรูปขันธ์ หรือเวทนาขันธ์ หรือ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ ก็ไม่รู้ หรือเป็นวิญญาณขันธ์ ไม่รู้นั้น เมื่อไม่รู้อย่างนี้แล้วจะมีหวังไหมคะ ว่าขันธ์ ๕

น่ะ คืออะไร? ก็แต่ขันธ์แล้วยังไม่รู้ว่า อะไรมันเป็นขันธ์ ก็ไม่รู้ จะดูหรือจะไปรู้ขันธ์ที่อะไรล่ะ ว่านี่มันเป็นขันธ์อะไร? แล้วจะไปพิจารณาว่าขันธ์นี้ มันไม่เที่ยง จะไปพิจารณาที่ไหน? มีหวังไหม ที่จะไปเห็นขันธ์ ๕ ไม่เที่ยง ถูกแล้ว! ชื่อของขันธ์ ๕ ทั้ง ๕ ชื่อนี้แหละถูกปฏิเสธแล้วว่า ทั้ง ๕ ชื่อนี้แหละ ไม่เที่ยง ที่ไม่เที่ยง ก็แต่ชื่อเท่านั้นแหละ ชื่อขันธ์ ๕ นี้แหละไม่เที่ยง ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน เป็นทุกข์ เป็นอะไร นี่ได้ยินมาอย่างนี้ แต่ว่าที่ตัวขันธ์น่ะ ไม่รู้หรอก ไม่รู้จริง ๆ เมื่อไม่ใช่ตัวใช่ตนแล้วใครเป็นคนทำงานเล่า? ทำงานต่าง ๆ นี่ การเห็น การได้ยิน ได้กลิ่น รู้รส ถูกต้อง ใครคิดนึก ใครโลภ ใครโกรธ ใครหลงเล่า นี่อย่างนี้ก็หาตัวไม่ได้

บางทีก็บอกว่า เห็นเป็นทุกข์เหลือเกิน ถามว่าใครเป็นทุกข์ คนทุกข์น่ะ คือใคร? หาไม่ได้ หาตัวคนทุกข์ไม่ได้ อย่างนี้ก็มี นี่มีเหมือนกัน ผู้ทำวิปัสสนานี่ดิฉันก็เคยพบ หรือว่า เคยไปแนะนำอยู่

ถ้าหากว่า เราจะรู้ได้ว่า การเห็น การได้ยินนี่ไม่ใช่ตัวตนของเรานี่ จริงอยู่ เราก็จะต้องรู้ด้วยการศึกษา

อย่างท่านที่กำลังศึกษาอภิธรรมอยู่นี่น่ะ ถ้าถามละก็เข้าใจทันที

ถึงแม้ว่า ยังไม่เห็นว่า ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตนก็ตาม แต่ก็ต้องรู้แล้วว่า ธรรมชาติอันนั้นที่ทำงานอย่างนั้นน่ะ มีหน้าที่อย่างนี้น่ะเป็นขันธ์อะไร?

อันนี้ ดิฉันเชื่อว่า ท่านนั่งอยู่ในที่นี้น่ะ รู้หมด เข้าใจหมด ตามปริยัติ นี่เป็นการรู้ตามปริยัติ

ทีนี้ เวลาไปพิจารณาขันธ์ ๕ ก็จะได้รู้ว่า ไปพิจารณาที่ไหน? พิจารณาที่สภาวะอะไร? สภาวะอะไร เป็นขันธ์อะไร? และเวลาพิจารณา ก็จะได้รู้ว่า ที่ตัวพิจารณาอยู่นี้ พิจารณาขันธ์อะไร นี่ก็ยังได้รู้แต่ว่า ต้องมีการศึกษา ถ้าไม่อย่างนั้นไปพิจารณาขันธ์ ๕ จะไปพิจารณาที่ไหน? ขันธ์อยู่ที่ไหน ก็ยังไม่รู้ อย่างนี้ลำบากนะคะ

แล้วทีนี้จะปล่อยวางขันธ์ ๕ ได้อย่างไร เมื่อปล่อยวางและไม่ยึดมั่นนั้น พอรู้ว่า ขันธ์ ๕ นี่ มันไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา แล้วก็เลิก ไม่ยึดมั่น ถือมั่นอย่างนั้นหรือ? ไม่ยึดมั่น ถือมั่นในชื่อนะคะ ตัวจริง ๆ น่ะ ยังไม่ปล่อย เพราะยังไม่รู้นี่ ไม่ยึดมั่น ถือมั่นว่าเป็นเรา หรือเป็นของเรา

แต่ความจริงนั้น ปัญญาที่เกิดมาจากเหตุอย่างนี้ยังไม่ใช่วิปัสสนาปัญญา เพราะเป็นปัญญาที่ได้มาจากเหตุภายนอก ซึ่งได้ยินได้ฟังมาจากคนอื่น ซึ่งได้มาจากการฟังเป็นต้นนั่นเอง จะละกิเลส หรือปล่อยวางได้ ก็ต่อในเวลาที่กำลังคิดนึกถึงว่า ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ที่ได้ยินได้ฟังมาแล้วนั่นเอง เมื่อเลิกคิดถึงอารมณ์นั้นแล้ว คือหมายความว่า เมื่อจิตเปลี่ยนไปรับอารมณ์ใหม่ หรืออารมณ์อื่น เช่นมีการเห็นการได้ยิน เป็นต้น ในอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นความรู้สึกว่า ไม่ใช่เรา ก็ไม่มี แต่ว่า เวลาคิดไป คิดตามเชื่อตามนั้น ก็ว่า ไม่ใช่เรา

แต่ที่ว่าเป็นเราน่ะ เป็นตรงไหน? นี่ซี่! ไม่รู้ว่าเป็นเรา ตรงไหน? แต่ก็นึกเอาว่า ไม่ใช่เรา เพราะฉะนั้นก็เป็นเรา ตรงนึกเอา ถ้านึกว่า ไม่ใช่เราแล้วก็แล้วไป

เมื่อความรู้สึกว่า ไม่ใช่เรา ไม่มีในเวลานั้นแล้วคือในเวลาที่นึกเอาเท่านั้น ไม่ใช่เปลี่ยนอารมณ์ไปเมื่อการเห็น การได้ยิน เกิดขึ้น ขณะนั้น ความรู้สึกว่าไม่ใช่เรา ไม่มีแล้ว ในเวลานั้น ความรู้สึกว่า เราเห็นหรือเราได้ยิน ก็ต้องปรากฏขึ้น ปรากฏขึ้นโดยอาศัย

การเห็น การได้ยินนั้นเอง กิเลสที่เป็นอนุสัยกิเลสอย่างละเอียด ที่หมักดองอยู่ในจิตใจนั้น ก็จะเกิดขึ้นด้วยอาศัยการเห็น การได้ยิน เป็นต้นนั้น

ในขณะที่ได้เห็น ที่ได้ยิน นั้นเอง ความรู้สึกว่านี่เราเห็น ก็เกิดขึ้นตามมา อย่างนี้ เพราะว่า ไม่รู้นี่ว่าอะไรเห็น? เมื่อไม่รู้ว่า ที่เห็นน่ะ มันเป็นอะไร มันเป็นรูป หรือมันเป็นนาม ก็จะเอาเราเข้าไปเป็นคนเห็นคนได้ยิน

ถ้าไม่เอาเราเข้าไป อะไรมันก็เป็นเรา ก็ไม่รู้เพราะเราไม่ได้ศึกษามาก่อน ว่าการเห็น การได้ยินนี่มันเป็นอะไร รูป หรือ นาม อย่างนี้ เราไม่ได้ศึกษามาและอาศัยอะไรเกิดขึ้นบ้าง ไม่รู้ทั้งนั้น

เพราะฉะนั้นเวลาเห็น เวลาได้ยิน เกิดขึ้น **เรา** มันก็เกิดตามขึ้นมา เพราะเวลานั้นไม่ได้คิดนี่ว่า ไม่ใช่เรา ถ้าเวลาที่เราคิดว่า ไม่ใช่เรา ไม่เกี่ยวกับการเห็น การได้ยิน เกิดขึ้นรับอารมณ์ ขณะฟัง ขณะเห็น ขณะได้กลิ่น รู้รส เวลานั้นไม่ได้คิดว่าไม่ใช่เรา เพราะว่าจะต้องมารับอารมณ์ที่กำลังประสบอยู่ **เรา** ก็เกิดขึ้นอาศัยการเห็น การได้ยินนั้นเกิดขึ้น

ฉะนั้นปัญญาที่ได้มาจากภายนอก เพียงแต่การได้ยิน ได้ฟัง มาจากผู้อื่นนั้น จึงยังไม่สามารถที่จะไถ่ถอนความยึดมั่น และความเห็นผิดว่า **เป็นเรา** หรือเป็น**ของเรา** ที่ฝัง หมักดองอยู่ในจิตสันดานนั้นได้ เพราะยังไม่ใช่ภาวนาปัญญา

เพราะฉะนั้น ความรู้สึกว่า **เป็นเรา** นั้น จึงยังไม่ถูกไถ่ถอนออกไปเลยนะคะ

ทีนี้จะไถ่ถอนน่ะ จะต้องไถ่ถอนเวลาไหน? ไม่ใช่ไถ่ถอนในเวลานึกคิดเท่านั้นนะ ไถ่ถอนที่แท้จริง ต้องไถ่ถอนขณะที่เห็น ขณะที่ได้ยิน

วิปัสสนาปัญญา ที่ผู้ปฏิบัติจะรู้ได้ด้วยตนเองว่าตนได้รู้แล้ว ได้เห็นแล้ว นี่พูดถึงผู้ปฏิบัติ แล้วก็เกิดปัญญาขึ้น ตัวก็รู้ว่า ตัวได้เข้าไปรู้แล้ว ได้เข้าไปเห็นแล้วตามความเข้าใจที่ได้ศึกษามา ว่าจะต้องเห็นอย่างไร? เห็นอะไร? ผู้ปฏิบัติก็ได้เข้าไปรู้แล้วไปเห็นแล้ว

แต่เมื่อใดได้เข้าทำการปฏิบัติ จนได้เห็นนามและรูปโดยชัดเจนแล้ว ว่าไม่ใช่เรา ด้วยวิปัสสนาภาวนาคือนามรูปปริจเฉทญาณนั้นแล้ว จึงจะไถ่ถอนความยึดมั่นที่หมักดองอยู่ในจิตใจ หรือในขณะที่เห็น ที่ได้ยินนั้น

นี่แหละค่ะ ต้องเข้าถึงอันนี้

เพราะว่า มันเกิดขึ้นในเวลาเห็น เวลาได้ยิน มันยึดในการเห็น การได้ยิน เป็นต้น

ทีนี้ เวลาที่จะเอาเราออก จะไถ่ถอน เวลาที่เห็น เวลาที่ได้ยิน นั่นเอง นี่อย่างนี้ โดยเหตุผลถึงจะเป็นไปได้ ไม่ใช่ไถ่ถอนในเวลาที่คิดนึก ไม่ใช่อย่างนั้น ต้องไถ่ถอน ในขณะที่เห็น ที่ได้ยิน นั่นเอง

เมื่อเห็นว่าไม่ใช่เรา แต่เป็นนาม เป็นรูป ในขณะเห็น ขณะได้ยิน นั้นแล้ว ความรู้สึกว่า เป็นเราถึงจะออกไป จากที่ตรงนั้นได้ และปัญญาอันนี้ เป็นปัญญาที่ผู้ปฏิบัติ จะรู้ได้ด้วยตนเองว่า ตนน่ะรู้หรือยัง เห็นหรือยัง นามรูป นี่นะ ตนได้รู้แล้ว เห็นแล้ว เพราะเป็นความรู้ที่ได้ มาจากที่ตนได้ปฏิบัติให้เกิดขึ้นด้วยตนของตนเอง และคนอื่นก็ทำไม่ได้ คนอื่นจะช่วยทำให้เราเห็นน่ะ ไม่ได้ ให้เรารู้เข้าถึงนามรูปปริจเฉทญาณน่ะ ทำไม่ได้เลย แม้แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ช่วยให้เราละมิจฉาทิฏฐิ ไม่ได้ เป็นแต่ทรงพระมหากรุณาสอนให้รู้ว่า วิธีที่จะละ มิจฉาทิฏฐิ หรือธรรมที่จะละมิจฉาทิฏฐิ นั้นทำอย่างไร? ปฏิบัติอย่างไร? พิจารณาอย่างไร? บอกได้เท่านี้เอง

แต่ถ้าไม่ทำ ไม่ปฏิบัติ หรือปฏิบัติ แต่ไม่ถูก ก็ไม่ได้เหมือนกัน พระพุทธเจ้าก็โปรดไม่ได้เหมือนกัน

ฉะนั้น ความรู้ที่ได้มาจากที่ตนได้เข้าไปพิสูจน์ด้วยตนเองนั้น ความรู้อันนี้แหละ จึงไถ่ถอนความสำคัญผิดที่เห็นว่า นามรูปนั้น เป็นตัวเป็นตนได้

เพราะเหตุที่เข้าไปรู้ความจริงของนามรูปตามหลักฐานที่ท่านตรัสไว้ว่า การที่ไม่เห็นอนัตตานั้นก็เพราะว่ามีเครื่องปิดบังไว้

ในไตรลักษณ์ แสดงว่า ผู้ที่ไม่เห็นอนัตตานี่เพราะ **ฆนสัญญา** ปิดบังไว้ ความเป็นกลุ่มก้อนไปรวมกันเข้า เมื่อมีสิ่งใดที่รวมกันเข้าเป็นกลุ่มก้อนแล้ว สิ่งนั้นก็ต้องเป็นตัวเป็นตน เกิดเป็นสาระ เกิดเป็นแก่นสารขึ้น

ผู้ที่ไม่เห็นอนิจจัง เพราะว่า **สันตติ** ปิดบังคือความสืบต่อของนามรูปที่เกิดขึ้นมาทดแทนกันเรื่อยๆ เราก็นึกว่า มันมีอยู่เรื่อยตั้ง ๗๐-๘๐ ปี ธรรมอันนั้นยังอยู่ก็เข้าใจว่า อย่างนั้น ไม่รู้สึกว่ามันหมดไป เพราะว่าที่หมดไปก็ไม่เห็น ทำไมไม่เห็น เพราะของใหม่มันเกิดขึ้นมาแทนเรื่อย มันลำบาก ก็เลยทำให้เราเห็นว่าเป็นอันเดียวกันอยู่เรื่อย หมดไปไม่เห็นเพราะ **สันตติ**

อันนี้แหละ จึงปิดบังความไม่เห็นของนามรูปไม่เห็นความดับไป

ฉะนั้น รูปนี่ยังหยาบน่ะ ถ้าเรามีปัญญาน้อยกำหนดดูรูปแล้ว จะเห็นความไม่เที่ยงของรูปนี่ง่ายกว่าความไม่เที่ยงของจิตใจ เพราะจิตใจนี้มันละเอียดมากแล้วก็เร็วมากด้วย เร็วกว่ารูปด้วย ๓ ขณะ คือ อุปาทะ, ฐีติ, ภังคะ, ของจิตหมดแล้วดับไป แต่ส่วนรูปนี่อายุยังตั้งอยู่ได้ถึง ๑๗ ขณะของจิต จิตที่ดับไป ๆ ๓ อนุขณะ เป็นขณะหนึ่งเรียกว่า เป็นขณะใหญ่ นะคะ รูปยังตั้งอยู่ได้ถึง ๑๗ ขณะใหญ่ของจิต รูปยังหยาบนะคะ แล้วเราก็พอที่จะเห็นได้

เพราะฉะนั้น ผู้ที่ทำวิปัสสนาน่ะ ที่ปัญญาน้อยปัญญายังอ่อน ก็ควรพิจารณารูป คือ กายยานุปัสสนา-สติปัฏฐาน อันนี้ จิตนี่ ละเอียดมาก ยิ่งทำสมาธิด้วยแล้วก็ยิ่งละเอียดใหญ่ เพราะว่าจิตเกิดในที่เดียว และหมุนเร็วสันตติที่สืบต่อกันเร็ว เพราะฉะนั้น อำนาจสมาธิจึงไม่สามารถจะเห็นความไม่เที่ยงของจิตใจได้ หรือไตรลักษณ์ มีอนิจจลักษณะนี่ ปรากฏได้ยากมากทีเดียวต้องเป็นผู้ที่มีปัญญาเฉียบแหลม มีบารมีแก่กล้ามาแล้ว

ถึงจะเห็นได้

ผู้ที่ไม่เห็นว่า นามรูป เป็นทุกข์น่ะ เพราะอะไร? ท่านบอกว่า "เพราะไม่ได้พิจารณาอิริยาบถ" ทุกข์ทั้งหลายแหล่ ของนาม หรือของรูป โดยมากจะปรากฏที่อิริยาบถ คือว่า ที่อิริยาบถนี่ เห็นทุกข์ง่าย ถ้าเราไม่เปลี่ยนละก็ ทุกข์จะปรากฏทีเดียวใช่ไหมคะ? นี่พูดถึงตามกฎธรรมดา

เพราะตามธรรมดานี่ ตั้งแต่เช้าตื่นขึ้นท่านเปลี่ยนอิริยาบถกี่หน? จำได้ไหมคะ นั่งกี่หน นอนกี่หน ยืนกี่หน เดินกี่หน จนกระทั่งกว่าจะถึงพรุ่งนี้ แม้ท่านนอนกว่าจะหลับนี่ ก็จำไม่ได้แล้วว่าพลิกตัวกี่หนใช่ไหม? นี่แหละ เปลี่ยนจนจำไม่ได้ ทำไมถึงเปลี่ยน ท่านเปลี่ยนอิริยาบถทุกครั้ง ท่านเปลี่ยนทุกครั้ง ท่านใช้อิริยาบถทุกครั้ง เพื่อแก้ทุกข์ค่ะ ท่านต้องแก้ทุกข์ คือเปลี่ยนอิริยาบถเพื่อแก้ทุกข์

แต่ว่า เปลี่ยนกี่ครั้งไม่รู้ ทุกข์นะ เกิดมากจนดูไม่ทัน จนนับไม่ถ้วน ในวันหนึ่งนี่นะ ท่านมีทุกข์กี่ครั้ง ท่านต้องแก้ทุกข์กี่ครั้งจนนับครั้งไม่ถ้วนนะ แต่ทำไมหนอเราจึงไม่เห็น ใช่ไหม

เพราะไม่ได้พิจารณาอิริยาบถ **ถ้าพิจารณามีหรือจะไม่เห็น?** ต้องเห็นซิคะ ต้องเห็น! นี่เป็นเพราะขาดการพิจารณา เพราะฉะนั้น อิริยาบถนี่ต้องเปลี่ยนเรื่อย คือว่า ในเวลาที่จะเปลี่ยนอิริยาบถน่ะ เราไม่รู้หรอกว่า อิริยาบถนี่ มันเป็นทุกข์แล้ว แล้วเราก็จะเปลี่ยน พอจะเปลี่ยนอิริยาบถใหม่ เราก็สำคัญว่า อิริยาบถใหม่เป็นสุข เช่นอย่างว่า นั่งนี่เป็นทุกข์ ก็เข้าใจว่า นอนนี่แหละ เป็นสุข เป็นอย่างนี้อยู่เรื่อย เราเข้าใจว่า อิริยาบถนั้นเป็นสุขอยู่เรื่อย ๆ เพราะขาดจากพิจารณา

เพราะฉะนั้น แม้แต่พิจารณาอิริยาบถที่มีอย่างเดียวเท่านั้น ดิฉันก็เชื่อเหลือเกิน ท่านจะต้องพ้นทุกข์ได้ ท่านจะถึงนิพพานได้ ท่านจะต้องเกิดวิปัสสนา ด้วยการพิจารณาอิริยาบถ ๔ อย่างเท่านั้นแน่นอนทีเดียว

แต่ผู้ทำวิปัสสนา ไม่ค่อยสนใจอิริยาบถ โดยมากไปสนใจใน นาม ไม่ใคร่สนใจใน รูป แล้วถือว่า ดูเหมือนว่า อิริยาบถนี่ ไม่ค่อยจะสำคัญ

ทีนี้ถ้าพิจารณาแต่อิริยาบถ ๔ อย่างนี่ ดิฉันเชื่อเหลือเกินว่า ๗ วันหรือ ๑๕ วัน แต่ขอให้พิจารณาให้ถูกนะคะ แล้วก็พิจารณาด้วยความเพียรให้รู้ให้ถี่ถ้วนในเวลาเปลี่ยน

อิริยาบถทุกคราวนี่ ดิฉันอยากจะรับรองทีเดียวว่าไม่ถึงเดือน ต้องพบความจริง แต่ต้องทำให้ถูกนะท่านจะต้องได้พบแน่ทีเดียว

เพราะฉะนั้น เพราะเหตุที่ไม่ได้พิจารณาอิริยาบถจึงไม่เห็นว่านามรูปนั้น เป็นทุกข์ ถ้าปฏิบัติถูกนะคะนี่พูดถึงเหตุที่ไม่เห็นนะคะ

ฉะนั้น ผู้ที่ปฏิบัติวิปัสสนา เพื่อจะเข้าไปเห็นอนัตตาว่านามรูปนี้ ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตนนั้น จึงจำเป็นจะต้องเข้าใจในอุบาย ที่จะทำลายฆนสัญญาให้กระจายออกเสียก่อน ใช่ไหมคะ คือว่า จากอิริยาบถแต่ละอัน ๆ ต้องทำความรู้ ต้องพิจารณาให้รู้แน่นอนว่าไม่ใช่อย่างเดียวกัน และไม่ใช่รูปเดียวกัน คือรูปที่นั่งนั้นแหละแล้วก็มานอน ไม่ใช่อย่างนี้ ต้องพิจารณาให้รู้ถูกต้องอย่างนี้ด้วยค่ะ

ฉะนั้นการกำหนดนามรูปนี้เอง จึงเป็นการทำลายฆนสัญญา นี่นามรูปปริจเฉทญาณนี่! ต้องกำหนดนามรูปถึงจะเห็นนามรูป ใช่ไหมคะ คือ เราต้องดูนามรูปเราถึงจะเห็นนามรูป หรือต้องพิจารณาแล้วถึงจะได้

เพราะฉะนั้น ในระหว่างที่เราพิจารณานามรูปนั้นแหละเป็นการทำลายฆนสัญญา อันนี้ก็ไม่ใช่ของยากแต่เมื่อผู้ปฏิบัติไม่ยอมทำ หรือจะเป็นเพราะไม่เข้าใจหรือไม่เชื่อ บอกว่า ไปเข้าวิปัสสนา ท่านจะต้องไปดูนามรูปไม่ได้ไปทำอะไรนะ ท่านไปดูนามรูปน่ะ

เพราะฉะนั้น ความรู้ของท่านจะเกิดขึ้นในทางทวารใดก็ตาม ใน ๖ ทวารนี้แหละ ตา หู จมูก ลิ้นกาย ใจ นี่น่ะ จะต้องมีนามรูปนี้รับรองเสมอ นามก็ได้รูปก็ได้ รูปอะไร นามอะไร จะต้องมีอยู่อย่างนี้เสมอเลยถ้าหากว่า ขณะใด การรู้อะไรเกิดขึ้นก็ตาม การกำหนดอะไรก็ตาม แต่ถ้าไม่มีนาม ไม่มีรูป เป็นเครื่องรับรองความรู้นั้นแล้ว **ผิด** ใช้ไม่ได้ นั่นท่านทำผิด ผิดจากวิปัสสนา ถ้ามีอยู่เสมอแล้วก็เชื่อเหมือนกันค่ะ ว่าต้องเห็น เดี๋ยวนี้น่ะถือว่าไม่จำเป็น รู้มาแล้ว รู้มาจากอาจารย์แล้ว อาจารย์บอกแล้ว ต้องค่อย ๆ ไป มีนามมีรูปนะ

และต้องรู้ว่า รูปอะไร นามอะไรด้วย อันนี้เพื่อทำลายฆนสัญญา จะได้ชื่อว่า เป็นเหตุให้เกิดความเข้าใจถูกว่า นามรูป ไม่ใช่รูปเดียวกัน มีมาก นามก็มีมาก ก็ไม่ใช่นามเดียวกัน

เพราะฉะนั้น ดูนามอะไร ดูรูปอะไร ให้รู้นะ สั่งนักสั่งหนา แต่เข้าไปปฏิบัติจริง มีสติจริง นั่งก็รู้ว่า นั่ง นอนก็รู้ว่า นอน อะไรต่ออะไรก็รู้หมดทุกอย่าง แต่ไม่รู้นาม รู้รูป ไม่มีนาม มีรูป เป็นเครื่องรับรอง คล้ายๆ กับว่า เขาให้เราไปเรียนหนังสือนี่ เราก็ต้องไปอ่านหนังสือ! เวลาอ่านต้องมีหนังสือ แล้วเราก็ต้องดูหนังสือด้วย นี่ถึงจะถูกต้อง เหมือนกัน เวลาเราไปดูนาม ดูรูปทุกอย่างต้องมีนาม มีรูป รับรองความรู้สึกนั้นเสมอเลย เราต้องเข้าไปอ่านหนังสือนี่เราก็ต้องไปดูนามรูปเสมอเลย **ดู!** ทำสติ นั่งก็รู้ นอนก็รู้ อะไรก็รู้ พยายามทำสติ ให้รู้อะไรทุกสิ่งทุกอย่างนั่นแหละ แต่ไม่รู้นามรูปนี่แหละค่ะ จะว่าเข้าใจถูกได้อย่างไร เพราะว่า ทำก็ยังไม่ถูกนะคะ การทำไม่ถูกนี่ ดิฉันคิดว่าเพราะเข้าใจยังไม่ถูกนั่นเอง หรือเข้าใจแล้ว แต่ไปทำให้มันไม่ตรงกับความเข้าใจ ที่ตัวเข้าใจมา อันนี้เป็น

อีกข้อหนึ่งเหมือนกัน เลยทำไม่ถูก

เพราะการเห็นอนัตตานั้น จะต้องเห็นได้ด้วยวิปัสสนาที่เกิดขึ้นจากการพิจารณานามรูปนั้นเอง

เห็นอนัตตา เห็นอะไร? เห็นว่า เป็นนาม เป็นรูปนั่นแหละ ชื่อว่า "เห็นอนัตตาแล้ว" อนัตตานี่เป็นภาษาบาลี

ฉะนั้น การกำหนดรู้นามรูปนี้เอง จึงเป็นการทำลายฆนสัญญาด้วย แต่ข้อสำคัญของการพิจารณานามรูปนั้น อยู่ที่ผู้พิจารณา คือ ในเวลาที่ตนทำการกำหนดรูปนั้นจะต้องรู้ด้วยว่า ตนกำหนดนามอะไร และรูปอะไรด้วย ไม่ใช่รู้แต่เพียงนาม หรือรูปเฉยๆ เท่านั้นไม่ได้ รู้เพียงแต่ว่ารูป ๆ ดูรูป ๆ ดูอะไรก็ไม่รู้ เหมือนดูหนังสือ ๆ อะไรก็ไม่รู้ ดูตัวอะไรก็ไม่รู้ อย่างนี้ก็ไม่ได้เหมือนกันนะคะ

เราจะต้องรู้ว่า นามอะไร และรูปอะไรด้วย อุปมาเหมือนเราอ่านหนังสือ ถ้าเราอ่านแยกตัวหนังสือออกไปเป็นตัว ๆ แล้ว ในตัวหนังสือนั้น ๆ จะไม่มีความหมายเลยสำหรับในตัวหนังสือเหล่านั้นใช่ไหม? ตัวหนังสือนี่ต้องเอามารวมกันเข้า ถึงจะเกิดความหมายขึ้นว่า เป็นอะไร

ถ้าแยกกันออกไปอยู่คนละตัว ๆ ไม่เอามารวมกันให้ติดต่อ ตัวที่จะต้องอยู่ข้างบน หรืออยู่ที่ตำแหน่งไหน ถ้าเราเอาสระที่อยู่ข้างบนนั่นแหละมาไว้ข้างล่าง เอาข้างล่างไปไว้ข้างบน ก็อ่านไม่ได้ พยัญชนะที่อยู่ข้างหน้าเอาไปไว้ข้างหลัง ก็อ่านไม่ได้ แต่ถ้าเอามารวมติดต่อกันเข้าแล้ว ก็มีความหมายเกิดขึ้น ถ้าเราแยกออกไปเป็นตัว ๆ ละก็ ไม่มีเลยความหมายในตัวหนังสือนั้น จะไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไรเลย การที่ยึดมั่นถือมั่นว่า มันเป็นอะไร ก็เกิดไม่ได้เหมือนกัน เพราะมันไม่เป็นอะไรในที่นั้น คือ มันไม่มีความหมายอะไร ใช่ไหมคะ?

เช่นอย่างคำว่า "เรือน" เป็นต้น เราจะเอา สระเอ ตัว ร. สระอือ ตัว อ. ตัว น. มารวมกันเข้าแล้ว คำว่า **เรือน** ก็เกิดขึ้น และคำว่า **เรือน** ที่เกิดขึ้น ก็มีความหมายทันทีว่า เรือน คืออะไร เกิดมีสาระ เกิดเป็นแก่นสารขึ้น ก็เกิดเป็นตัวเป็นตนขึ้น พอเกิดเป็นแก่นสารขึ้นมา ก็เกิดเป็นตัวเป็นตนขึ้น

การเห็นว่า เป็นแก่นสาร เป็นสาระ ก็ชื่อว่าเป็น **อัตตา** เหมือนกัน

แต่ถ้าเราแยกเอาตัวสระออกไปจากกัน คือ อย่าให้มารวมกันแล้ว ความหมายของคำว่า **เรือน** นั้นจะเกิดขึ้นไม่ได้

ฉันใดก็ดี การทำลายฆนสัญญาก็ฉันนั้น ก็เมื่อฆนสัญญาถูกทำลายแล้ว อันความสำคัญว่ามีตัวมีตน ก็เกิดขึ้นไม่ได้เอง โดยไม่ต้องมีใครห้ามปรามเลย

อีกนัยหนึ่ง ความหมายของคำว่า **บ้าน** นั้น ถ้าหากว่า วัตถุต่าง ๆ มีไม้และปูน เป็นต้น ยังรวมกันอยู่ตราบใด ความสำคัญว่า **บ้าน** หรือ **เรือน** บ้านก็ยังมีอยู่แก่เราตราบนั้น และความเป็นของก็ต้องมีอยู่ คือ เมื่อเป็นบ้าน เป็นเรือน แล้วก็เป็นของใครเล่า บ้านของใคร? ก็ต้องมีเจ้าของล่ะ พอเป็นบ้าน เป็นเรือนขึ้น เป็นของเรา เป็นของตน

เมื่อความสำคัญในของสิ่งนั้น หรือในบ้านเรือนนั้น เกิดขึ้น ความสำคัญในความมีสาระในของสิ่งนั้น ก็เป็นเกิดตามขึ้นมา ความยึดถือที่รู้ว่าเป็นของเราก็เกิดติดตามขึ้นมาด้วย บ้านของเรา ของคน หรือของคนนั้น คนนี้ หรือของใครก็แล้วแต่ มีเจ้าของขึ้นมาทีเดียว

พระพุทธองค์ท่านตรัสว่า ไม่มีเจ้าของนะ นามรูปนี่น่ะ คนที่เห็นอนัตตาน่ะ เห็นว่า นามรูปนี้ไม่มีเจ้าของ

ทั้งนี้ก็เพราะ ฆนสัญญานั้นเอง ถ้าหากว่าเราทำลายความเกาะกุม ของวัตถุเหล่านั้นออกแล้ว เช่นเอาไม้ออกมากองไว้เป็นพวก ๆ หรือเป็นกอง ๆ นั้นแล้ว ความรู้สึกว่า เป็นบ้าน หรือเป็นเรือนนั้นจะหมดไปเอง พร้อมทั้งสาระด้วย โดยไม่ต้องไปมีวิธีปฏิบัติอย่างใดเลย ไม่ต้องมีใครไปขับไล่ล่ะ มันรู้สึกว่า ไม่มีสาระเองเกิดขึ้น

เพราะความรู้สึกอันนั้นเป็นผล ที่เกิดขึ้นจากเหตุ คือการปฏิบัติที่ได้มีโยนิโสมนสิการในการพิจารณานามรูปนั้น ด้วยความถูกต้องแล้ว นั่นเอง

วิปัสสนาญาณนี่เป็นธรรมที่เป็นผล จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อทำเหตุให้ถูกต้องแล้ว

ฉะนั้น ผู้ทำวิปัสสนา จึงไม่ควรที่จะไปสนใจในไตรลักษณ์ทั้ง ๓ นั้นมากนัก ผู้แรกปฏิบัติไปฝึกหัดทำวิปัสสนาน่ะ ไปหัดทำ ไตรลักษณ์ นี่มันเป็นผลที่ทำได้ถูกต้องแล้ว

ทีนี้ระหว่างที่เราเข้าปฏิบัติ ให้ถือว่าเราไปหัดทำ ไม่ต้องไปสนใจว่า เมื่อไรจะไปถึงไตรลักษณ์ หรืออะไรอย่างนี้ เมื่อไรวิปัสสนาจะเกิด เมื่อไปสนใจเข้าแล้วก็มุ่งแต่จะเอา ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา มุ่งแต่จะไปเห็นไตรลักษณ์ ควรจะมุ่งไปเรียน ไปหัดทำใจให้ถูก ให้ตรงต่อการงาน อันนี้ถึงจะถูกต้องนะคะ

ที่เข้าไปทำน่ะ มุ่งไปแต่เพียงว่า จะไปหัดทำให้ถูก ไม่ใช่มุ่งเข้าไปจะเอาไตรลักษณ์ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา อันนี้ทำใจไม่ควรแก่การงาน ไม่ถูกนะคะ ทำใจไม่ถูก ไม่เหมาะแก่กาละเทศะว่า ควรจะทำความรู้สึกอย่างใดในเวลานั้นจึงจะถูก ซึ่งเป็นกาลที่ว่า เป็นอโยนิโสมนสิการ ถ้าไม่ถูกกับกาละเทศะ เพราะผิดจากหน้าที่และกาละเทศะที่ควรจะรู้ในเวลานั้น เพราะธรรมที่เป็นพระไตรลักษณ์ก็ดี หรือปัญญาที่เรียกว่า นามรูป-ปริจเฉทญาณก็ดี ธรรมอันนี้เป็นผลจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อทำเหตุให้ถูกต้อง และสมบูรณ์แล้วเท่านั้น

ผู้ปฏิบัติพึงสนใจแต่ในเรื่องที่จะกำหนดนามรูปให้ถูกต้องเท่านั้น นี่ขั้นที่ถูก ขั้นแรกนี่เพียงแต่สนใจเพียงแค่นี้เท่านั้น

โดยเหตุที่ได้อธิบายมานี้เอง ในทางที่ถูกนั้นผู้ปฏิบัติควรสนใจในการศึกษา แต่ในเรื่องที่จะทำการกำหนดนามรูป ซึ่งเป็นกรรมฐานของวิปัสสนา เท่านั้น ว่าจะพิจารณาอย่างไร และจะมีโยนิโสมนสิการอย่างไร? จะทำความรู้สึกอย่างไร ในเวลาพิจารณานามรูปนั้นจึงจะถูกต้อง หวังแต่เพียงว่า จะให้เข้าใจในงานให้ถูกต้อง และให้ดีเสียก่อน ยังไม่ควรจะรีบหวังผลในการกระทบที่ยังไม่ค่อยเข้าใจดี หรือที่ตนยังทำไม่ถูกนั้น เพราะถึงจะหวังก็ยังไม่ได้ เพราะยังทำไม่ถูกจะได้อย่างไร? เพราะผลนั้นจะเกิดขึ้น ก็ต้องเกิดจากเหตุ ไม่ได้เกิดจากความต้องการของใคร ใช่ไหม? เราอยากให้เกิด เราต้องการ พอไปถึงอยากจะทำวิปัสสนาให้เกิดวิปัสสนา นี่เป็น **อัตตา** แล้วนะ นี่ความรู้สึกอย่างนี้มีอัตตาแล้วนะ ไม่วิสุทธิ เพราะอะไร? เพราะไม่เข้าใจว่า ธรรมทั้งหลายเกิดจากเหตุ จากปัจจัยไม่ได้อยู่ในอำนาจของใคร ใครเล่าที่ต้องการอย่างไรแล้วจะได้อย่างนั้นหรือ? ไม่ได้เลย! ไม่ได้ค่ะ

ฉะนั้น การที่รู้สึกว่า ฉันจะต้องไปทำวิปัสสนาที่ไปทำนี้ต้องให้เกิดวิปัสสนา อยากจะเห็นอย่างนั้น

ต้องการอย่างนี้ จะรู้อย่างนี้ ความรู้สึกอันนี้น่ะเป็น **อัตตา** เข้าไปอาศัยอยู่ในความรู้สึกอันนั้น ความรู้สึกอันนั้นไม่เป็นวิสุทธิ และวิสุทธินี่ ทั้งตัณหาและทิฏฐิไม่ได้อาศัย อยากจะได้วิปัสสนาเป็นตัณหาหรือเปล่า? การปฏิบัติเช่นนั้นเป็นตัณหาหรือเปล่า? แล้วก็เป็นทิฏฐิด้วย เพราะเข้าใจว่า สิ่งนั้นเป็นอำนาจ เป็นตัวเป็นตนของเราแล้ว สามารถเข้าไปบังคับได้ เราจะทำให้เป็นอย่างนั้นได้, เราจะให้เป็นอย่างนี้ได้ ทั้งตัณหาและทิฏฐิเข้าอาศัยด้วยก็ไม่บริสุทธิ์

เพราะฉะนั้น ข้อสำคัญเราจะต้องทำให้เข้าถึงความบริสุทธิ์เสียก่อน เมื่อบริสุทธิ์แล้ว กิเลสไม่อาศัยในที่นั้นแล้ว วิปัสสนาต่อไปก็เกิดง่าย เพราะว่ากิเลสตัณหาไม่เป็นเครื่องปิดบังแล้ว

ก็เมื่อเราได้ทำเหตุให้ถูกต้อง และควรแก่ผลนั้น ๆ แล้ว ผลนั้นก็จะเกิดขึ้นเอง โดยไม่ใช่เพราะความปราถนาของเรา

ข้อสำคัญก็มีอยู่ว่า ถ้าเราต้องการผลอย่างไร เราก็ควรจะศึกษาให้เข้าใจ ในวิธีที่จะกระทำเหตุให้ตรงต่อผลนั้น ๆ ให้ถูกต้องนั่นแหละ จึงจะตรงกับคำว่า

"อุชุปฏิปันโน" พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าน่ะ เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว ตรงอะไร? ตรงกับใคร? ที่ว่าปฏิบัติตรงแล้วน่ะ ตรงกับใคร? ตรงต่อเหตุผลนั้น เมื่อกระทำเหตุอย่างนี้ก็จะได้ผลตรงกันกับเหตุนั้น จึงชื่อว่า "อุชุปฏิปันโน" เป็นผู้ปฏิบัติตรง คือ ไม่ผิดจากเหตุผล ไม่ปฏิบัติผิดต่อเหตุผลและทั้งจิตใจของท่าน ก็ไม่มีความเข้าใจผิดต่อเหตุผลด้วย หมายความว่าเป็นผู้ปฏิบัติตรงต่อเหตุผลนั้น ผลก็จะตรงตามที่ต้องการนั้น ๆ เหมือนกับเรื่อง ทิฏฐิวิสุทธิที่เรากำลังพูดกันอยู่นี้ก็เหมือนกัน

เรื่องของวิสุทธินี่ เป็นธรรมที่ค่อนข้างละเอียดเกี่ยวกับจิตใจและเกี่ยวกับความเข้าใจ จึงได้พยายามให้เหตุผลให้มาก ๆ และละเอียด เพื่อจะได้นำความเข้าใจนั้นให้เข้าไปถึงเหตุผลที่ถูกต้อง เรื่องที่เราพูดกันอยู่นี้ ก็เป็นเรื่องที่มีอยู่กับเรา เกิดขึ้นกับเรา เราประสบอยู่เสมอ เราใช้อยู่เสมอ ที่เราไม่เข้าใจเหตุผลเพราะมันลี้ลับมันปนกันอยู่เท่านั้นเอง ไม่ใช่ไปเอาที่ไหนมาพูดหรอกค่ะ

ถ้าพูดถึงเฉพาะวิสุทธิจริง ๆ แล้วน่ะ ๗ อย่าง ก็ไม่มีอะไรมากหรอกค่ะ นิดเดียวเท่านั้นแหละ วิสุทธินี่มี ๗ อย่าง พูดเดี๋ยวเดียวก็จบ ๗ อย่าง ใช่ไหมคะ? แต่ว่า ที่ช้าน่ะ เพราะอะไร?

เพราะว่า ต้องการจะให้ทราบว่า วิสุทธิแต่ละอัน ๆ เกิดขึ้นด้วยเหตุอะไร แล้วเหตุนั้นน่ะ ทำอย่างไร? ปฏิบัติอย่างไร จึงจะได้เหตุอย่างนั้น เมื่อได้เหตุอย่างนั้นแล้ว จึงจะเข้าถึงวิสุทธิของเหตุนั้น แต่ละอย่าง ๆ เพราะฉะนั้น ก็จึงช้า ที่ช้าก็เพราะพยายามจะให้เข้าถึงเหตุผลของวิสุทธิ แต่ละอัน ๆ ถ้าพูดเฉพาะวิสุทธิก็ไม่ยากหรอกค่ะ แต่ท่านก็คงจะฟังได้ จำได้ แล้วเวลาที่จะไปปฏิบัติ ให้เกิดวิสุทธิอย่างนั้นก็ทำไม่ถูก ไม่รู้จะทำอย่างไร ถึงจะเข้าถึงวิสุทธิอันนั้น วิสุทธิอันนั้นถึงจะเกิดได้

เพราะฉะนั้น จึงเห็นว่า จำเป็นที่เราจะต้องรู้เหตุผลในการที่จะเข้าถึงวิสุทธิแต่ละอย่าง ๆ

เรื่องทิฏฐิวิสุทธินั้น มาจากเหตุอะไร? ก็ต้องได้มาจาก **นามรูปปริจเฉทญาณ** ไม่ใช่เกิดขึ้นมาเฉย ๆ นะคะ ได้มาจากวิปัสสนา ต้องทำสติปัฏฐาน แล้วก็เกิด

วิปัสสนา ทำสติปัฏฐาน นั้นต้องทำให้ถูกต้องด้วย ถ้าทำผิดก็ไม่ได้เหมือนกัน วิปัสสนาก็ไม่เกิด ก็ไม่เข้าถึงวิสุทธิ เพราะฉะนั้น ต้องมากด้วยสติปัฏฐาน และทำสติปัฏฐานถูกแล้วจึงเกิดวิปัสสนา เมื่อเกิดวิปัสสนาแล้วแต่ละขั้น ๆ ก็เข้าถึงวิสุทธิตามอำนาจของเหตุนั้น ๆ แต่ละอย่าง ๆ นะคะ

สรุปความว่า ที่ชื่อว่า **"ทิฏฐิวิสุทธิ"** นั้นต้องได้มาจากเหตุ คือ **นามรูปปริจเฉทญาณ** และนามรูปปริจเฉทญาณก็เกิดจาก **การพิจารณานามรูปที่ถูกต้อง** หรือรู้นามรูปที่ถูกต้อง

การรู้นามรูปที่ถูกต้องนั้น มาจากไหน? ต้องมาจากปริยัติ **ต้องเข้าใจปริยัติ** เสียก่อนว่า สอนว่าอย่างไร? ให้ทำอย่างไร? และรู้อย่างไร เห็นอย่างไร อันนี้ต้องได้มาจากปริยัติ นี่แหละค่ะเป็นเหตุผลกันมาตามลำดับ

เพราะฉะนั้น ธรรมทั้งหมดนี่ ต้องติดต่อเนื่องกันทั้งนั้น แต่ละอัน ๆ ก็ติดต่อโยงกันหมดแหละค่ะ พระไตรปิฎกต้องโยงกันไปหมดเลย ทั้งพระไตรปิฎกของธรรมะแต่ละหมวด แต่ละข้อ แล้วก็ ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ก็ต้องรวมกัน

เมื่อขยายปริยัติออกไป ขยายปฏิบัติออกไป ขยายปฏิเวธออกไป ก็จบพระไตรปิฎก ปริยัติ-ปฏิบัติ-ปฏิเวธ ก็มีได้แต่ละข้อ ๆ เหมือนกัน

การศึกษาที่ถูกต้อง คือ ปริยัติ นี่โดยเหตุนี้จึงขอให้เข้าใจเถิดว่า ไม่ว่าอะไรทุกอย่าง ก่อนจะถึงความสำเร็จได้ด้วยดีแห่งผลนั้น ๆ แล้วก็จะต้องมีความเข้าใจและทำให้ถูกต้องด้วยเหตุผล ที่เป็นไปตามลำดับ ดังที่ได้อธิบายมาแล้วนั้นจึงจะเป็นความสำเร็จด้วยดีได้

ความสำคัญขั้นต้นของผู้ปฏิบัติ อยู่ที่ความเข้าใจในการกำหนดนามรูป ที่เป็นเหตุจะให้เกิดทิฏฐิวิสุทธิ นี่ต้องเข้าใจโดยถูกต้อง

ฉะนั้นในเหตุสำคัญขั้นต้น ของ **ทิฏฐิวิสุทธิ** นี้ ก็อยู่ที่ผู้ปฏิบัติต้องมีความเข้าใจ ที่จะกำหนดรู้จักแยกนามรูปออกจากกันได้แล้ว ตนเห็นว่า รูปแต่ละรูป นามแต่ละนามนั้นไม่ใช่อันเดียวกัน

ฉะนั้นวิสุทธินี่น่ะ ไม่ใช่จะได้จาก **ปริยัติ** ต้องมาจากปฏิบัติ **ปริยัติ** เป็นเหตุของ **การปฏิบัติ** ให้ถูกต้อง **ปฏิบัติถูกต้อง** แล้ว จึงจะเข้าถึง **วิสุทธิ** ได้

ถ้าเรียนแต่ปริยัติอย่างเดียว ไม่มีหวังเลยที่จะเข้าถึงวิสุทธิได้ ถ้าเรียนปริยัติอย่างเดียว แล้วกิเลสหมดได้ ก็คงจะเข้าถึงทิฏฐิวิสุทธิได้ แต่ว่าโดยเหตุผลตามธรรมชาติแล้ว เรียนแต่ปริยัติอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีทั้งปริยัติ แล้วก็ต้องมีปฏิบัติด้วย แล้วถึงจะเข้าถึงปฏิเวธได้

ถ้าผู้ปฏิบัติ ยังไม่เข้าถึงความเข้าใจดังกล่าวนี้แล้ว ก็ย่อมจะเข้าใจผิดไปว่า รูปที่จำแนกออกไปแต่ละอย่าง ๆ หรือนามแต่ละอย่าง ๆ นั้น ก็อาจจะเข้าใจว่าเป็นอันเดียวกัน ที่จำแนกออกไปหลายอย่าง เช่น รูปนั่งก็ดี รูปนอนก็ดี รูปยืนก็ดี รูปเดินก็ดี รูปเหล่านี้ก็คือรูปอันเดียวกันนั่นเอง อาจจะเข้าใจอย่างนี้นะคะ

ส่วนอาการที่นั่ง ที่นอน ที่ยืน ที่เดิน นั้น ก็เป็นแต่เพียงอาการของรูปอันนั้นนั่นเอง ถ้าไม่รู้จักแยกรูปนามออกจากกันแล้ว ก็คงต้องมีความเข้าใจอย่างนี้ เพราะว่าความเข้าใจอย่างนี้ ยังคงเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง แล้วก็คงจะบอกไม่ได้เหมือนกันว่า รูปอันเดียวกันนั้นคือรูปอะไร? เช่นอย่างนั้น คือรูปอะไร? เช่นอย่างว่า รูปนั่ง รูปนอน นี่ ก็รูปเดียวกันอย่างนี้ รูปเดิน รูปยืน

เหมือนกันหมด อิริยาบถทั้ง ๔ อาการ ที่นั่ง ที่นอน ที่ยืน ที่เดิน นี่น่ะ เป็นไปด้วยรูปเดียวกัน ถ้าหากว่า ยังมีความเข้าใจอย่างนี้

ทีนี้เราก็ถามว่า ที่ว่ามีรูปเดียวน่ะ รูปอะไร? เอาเถอะ จะเข้าใจว่า เป็นรูปเดียวกันน่ะ รูปเดียวกันน่ะ คือ รูปอะไร?

รูปนั่ง? รูปนอน? ว่ารูปเดียวกัน แล้วจะตอบว่า ยังไร? ก็ไม่รู้จะเอารูปอะไรแน่ใช่ไหม? ถ้าเอารูปนั่ง ก็แปลว่ามีรูปนั่งอย่างเดียว แล้วนอกนั้น รูปนอน หรือยืน หรือเดิน จะเกิดขึ้น จะว่าอย่างไร? แต่นี่รูปนั่ง มันก็ไม่ใช่ รูปนอน รูปยืน ก็ไม่ใช่รูปเดินนี่แหละค่ะ เพราะฉะนั้น ต้องเข้าใจให้ถูกด้วยเหตุผล

ในทาง **นาม** ก็เช่นกัน ไปเข้าใจเสียว่า นาม อันเดียวกัน ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเหตุว่า ยังไม่เข้าใจที่จะ กำหนดให้รู้ในรูปและนาม ให้กระจายออกจากฆนสัญญา นั้นได้ หลักฐานท่านบอกว่า ต้องปฏิบัติให้ฆนสัญญานี้ กระจายออกไปก่อน ถึงจะเข้าไปรู้ว่าไม่มีตัว มีตนได้

ข้อสำคัญในการที่จะเห็นว่า ไม่มีตัว มีตน น่ะ ก็ต้องเข้าใจวิธีปฏิบัติให้ฆนสัญญานี้กระจายออกไป

ทำอย่างไร? ที่เราควรจะสนใจน่ะ มีอยู่เพียงแค่นี้

ทำอย่างไร? วิธีปฏิบัติอย่างไร? ฆนสัญญาถึงกระจายออกไปได้ นี่อันนี้เป็นสิ่งที่เราควรจะเข้าใจนะคะ จึงจะเป็นประโยชน์แก่เรา

ถ้าหากว่า ฆนสัญญายังไม่กระจาย ความเห็นผิดที่ว่าเป็นอันเดียวกัน หรือเป็นตัว เป็นตน ก็ยังละไม่ได้

ที่ว่าความรู้สึกเช่นนั้น ก็เพราะเหตุว่า ไม่ตรงกับความจริงของนามและรูปนั้น เพราะความเป็นจริงนั้น สิ่งใดเกิดขึ้นแล้ว สิ่งนั้นจะต้องดับไปเป็นธรรมดา ใช่ไหมคะ? ไม่ใช่ว่า เกิดขึ้นแล้วสิ่งนั้นไม่ดับ ถ้าเราเข้าใจว่า เป็นรูปเดียวกัน เมื่อรูปนั่งเกิดขึ้น รูปนั่งก็คงไม่ดับแล้วมาเป็นรูปยืนอีก รูปยืนเกิดขึ้นก็ไม่ดับ แล้วมาเป็นรูปนอนอีก เพราะมันรูปเดียวกันนี่ จะดับได้อย่างไรก็ไม่ดับซี

แต่ว่าความจริงน่ะ รูปนั่งเกิดขึ้นแล้ว รูปนั่งต้องดับ เมื่อรูปยืนจะเกิดขึ้นน่ะ เป็นรูปใหม่ รูปนั่งดับไปแล้ว รูปยืนไม่ใช่มาจากรูปนั่ง ที่ถูกความจริงเป็นอย่างนี้ แต่เมื่อเราไม่เข้าใจอย่างนั้น จึงถือว่ารูปนั่งนั่นแหละแล้วมันก็มายืน ยืนนั่นแหละ แล้วมันก็ไปเดิน นี่อย่างนี้

ใช่ไหม? ถ้าอย่างนั้นรูปนั่งก็ไม่ดับ รูปนอนก็ไม่ดับ รูปยืนก็ไม่ดับ รูปเดินก็ไม่ดับ

ฉะนั้น คำว่า "รูปํ อนิจจํ" นี่ ไม่ถูกเสียแล้ว เพราะมันไม่ดับ ตกลงรูปทุกรูป ไม่มีรูปอะไรดับ เพราะมันเป็นอันเดียวกัน หากมาเปลี่ยนเป็นอย่างอื่น ดังเช่น รูปนั่ง กับรูปนอน นั่นก็เป็นคนละรูปไม่ใช่รูปเดียวกัน เพราะเหตุว่า เมื่อรูปนั่งเกิดขึ้นแล้ว ก็ต้องดับไป รูปนั่งที่ดับไปแล้วนั้น ย่อมต้องหมดไป และรูปนั่งนั้น ก็มิได้กลับมาเป็นรูปยืน หรือรูปนอน หรือยังเหลืออยู่ในรูปนอนนั้นอีก และรูปนอนที่เกิดต่อจากรูปนั่งนั้น ก็เป็นรูปที่เกิดขึ้นใหม่อีกต่างหาก ไม่ใช่มาจากรูปนั่ง หรือเป็นอันเดียวกันกับรูปที่นั่งแล้วเปลี่ยนมาเป็นรูปนอนอีก

ถึงแม้นามก็เช่นกัน นามที่รักเกิดขึ้นและนามที่รักนั้นดับไปแล้ว นามที่โกรธถึงจะเกิดขึ้นมาได้ ถ้ายังรักอยู่โกรธก็เกิดไม่ได้เพราะรักกับโกรธจะเกิดร่วมกันเป็นอันเดียวกัน ก็ไม่ได้

เพราะฉะนั้น นามก็เป็นคนละอันเหมือนกัน นามรักเกิดขึ้นแล้ว ก็ดับไป นามโกรธเกิดขึ้นใหม่

แล้วก็ดับไป อย่างนี้ไม่ใช่อันเดียวกันนะคะ

ในข้อนี้อุปมาเหมือนว่า เราจะทำขนมอะไรกินสักอย่างหนึ่ง เมื่อทำขึ้นแล้ว แล้วก็กินหมดไปแล้วเหมือนกับนั่งแล้ว นั่งก็หมดไปแล้ว ใช่ไหม? ขนมนั้นเมื่อจะทำใหม่อีกอย่างหนึ่ง ก็ต้องปรุงใหม่ ทำใหม่ขนมอย่างหนึ่งน่ะ ไม่ใช่ปรุงอย่างเดียว แป้งอย่างเดียวแล้วทำได้หลายอย่าง ไม่ใช่อย่างนั้น ขนมอย่างหนึ่งก็ต้องผสมอย่างหนึ่ง ไม่ใช่เอาแป้งอันที่ทำขนมไปแล้วในคราวก่อนนี้ แล้วก็เอามาทำขนมใหม่ให้เกิดขึ้น ไม่ได้อันนี้ไม่ได้ ต้องเป็นคนละอัน เพราะแป้งที่ทำไปแล้วสมมุติว่าแป้งที่ไปทำสังขยา หรือไปทำขนมหม้อแกงใส่ทำในขนมหม้อแกงแล้วน่ะ แล้วจะเอาแป้งในขนมหม้อแกงนั้นน่ะ ไปทำขนมอื่นอีกได้ไหม? ไม่ได้ใช่ไหม? แป้งที่อยู่ในขนมหม้อแกงน่ะจะไปเป็นขนมอื่นอีกไม่ได้แน่นอนใช่ไหม?

ถ้าจะทำขนมใหม่อีก แม้จะทำขนมหม้อแกงอย่างเดียวกัน ถ้าเราทำ ๒ คราว แป้งก็คนละคราวไม่ใช่แป้งอันก่อน จะกินหมดไปหรือใช้หมดไป หรืออะไรก็แล้วแต่

แต่เมื่อจะทำใหม่ ก็ต้องเอาแป้งใหม่ ไม่ใช่แป้งอันเก่าที่ทำอันก่อนนั้นแหละ แล้วก็มาทำอันใหม่นี้เป็นไปไม่ได้นะคะ

อิริยาบถก็เช่นเดียวกัน อย่างเดียวกัน เหมือนกันไม่ใช่ว่า ไปใช้อันเก่า เราก็ต้องใช้เครื่องปรุงส่วนสัดคนละอย่าง ถึงอิริยาบถนั่ง นอน ยืน เดิน ของเราก็เหมือนกัน มหาภูตรูป ๔ เหมือนกันก็จริง แต่ว่าส่วนสัดที่ปรุงนั้น คนละรูป คนละอย่างกันไม่ใช่ว่า เอาขนมอีกอย่างหนึ่ง แล้วเอาอันนั้นมาทำเป็นอันนี้ ต้องใช้วัตถุคนละอัน ถึงแม้จะใช้ไข่ด้วยกัน แต่ก็เป็นไข่คนละฟองไม่ใช่ฟองเดียวกันนะคะ ทำขนมคนละอย่าง คนละคราว

ถึงแม้รูปและนาม ก็เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน หากรูปทั้งหมดจะเกิดจากมหาภูตรูป ๔ ก็จริงอยู่ แต่ในรูปนั่ง นอน ยืน เดิน นั้นเป็นการปรุงของมหาภูตรูปเหมือนกันแต่ต้องมีส่วนสัดไม่เท่ากัน ปรุงอย่างเดียวกัน มหาภูตรูปปรุงให้นั่ง แล้วเวลาจะปรุงให้ยืน ก็ต้องปรุงอีกอย่างหนึ่งส่วนสัดที่เกิดขึ้นในที่นั้น ต้องคนละอย่างเหมือนกัน

อันที่จริง ที่นั่งก็อย่างหนึ่ง ท่าเดินก็อย่างหนึ่งและคนละส่วน คนละสัด ในเรื่องนี้ท่านกล่าวไว้ใน

วิสุทธิมรรค ปัญญานิเทสว่า "การก้าวเท้าไปครั้งหนึ่งนั้น ผู้มีปัญญาอาจจะเห็นความดับในส่วนสัดของรูปก้าวนั้นได้ถึง ๖ ครั้ง" ก้าวเท้าไปจนกระทั่งหย่อนเท้าลงนี่ ปรุงคนละอย่าง ๆ คนละรูป ๆ นะ ๖ ครั้งนะ ปรุงในระยะหนึ่ง ๆ ก็ดับไป ๆ ปรุงคนละส่วนอาจจะเห็นความดับในการก้าวนั้นถึง ๖ ครั้ง หรือ ๖ รูป

แต่สำหรับเราผู้มีปัญญาน้อย ก็ไม่จำเป็นต้องเห็นถึงแค่นั้นก็ได้ เพียงแต่ให้รู้ว่า รูปนั่งกับรูปนอนนั้นไม่ใช่รูปเดียวกัน เท่านี้ก็พอ ก็ชื่อว่า "ได้ทำลายฆนสัญญาออกไปแล้ว" นี่สำหรับขั้นต้นนะคะ เห็นแค่นี้ก็พอแล้ว

ความเข้าใจผิดที่สำคัญว่า นามรูปเป็นตัว หรือเป็นของตัว ก็เกิดขึ้นในขณะนั้นไม่ได้แล้วเพราะว่าเป็นคนละรูป และคนก็ไม่มี เป็นแต่ละรูปหา สัตว์หาบุคคลในรูปนั้นก็ไม่มี เพราะรูปนั้นก็ดับไปแล้ว คนก็ไม่มีเหลืออยู่ เมื่อรูปดับไปแล้วจะมีคนเหลืออยู่อย่างไร? ไม่มีเลย

เพราะฉะนั้น ถ้าเพียงแต่เห็นว่า มันเป็นคนละรูป รูปเก่าหมดไป รูปใหม่เกิดขึ้นเท่านั้น เพียงแต่รู้ว่ารูปนั่งกับรูปนอน ไม่ใช่รูปเดียวกันเท่านั้นก็ได้ชื่อว่า

ทำลายฆนสัญญาออกไปแล้ว ความเข้าใจผิดที่สำคัญว่านามรูปเป็นตัว เป็นตน ก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ในปัญญานั้น

ถึงแม้จะละไม่หมดไป แต่ว่าความเข้าใจผิดใหม่เกิดไม่ได้ ความเข้าใจผิดเก่าที่หมักดองอยู่ในสันดานอาจจะยังไม่หมดไป ในเมื่อมีปัญญาแค่นี้แต่ก็เกิดไม่ได้สะสมให้มากขึ้นไม่ได้อีกแล้ว ปัญญานั่นแหละชื่อว่า **นามรูปปริจเฉทญาณ**

ถึงแม้การกำหนดนาม ก็ต้องกำหนดโดยทำความเข้าใจอย่างเดียวกัน มีเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานเป็นต้น

ในมหาสติปัฏฐานนั้น ท่านจำแนกเวทนาออกเป็น ๓ อย่าง มีสุขเวทนา ทุกขเวทนา และอุเบกขาเวทนา

ในเวทนา ๓ อย่างนั้น ก็ไม่ใช่อันเดียวกัน ทุกขเวทนาก็อันหนึ่ง สุขเวทนาก็อันหนึ่ง อุเบกขาเวทนาก็อีกอันหนึ่ง อาศัยเหตุ อาศัยปัจจัยอะไร ๆ คนละอย่าง ๆ คนละเหตุ คนละปัจจัย คนละพ่อแม่กัน คนละนามสกุลกัน ไม่ใช่สกุลเดียวกัน แต่ว่าทำหน้าที่เหมือนกันเป็นเวทนาเจตสิก แต่ไม่ใช่อันเดียวกันนะ

เพราะฉะนั้น ในเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน ท่านจึงให้กำหนดสุขเวทนา เกิดก็ให้รู้ ทุกขเวทนา เกิดก็ให้รู้ อุเบกขาเวทนา เกิดก็ให้รู้ แล้วยังให้รู้ต่อไปอีกว่า สุขเวทนาเกิดขึ้น ทุกขเวทนาเกิดขึ้นนี้เจือด้วยอามิส หรือเปล่า ทุกขเวทนาที่เจือด้วยอามิส กับทุกขเวทนาที่ไม่เจือด้วยอามิส ก็เป็นคนละอัน ถึงแม้จะเป็นทุกขเวทนาอันเดียวกันก็ตาม แต่ว่าส่วนผสมที่เป็นปัจจัยในเวทนานั้นไม่เหมือนกัน คนละอย่างกัน

เพราะฉะนั้น วิธีกำหนดเวทนานั้น เมื่อเวทนาอะไรเกิด จะเป็นสุขหรือทุกข์ก็ตาม ก็ต้องมีสติสัมปชัญญะให้รู้ว่า เวทนาอย่างนั้นเกิดขึ้น และเมื่อเวทนาอะไรดับไป ก็ให้รู้ว่า เวทนาอย่างนั้นดับไป ถ้าไม่รู้, เวทนาอะไรเกิด ก็ไม่รู้ เวทนาอะไรดับ ก็ไม่รู้ อันนี้นามรูปปริจเฉทญาณก็เกิดไม่ได้ เพราะฆนสัญญาก็ไม่กระจายออกไป

ถ้ากำหนดไปอย่างนี้ จะรู้แน่ชัดเจนแล้วว่าเวทนาที่เกิดขึ้นและดับไปแต่ละอย่าง ๆ นั้น เป็นคนละอัน ไม่ใช่อันเดียวกัน ความรู้อย่างนี้ เรียกว่า “นามรูป-ปริจเฉทญาณ” นะคะ

เมื่อรวมแล้ว ความรู้ทั้งสองอย่างก็เป็นนามรูปปริจเฉทญาณ คือรู้รูป เห็นรูป ฆนสัญญากระจายในรูปเพราะกำหนดรูป ก็เรียกว่า **รูปปริจเฉทญาณ** ถ้าเห็นนามก็เรียกว่า **นามปริจเฉทญาณ** เมื่อรวมทั้งรูป ทั้งนาม เรียกว่า **นามรูปปริจเฉทญาณ** ทั้ง ๒ อย่าง แต่ว่าก็คงเห็นนาม และเห็นรูปนั่นเอง

เพราะในอารมณ์ของปัญญาเวลานั้น มีแต่รูปกับนามเท่านั้น ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติ เวลาเข้ากรรมฐานที่ถูกแล้วต้องมีนามหรือรูปเป็นอารมณ์เสมอไป ขณะใดที่ไม่มีนาม ไม่มีรูป เป็นอารมณ์ ชื่อว่า “ผิดจากทาง” มีแต่รูปกับนามเท่านั้น ไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตน อาศัยอยู่ในอารมณ์นั้นเลย

นามรูปปริจเฉทญาณนี้แหละ เป็นญาณให้เกิดหรือให้เข้าถึง ทิฏฐิวิสุทธิ ต้องได้ญาณนี้ให้ถูกต้องเสียก่อน แล้วจึงจะเข้าถึงทิฏฐิวิสุทธิได้ วิสุทธิในแต่ละเวลาที่เราเห็น ได้ยินน่ะ จะรู้ตามนั้นได้ไหม? ไม่ได้ เพราะทิฏฐิ ความสำคัญผิดนั้นมันยังอยู่

เมื่อความสำคัญผิดยังอยู่ เวลาเห็น เวลาได้ยินมันก็ต้องเกิดขึ้นทำงาน นอกจากจะทำลายความเห็นผิด

นั้นเสียก่อนในเวลาที่กำลังเห็น กำลังได้ยินอยู่นั้น นี่จะต้องทำลายก่อนว่า ไม่ใช่ตัวใช่ตน

ทีนี้ใครเล่าเป็นคนสอน ว่าสิ่งนั้นไม่ใช่ตัวใช่ตน เห็นก็ตาม ได้ยินก็ตาม ว่าไม่ใช่ตัวใช่ตน ที่เข้าไปรู้นี้ได้นามรูปปริจเฉทญาณนี่ใครสอน? นามและรูปนั้นเองสอน ก็การเห็น การได้ยินนั่นแหละสอน สอนอย่างไร? เพราะว่า เวลาเห็น เราจะต้องปฏิบัติจนกระทั่งกำหนดนาม จนรู้ว่า พอขณะเห็นเกิดขึ้น เราก็รู้ว่า อันนี้เป็น **นาม** ความรู้สึกว่าเป็นเรา จะไม่เกิดขึ้นแล้ว แล้วใครเล่าจะเป็นคนบอกให้รู้ว่า อันนี้เป็นนาม? ไม่มีตัวมีตนในที่นั้น ไม่มีผู้หญิง ผู้ชาย ในการเห็นนั้น ในการเห็นนั้น ในการได้ยินนั้น ใครบอก? ก็ **ตัวสภาวธรรม** การเห็น การได้ยิน นั่นเอง บอกให้เรารู้ว่าเขานี่น่ะไม่ใช่ผู้หญิง ผู้ชายจะบอกได้ไหมว่า เห็นนี่เป็นผู้หญิง หรือเป็นผู้ชาย, เป็นสัตว์หรือเป็นคน? ใคร บอกได้ไหม? บอกไม่ได้ใช่ไหม ไม่มีนี่ สภาวะที่จะเป็นเช่นนั้น เป็นตัว เป็นตน ก็ไม่มีในที่นั้น เราเข้าไปดูแล้ว ในที่นั้น ไม่มีจริง ๆ ในที่นั้น เขาบอกว่า เขาไม่ใช่สัตว์, ไม่ใช่บุคคล, ไม่มีตัวมีตน,

ไม่เป็นเรา, เป็นเขา เขาไม่ได้อยู่ในอำนาจของใครด้วย เขาบอกเอง ก็เหมือนอย่างกับเรากินพริกนั่นแหละ ครูจะสอนยังไง ๆ ก็ไม่รู้ว่า พริกนี่ มันเผ็ด ครูจะสอนอย่างไร ๆ เล่าลักษณะของพริกอย่างไร ๆ ก็ตาม ลูกศิษย์จะไม่เผ็ดเลย เวลาที่ครูสอน เผ็ดอย่างไร ครูสอนไม่ได้เลย

แต่พอเราไปกินพริกแล้ว ความเผ็ดจะปรากฏขึ้นทันทีทีเดียว ทีนี้ความเผ็ดที่ปรากฏขึ้นนั่นน่ะ ครูสอนหรือใครสอน ว่าเขานี่เผ็ด มีลักษณะอย่างนั้น ก็พริกนั่นแหละ วัตถุนั่นแหละ สอนละให้รู้ว่าเขานี่เผ็ดนะ มีลักษณะอย่างนี้ ๆ นะ ครูสอนไม่ได้เลย แม้ครูจะสอนยังไง ๆ ลูกศิษย์ก็เผ็ดไม่ได้

เพราะฉะนั้น ก่อนอื่นนะ เราจะต้องไปพบ **นามรูป** ที่เป็นครูเสียก่อน อันนี้แหละ พบครูอันนี้แหละ ที่จะสอนให้รู้ความจริงได้ ต้องรู้เอง หาใช่ครูอาจารย์หรือบุคคลหนึ่ง บุคคลใด หรือจากตำรับตำรา อ่านหนังสือเท่าไหร่ ก็ไม่พบ แม้จบพระไตรปิฎก ก็เผ็ดเกิดไม่ได้

ความรู้เป็นความรู้ที่ได้มาจากสภาวธรรมที่ถูกพิสูจน์มาแล้วนั่นเอง เป็นผู้สอนให้รู้ หมายความว่า สภาวธรรม คือ **นาม-รูป** ที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลนั่นเอง เป็นผู้สอนให้รู้ ไม่ใช่คนอื่น

จึงขอให้ท่านนักศึกษาทั้งหลาย จงเข้าใจด้วยเถิดว่า ครู-อาจารย์ที่จะสอนให้เราเกิดปัญญาวิปัสสนาโดยแท้จริงได้นั้น มิใช่ครูอาจารย์ ซึ่งเป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือจะเป็นตำรับตำราอันหนึ่งอันใด ก็หาไม่

ครูอาจารย์ที่แท้จริงของท่านนั้น ก็คือ **นาม** และ **รูป** นั่นเอง

เพราะฉะนั้น ผู้ทำวิปัสสนา ก่อนอื่นนี่ ไม่ต้องไปอยากรู้อยากเห็นอะไร ให้มันผิดจากอารมณ์ที่ถูกต้องไป ก่อนอื่นนี่ ต้องพยายามไปพบนามพบรูปเสียก่อน ต้องพยายามกำหนด จนกระทั่งนามรูปนี้ปรากฏขึ้นเสียก่อน แล้วทีนี้จะต้องการรู้อะไรละก็นามรูปนั่นแหละ เป็นครูล่ะ เขาสอนให้รู้ได้ทุกอย่างเลย

ในพระไตรปิฎกนั่น ก็มาจากนามรูปทั้งนั้นแหละค่ะ เพราะฉะนั้นอยากรู้อะไรในพระไตรปิฎกนั่นน่ะ ก็นามรูปนี่แหละ จะเป็นผู้บอก

เพราะฉะนั้น อย่าเพิ่งไปเข้าใจถึงเรื่องที่จะเอาวิปัสสนา จะให้เห็นไตรลักษณ์ จะให้เห็น เกิด-ดับ จะเห็นอนัตตา จะเห็นอะไรต่ออะไร หลายสิ่งหลายอย่างนี่น่ะ มนสิการไม่ถูก ความเข้าใจไม่ถูกแล้วนะคะ

เพราะฉะนั้นเมื่อเข้าใจไม่ถูกแล้ว ไม่รู้จักครู ไม่รู้จักอารมณ์แล้ว ก็ไม่มีหวังล่ะ ที่จะเกิดปัญญาได้

เพราะว่า ยังไม่พบครู ยังไม่พบอาจารย์ แล้วก็ธรรมที่ยิ่งไปกว่านั้น ที่อยู่กับครู กับอาจารย์ มีไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ที่เรียกว่าไตรลักษณ์นี้ก็ไม่ได้พบด้วย ต้องพบอาจารย์ก่อน

ฉะนั้น เมื่อพบอาจารย์แล้ว ขั้นที่ ๒ จึงรู้ได้เพราะอาจารย์จะสอนให้ค่ะ ไม่ใช่ตำรับตำราอันหนึ่งอันใด ครูอาจารย์ที่แท้จริงของท่านนั้น ก็คือ **รูปนาม** นั่นเอง

ส่วนปัญญาของครูอาจารย์ที่เป็นบุคคลนั้น ก็เป็นแต่เพียงแนะนำให้ท่านเดินทางเข้าไปหา หรือไปพบกับครูที่แท้จริง คือนามรูปเท่านั้น เพราะการที่จะเข้าไปพบกับครู คือรูปนามนั้น ไม่ใช่ไปด้วยยวดยานต่างๆ ในโลกนี้ ซึ่งมีรถยนต์หรือเรือยนต์ เป็นต้น นั้นไม่ได้ จะต้องไปด้วยโยนิโสมนสิการ คือ ความเข้าใจถูก

ต้องไปด้วย **ญาณ** คือความเข้าใจถูกไม่ใช่รถ เรือนะคะ

ความเข้าใจถูกก็มาจากการฟังนี่แหละ เมื่อเข้าใจถูกนั้นก็จะนำท่าน ในเวลาทำงานนั้น จะได้ทำงานถูก คือความเข้าใจถูกที่ต้องประกอบไปกับการงาน ซึ่งจะเป็นผู้ประคับประคองให้ถูกต้องหรือเดินไปให้ถูกต้องตามทางนั้นได้

ความสำคัญในข้อนี้อยู่ที่ **โยนิโสมนสิการ** และโยนิโสมนสิการ จะต้องได้มาจากปริยัติ คือการศึกษาหรือการฟังธรรมนี่แหละคะ อย่างในเวลานี้ อย่างที่กำลังศึกษาอยู่นี่แหละค่ะ และการศึกษาก็ต้องอาศัยตำรับตำรากับครูอาจารย์ ที่เข้าใจเหตุผลนั้นดีด้วยตนเอง ผู้ที่จะสอนนี่ ต้องเข้าใจดีแล้วด้วยตนเองด้วยเหมือนกัน

ถ้ามิฉะนั้นละก็ จะบอกลูกศิษย์ลำบากเหมือนกัน บอกตามหนังสือก็พอบอกได้ แต่ว่า หน้าตา หรือสภาวธรรม และการเข้าถึงที่ถูกวิธี ก็บอกไม่ได้ ครูอาจารย์จะต้องเข้าใจเหตุผลดีด้วยตนเอง ไม่ใช่เพียงจำมาได้เท่านั้น

เมื่อได้ประกอบด้วยเหตุผลสมบูรณ์ดังว่ามานี้แล้ว ท่านจึงจะได้พบกับครู คือ นามรูป นั้นได้

เมื่อเดินทางเข้าไปพบกับครู คือ นามรูปนั้นแล้ว ต่อไปเป็นหน้าที่ของนามรูป ซึ่งจะเป็นผู้สอนให้ท่านรู้ความจริงทุกอย่างของนามและรูปตามกำลังของ **บารมี** ที่จะรู้ได้ตามนัยของวิปัสสนาญาณ

ถ้ามีบารมีน้อย ศึกษาน้อย อบรมมาน้อย ก็รู้น้อย มีปัจจัยมาน้อย ก็รู้ได้เฉพาะบางสิ่งบางอย่าง จะรู้ทั่วถึงกว้างขวางก็เป็นไปไม่ได้

ถ้าที่มีความรู้กว้างขวาง อบรมมาแล้วในบารมีตั้งแต่

ชาติที่แล้ว ๆ มา เมื่อท่านเข้าไปรู้ความจริงในเหตุผลอะไรสักอย่าง ท่านก็สามารถด้วยความรู้ของท่านสามารถจะขยายออกไปกว้างขวางในธรรมทั้งปวงได้ตามนัยวิปัสสนาญาณ มีนามรูปปริจเฉทญาณ เป็นต้นนั้น

การปฏิบัติที่ถูกต้องนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัญญาบารมีของผู้นั้นด้วย

แต่ก็มีสิ่งที่ควรเข้าใจอีกข้อหนึ่ง :-

ในการที่บุคคลจะเข้าถึง หรือจะได้พบกับความสมบูรณ์ในเหตุผล ดังที่ได้อธิบายมานั้น ต้องมีการพบกับบุคคลที่เป็นกัลยามิตร คือ มีอาจารย์ เป็นต้น ที่จะเป็นผู้สอนให้ถูกต้องได้นั้น จะต้องเป็นผู้ได้บารมีมาแล้ว

ถึงแม้ว่า ผู้ศึกษาจะได้ศึกษาเข้าไปถึงเหตุผลหรือจะได้พบกับอาจารย์ที่สอนให้เข้าถึงเหตุผล ได้รู้เหตุผลตามความเป็นจริงได้นั้น คนนั้นจะต้องเป็นคนมีบารมีด้วย

ถ้าคนไม่มีบารมีมาแล้ว จะไม่ได้พบ ถึงพบก็ไม่ได้ประโยชน์จากครูอาจารย์นั้น ประโยชน์ก็จะไม่เกิดขึ้นกับตน

อย่าว่าแต่ครูธรรมดาเลย แม้ครั้งพุทธกาลคนที่ไปพบพระพุทธเจ้าแล้ว คุยกับพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นบรมครูอยู่เกือบทั้งคืน ก็ยังไม่รู้ว่า คนที่คุยอยู่ด้วยเป็นพระพุทธเจ้าเลย ไม่รู้ ก็ไม่ได้ประโยชน์เหมือนกัน

แต่ว่า คนที่เขามีบารมีมาน่ะ นิดเดียวเท่านั้นแหละรู้ทีเดียวว่า ธรรมะอันนี้ ต้องเป็นของพระพุทธเจ้า

อย่างในคาถาธรรมบทแสดงว่า เอรกปัตตนาคราช ตั้งปัญหาถาม เพื่อจะทราบการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้า อุตตรมานพมาแก้ปัญหานั้นได้อย่างถูกต้อง

พอมานพ มาแก้ปัญหานั้น แกประกาศทันทีทีเดียวว่า แกดีใจเหลือเกิน พร้อมเปล่งอุทานออกมาว่า "พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นแล้วในโลก" แม้แต่แกยังไม่ได้พบพระพุทธเจ้า แกเป็นผู้มีบารมีมามาก ได้บำเพ็ญเพียรในศีลธรรม แกรู้ทันทีว่า พระพุทธเจ้าได้เกิดขึ้นแล้วในโลก เพราะว่า ปัญหาอย่างนี้นอกจากพระพุทธเจ้าแล้ว ไม่มีใครที่จะสามารถรู้ได้ และอธิบายได้อย่างนี้เลย

นี่เห็นไหมล่ะคะว่า คนที่มีบารมีมา คนที่มีปัญญารู้ได้ แกถามทันทีทีเดียวว่า "เวลานี้พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ไหน" พระพุทธเจ้า ขณะนั้นประทับอยู่โคนต้นไม้คอยดักบอกมานพที่จะไปแก้ปัญหา ถ้าแก้ปัญหาได้แล้วพญานาคจะให้ลูกสาว แกอยากจะฟังธรรมของพระพุทธเจ้านั่นแหละ ใครหนอที่จะมาแก้ให้ฟังได้ แล้วแกจะให้ลูกสาว ทีนี้พระพุทธเจ้าก็ไปดักอยู่ต้นทางมีคนไปแก้กันเยอะแล้วค่ะ ท่านไปดักอยู่ทางที่มานพจะไปแก้ปัญหา แล้วมานพนี่ เขาก็เป็นคนมีปัญญา

เมื่อถูกพระองค์ถามว่า “เขาตั้งปัญหาว่าอย่างไร?” มานพก็ทูลปัญหาให้ทรงทราบ พระพุทธองค์ก็ตรัส “แล้วเธอจะแก้ว่าอย่างไรเล่า?” มานพก็แก้ไปตามความเห็นของตน ท่านก็ตรัสว่า “ไม่ถูกหรอก แก้อย่างนั้น ปัญหานี้ต้องแก้อย่างนี้ หมายความว่าอย่างนี้ ๆ”

มานพเมื่อได้ฟังพระพุทธเจ้าแก้ให้ฟังเท่านั้น มานพก็บรรลุโสดา เห็นไหมคะ? คนที่มีบารมีมาน่ะ เพียงเท่านั้น ที่ตนพยายามติดตามปัญหาก็เห็นความจริงชัดเจนขึ้นมา ปัญญาปรากฏ ได้บรรลุโสดาแล้วก็นำเอาคำตอบนั้นไปแก้กับพญานาค พอพญานาคได้ฟังคำแก้ปัญหาเท่านั้น ก็รู้ทันทีว่า อย่างพวกที่ไม่มีปัญญาน่ะ พบกับพระพุทธเจ้า คุยกับพระพุทธเจ้า ในโรงปั้นหม้อทั้งคืน ก็ยังไม่รู้ว่าคนนี้เป็นพระพุทธเจ้า ก็ยังบอกว่าเอ! คำพูดของท่านก็มีเหตุผลดีอยู่หรอก แต่ว่าเราตั้งใจจะไปพบพระพุทธเจ้า คิดว่าพระพุทธเจ้าคงพูดดีกว่านี้ นี่ดูซิคะ ไม่รู้ ไม่เกิดปัญญา ไม่ได้รู้ความจริง ไม่ได้เข้าถึงเหตุผลที่พระพุทธเจ้าแสดงนั้นเลย

เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะมาเจอะนี่น่ะ ยากนักบางทีก็กลัว ที่ไหนมีเหตุผลที่แท้จริง หรือถูกต้องนี่กลัว ไม่กล้าไป

ที่ไหนเลอะเทอะละก็ มันง่ายดีที่สุดเลย พูดดีที่สุดเลย เพราะว่า มีปัจจัยอยู่แล้ว มันพอใจกันเหลือเกิน คล้าย ๆ กับคนกินเหล้า เมื่อใครชวนไปกินเหล้า มันก็ต้องพอใจใช่ไหม?

ทีนี้คนกินเหล้านี่ คนเข้าวัดไปชวนมา ก็ไม่มา ที่ไหนมีเหตุผลดี ยากนักที่คนจะเข้ามาถึงได้

นี่แหละ อันนี้ก็เป็นบารมีอันหนึ่ง อย่างที่พวกเรามาเรียนมาศึกษาอยู่นี้ ก็เป็นการสร้างบารมีนะคะ ถ้ายังมีภพชาติเกิดไปข้างหน้าอีกละก็ เราคงจะไปพบกับอาจารย์ที่เป็นมิจฉาทิฏฐิ ที่ไม่มีเหตุผล เพราะว่าเรามีปัญญาที่ได้ศึกษามาแล้ว เพราะฉะนั้น เราก็คงจะรู้เหตุผลว่า อันนี้มันใช่ หรือไม่ใช่ ต้องมีบารมีมาแล้วนะคะ จึงจะพบ จึงจะฝ่าอุปสรรค คือ ตัณหา มานะ ทิฏฐิ ที่เป็นศัตรูตัวสำคัญ ที่จะมาเป็นผู้กีดขวางให้ท่านไปพบกับเหตุที่ถูก มีอาจารย์เป็นต้นนั้นได้

ถ้ามิฉะนั้นแล้ว จะไม่มีหวังเลย

ฉะนั้น เรื่องของการปฏิบัตินั้น จึงต้องขึ้นอยู่กับปัญญาบารมี และการปฏิบัติที่ถูกต้องตามวิธีนั้น ๆ ด้วย

สำหรับอาจารย์นั้น เป็นแต่เพียงว่า จะมีการแนะนำให้ท่านมีความเข้าใจถูก ในเวลาที่ไปทำการปฏิบัติอยู่นั้นเท่านั้นแหละ เป็นต้นว่า ให้ปฏิบัติอย่างนี้ถึงจะถูก ให้จิตตั้งอยู่ในอารมณ์นี้ อะไรอย่างนี้ เป็นเพียงคอยบอกเท่านั้นค่ะ

เมื่อผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจ และมีมนสิการถูกต้องดีแล้ว ผลที่ถูกต้องก็จะปรากฏแก่ผู้ปฏิบัตินั้นเอง และผู้ปฏิบัตินั้นก็จะรู้เอง ไม่ใช่ว่า เป็นหน้าที่ของอาจารย์ที่จะต้องรับรอง และความรู้ที่ถูกต้องนั้น จึงมิใช่ว่าถูกเพราะการรับรองของอาจารย์ อย่างนี้ใช้ไม่ได้นะ เช่นว่า "ฉันไปถามอาจารย์แล้ว อาจารย์บอกว่าถูกนี่ ! อย่างนี้ใช้ไม่ได้ อาจารย์บอกว่า "ไม่ถูก" ก็ไม่ถูก ใช่ไหม? อาจารย์บอกว่า "ถูกก็ถูก" ไม่ได้นะ"

เพราะฉะนั้น ที่ถูกแล้วนะ พอเข้าไปเห็น พบแล้วนะคะ เห็นถูกแล้วนะ ตัวรู้ด้วยตัวเองว่าเห็นถูก ใครจะมาบอกว่า เห็นผิดนะ ให้มีคนเหาะมาบอกก็ไม่เชื่อต้องเป็นอย่างนั้น เพราะว่าความรู้ที่แน่นอนนั้นน่ะ จึงจะทำลายความสงสัยของตัวได้ หมดความสงสัยทีเดียว เมื่อหมดความสงสัยแล้วก็ต้องแน่นอนทีเดียว

ถ้าผู้ปฏิบัติวิปัสสนา รู้แล้วและเห็นอย่างนี้แล้ว โอ๊ย! อะไรก็ไม่รู้ เห็นแล้วละว่า มันเป็นอะไรก็ไม่รู้ ต้องไปถามอาจารย์ก่อน อย่างนี้ ถ้าอาจารย์บอกว่าถูก ก็เลยยึดมั่นว่า ถามอาจารย์แล้ว อาจารย์บอกว่าถูกนี่นี่อย่างนี้ อันนี้นะ ใช้ไม่ได้

ดิฉันเคยบอกกับผู้ปฏิบัติเสมอว่า สิ่งใดที่รู้ขึ้นก็ตาม เห็นก็ตาม แต่ถ้าตัวยังตัดสินใจแน่นอนในความรู้นั้นไม่ได้ละก็ อย่าสนใจ ! ไม่ต้องไปสนใจ ไม่เอา

เพราะว่า ความรู้อันนั้น ยังไม่เป็นปัจจัยให้เราเกิดปัญญาที่แน่นอน ไม่เอา! ให้กำหนดไป พิจารณาไป จนกว่าจะได้ความแน่นอนของตัวเอง อันนั้นถึงจะใช้ได้นะคะ จะมีบ้างละ ที่เข้าใจผิดน่ะ ก็มีบ้างเหมือนกัน คือว่าไม่ใช่ แล้วเข้าใจว่า ใช่ อันนี้ก็มีบ้างเหมือนกัน แต่ว่าที่ถูกแล้ว ตัวเองนี่สำคัญมากนะคะ ไม่ใช่ว่า ต้องอาจารย์รับรอง เพราะอาจารย์รับรองว่า ถูก ก็เลยถูก ต้องเป็นความรู้ที่เกิดจากปัญญาของตนเอง ที่เกิดขึ้นจากตนพิสูจน์แล้วนั่นเอง แล้วก็เป็นความรู้ที่ได้มาจากนามและรูป ไม่ใช่ได้มาจากอาจารย์

นามและรูปนี่แหละ เป็นผู้สอนให้รู้ ถ้าความรู้อย่างนี้ เกิดขึ้นในจิตใจเมื่อใด ก็ชื่อว่า เข้าถึง **นามรูป-ปริจเฉทญาณ** ถ้านามรูปปริจเฉทญาณนี้เกิดขึ้นเมื่อใด ก็จะขับไล่ความเห็นผิด ที่รู้สึกว่า นามรูปนั้น เป็นตัวเป็นตน หรือเป็นของตน ที่เข้าไปฝังอยู่ในจิตใจนั้น ก็ออกไปเมื่อนั้น เพราะว่า ปัญญาเกิดความเห็นถูกเกิดขึ้นมาในขณะใด ความเห็นผิดก็จะหลุดออกไปจากใจขณะนั้นทีเดียว

เหมือนกับความมืด พอเราจุดไฟขึ้นมา ความสว่างก็ปรากฏขึ้น ความมืดก็จะหายไปทันทีในเมื่อความสว่างนั้นปรากฏ

เมื่อความรู้สึกผิดออกไปแล้ว ความเข้าใจผิดก็จะไม่เกิดขึ้นมาแทรกแซง ในความรู้สึก ในอารมณ์ของปัญญานั้นได้

เมื่อความรู้ที่ผิด เกิดขึ้นในอารมณ์ของปัญญานั้นไม่ได้แล้ว ปัญญานั้นก็จะเข้าถึงความบริสุทธิ์ ที่เรียกว่า **"ทิฏฐิวิสุทธิ"** ซึ่งเป็นวิปัสสนาขั้นต้น ที่กำลังพูดกันอยู่นี้แหละ

ฉะนั้น ในทิฏฐิวิสุทธิอันนี้ หรือขั้นนี้นั้น ก็หมายถึงความบริสุทธิ์ของปัญญา ที่ปราศจากความเห็นผิด หรือสำคัญผิด ที่ว่ารูปนามนั้น เป็นตัว เป็นตน นั้นเอง

ข้อสำคัญ ในสิ่งที่ควรทำความเข้าใจให้ถูกนั้น อีกอันหนึ่ง ก็คือ **สติและสัมปชัญญะ** อันนี้เป็นความสำคัญมากสำหรับผู้ปฏิบัติ ทั้งสมถะ และ วิปัสสนา ต้องใช้ทุกอย่าง

สติสัมปชัญญะนั้น หมายความว่ากระไร? และความรู้สึกอย่างไร มีอยู่ที่ไหน จึงเรียกว่า **"สติสัมปชัญญะ"**

อันนี้ต้องขอให้ทำความเข้าใจ หน้าตาลักษณะของจิตใจให้ชัดเจน ว่าจิตใจที่ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะนั้น มีความรู้สึกอย่างไร? เมื่อทีหลังขาดสติสัมปชัญญะ จะได้กลับมาหาอารมณ์ที่ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะนั้น ถูกต้องได้

เวลามีสติสัมปชัญญะ รู้สึกอย่างไร?

เวลาไม่มีสติสัมปชัญญะ รู้สึกอย่างไร?

อันนี้ต้องเป็นความสังเกตของผู้ปฏิบัติ และต้องรู้จักด้วย ถ้าไม่รู้จัก ก็จะมีสติสัมปชัญญะไม่ได้

เหมือนกันนะคะ

ถ้าท่านมีความเข้าใจตามลักษณะที่ว่ามานี้แล้ว ท่านก็สามารถยกจิตของท่านขึ้นสู่อารมณ์ หรือทางของมัชฌิมาปฏิปทาที่ถูกต้องได้

ขอยุติ การอธิบาย เรื่องทิฏฐิวิสุทธิ ไว้เพียงแค่นี้.

รูปธรรม กับ นามธรรม

โดย อ.สุคนธ์ สุ่นศิริ

มีเรื่องราวที่น่ารู้เกี่ยวกับรูปธรรม-นามธรรม ดังนี้ ;

๑. รูปธรรม นามธรรม เมื่อกล่าวโดย "ปรมัตถ์"

๒. รูปธรรม นามธรรม สงเคราะห์ลงใน "ขันธ์"

๓. รูปธรรม นามธรรม ที่เป็นทั้งภายในและภายนอกสัตว์โลก

๔. การนับอายุของจิต และ รูป

จะได้อธิบายขยายความตามหัวข้อนี้ไปตามลำดับ

๑. รูปธรรม นามธรรม เมื่อกล่าวโดย "ปรมัตถ์" แล้วมี ๔ อย่าง ได้แก่ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน

- นามธรรม ได้แก่ จิต เจตสิก นิพพาน
- รูปธรรม ได้แก่ รูป ๒๘

๒. รูปธรรม นามธรรม สงเคราะห์ลงใน "ขันธ์" ได้ ๕ ขันธ์ และ ขันธวิมุติ

- รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ๑
- เวทนา เจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ ๑
- สัญญา เจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ ๑
- เจตสิกที่เหลือ ๕๐ เป็น สังขารขันธ์ ๑
- จิตทั้งหมด เป็น วิญญาณ ๑

(เวทนาขันธ์ ๑, สัญญาขันธ์ ๑, สังขารขันธ์ ๑ — เจตสิกขันธ์ ๓)

เจตสิกขันธ์ ๓

วิญญาณขันธ์ ๑

(เจตสิกขันธ์ ๓ และ วิญญาณขันธ์ ๑ — นามขันธ์ ๔)

รวม รูปขันธ์ ๑ + นามขันธ์ ๔ = ขันธ์ ๕

- นิพพาน เป็น ขันธวิมุติ (พ้นจากขันธ์)

๓. รูปธรรม นามธรรม ที่เป็นไปภายในสัตว์โลก คือ สิ่งที่มีชีวิต และเป็นไปภายนอกสัตว์โลกคือในสิ่งที่ไม่มีชีวิต

รูปธรรม หรือ รูป ๒๘ ที่เป็นไปในสิ่งมีชีวิต เรียกว่า "อินทริยพัทธรูป" คือ รูปที่เนื่องด้วยอินทรีย์ หมายถึง

ชีวิตินทรีย์ ได้แก่ ชีวิตรูป เป็นรูปที่เกิดจากกรรมเป็นสมุฏฐาน

รูป ๒๘ ที่เป็นไปในสิ่งมีชีวิต คือ รูปร่างกายของสัตว์ทั้งหลาย เกิดจากสมุฏฐาน ๔ ได้แก่ กรรม จิต อุตุ อาหาร

ส่วนรูปที่เป็นไปภายนอกสัตว์โลก คือ ในสิ่งไม่มีชีวิตเรียกว่า "อนินทริยพัทธรูป" คือ รูปที่ไม่ได้เนื่องด้วยอินทรีย์ เช่น ต้นไม้ ภูเขา แม่น้ำ เป็นต้น

รูปที่เป็นไปในสิ่งไม่มีชีวิตนี้ เกิดจาก อุตุ เป็นสมุฏฐานอย่างเดียว

นามธรรม เฉพาะ นามขันธ์ ๔ คือ จิตที่เกิดขึ้นทุกๆ ดวงต้องประกอบพร้อมด้วย เจตสิกขันธ์ ๓ เสมอ จึงเรียกว่า นามขันธ์ ๔ ต้องเป็นไปในสัตว์โลกเท่านั้น

รูปธรรม และนามขันธ์ ๔ นี้เป็น สังขตธรรม คือ ธรรมที่ต้องมีปัจจัยปรุงแต่ง จึงเกิดขึ้น

ส่วนพระนิพพาน เป็น อสังขตธรรม คือ ธรรมที่ไม่ได้เกิดจากปัจจัยใดๆ ปรุงแต่ง ธรรมที่เป็นไปภายนอกสัตว์โลก โดยเป็นอารมณ์ของจิต ๑๙ ดวง คือ ;

โลกุตรจิต ๘ (มัคคจิต ๔ ผลจิต ๔)

มโนทวาราวัชชนจิต ๑

มหากุศลญาณสัมปยุตจิต ๔

มหากิริยาญาณสัมปยุตจิต ๔

อภิญญากุศลจิต ๑

อภิญญากิริยาจิต ๑

๔. การนับอายุจิต และ รูป

ขณะทั้ง ๓ คือ อุปปาทขณะ (กำลังเกิด) ฐิติขณะ (กำลังตั้งอยู่) ภังคขณะ (กำลังดับ) ชื่อว่า ขณะจิตหนึ่ง คือ อายุของจิตดวงหนึ่ง

รูปนั้น เกิดเป็นกลุ่มกลาป อย่างน้อยที่สุด ต้องมี ๘ รูปเสมอ

๘ รูปนี้ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม สี กลิ่น รส อาหาร

รูปกลาป ๑ ขณะ แบ่งได้ ๓ อนุขณะ เช่นเดียวกับจิต คือ มี อุปปาทะ ฐิติ และภังคะ

อายุของจิต ๑๗ ขณะใหญ่เท่ากับอายุของ รูปกลาป ๑ ขณะ หมายความว่า จิตเกิดดับไปแล้ว ๑๗ ขณะ รูปกลาปจึงดับไป ๑ ขณะ ฉะนั้นรูปกลาป ๑ กลาป จึงมีอายุเท่ากับ ;

อุปปาทขณะ ๑ อนุขณะ
ภังคขณะ ๑ อนุขณะ } รวมเป็น ๕๑ อนุขณะ
ฐิติขณะ ๔๙ อนุขณะ

อายุจิต ๑ ขณะ มี ๓ อนุขณะ x ๑๗ ขณะ
= ๕๑ อนุขณะ

อธิบายเพิ่มเติมคำว่า "ปรมัตถ์" "ขันธ์" "ชีวิตินทรีย์"

ปรมัตถ์ แยกเป็น ๒ บท

ปรม = ประเสริฐอย่างยิ่ง

อตฺถ = เนื้อความ

แปลว่าเนื้อความอันประเสริฐ เนื้อความที่ดียิ่ง

๑. ประเสริฐ เพราะไม่มีการวิปริตแปรปรวน
๒. ประเสริฐ เพราะเป็นที่โคจรแห่งญาณอันประเสริฐ
๓. ประเสริฐ เพราะเป็นประธานแห่งบัญญัติธรรมทั้งหลาย

ขันธ์ หมายถึง กอง หรือ ส่วน ธรรมที่เป็นขันธ์ หมายถึง ที่เป็นประเภทต่างกัน ๕ ประเภท ๑๑ อย่าง

๑. ธรรมที่เป็น อดีต ปัจจุบัน อนาคต ๓ อย่าง

๒. ธรรมที่เป็น อัชฌัตตะ (ภายใน)
ธรรมที่เป็น พหิทธะ (ภายนอก) } ๒ อย่าง

๓. ธรรมที่เป็น โอฬาริกะ (หยาบ)
ธรรมะที่เป็น สุขุมะ (ละเอียด) } ๒ อย่าง

๔. ธรรมที่เป็น หีนะ (เลว)
ธรรมที่เป็น ปณีตะ (ประณีต) } ๒ อย่าง

๕. ธรรมที่เป็น ทูระ (ไกล)
ธรรมที่เป็น สันติกะ (ใกล้) } ๒ อย่าง

ชีวิตินทรีย์ ธรรมที่มีชีวิตเป็นผู้อนุบาลรักษา มี ๒ อย่าง คือ

๑. ชีวิตรูป เป็นรูปที่เกิดจากกรรมตามรักษารูปที่เกิดจากกรรมในกัมมชกลาปทุกๆ กลาป

๒. ชีวิตินทรีย์ เจตสิก ตามรักษาชีวิตในจิตทุกๆ ดวง

สวัสดีค่ะ

เรียบเรียงจาก หนังสือ อภิธัมมัตถสังคหะ
ปริจเฉท ที่ 1, 2, 4, 6, 7 ของมูลนิธิแนบ มหานีรานนท์

คุณของพระสารีบุตรเถระ ตอนที่ ๒

อ.สมพร ปัญญาธร

นอกจากจะเปิดโอกาสให้พระเถระบันลือสีหนาทแสดงถึงความเป็นผู้มีปัญญามากแล้ว พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังเปิดโอกาสให้พระเถระบันลือสีหนาทแสดงคุณธรรมในจิตใจ เปรียบเทียบด้วยสิ่งของ ๙ อย่าง ดังเนื้อความโดยสังเขป มีว่า

ในสมัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับจำพรรษาอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี พระสารีบุตรก็ได้จำพรรษาอยู่ ณ ที่นั้นด้วย เมื่อถึงเวลาออกพรรษา พระสารีบุตรพร้อมด้วยเหล่าภิกษุ ได้เข้าไปเฝ้าทูลลาเพื่อจาริกไปในชนบท เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาต พระสารีบุตรจึงลุกจากอาสนะถวายบังคมลาพระผู้มีพระภาคเจ้าไป ตอนนั้นชายจีวรของพระเถระได้ไปกระทบถูกตัวภิกษุรูปหนึ่งโดยที่พระเถระไม่ทราบ ภิกษุรูปนั้นผูกใจโกรธพระเถระจึงไปฟ้องพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ท่านพระสารีบุตรกระทบถูกข้าพระองค์แล้วไม่ขอโทษ หลีกออกไปแล้ว

สาเหตุที่ภิกษุรูปนั้นผูกโกรธพระเถระ อรรถกถาเล่าว่า ภิกษุรูปนั้นเห็นพระเถระมาพร้อมด้วยภิกษุเป็นอันมาก เพื่อทูลลาเที่ยวจาริกไปตามชนบท เกิดความคิดว่าภิกษุเหล่านั้นละทิ้งพระตถาคตแล้ว ออกไปแวดล้อมพระสารีบุตร เมื่อพระเถระทูลลาพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วออกไปพร้อมด้วยบริวารเป็นจำนวนมาก เกิดริษยาขึ้นมา พอดีกับชายจีวรพระเถระไปกระทบถูกตัวท่านเข้าก็เลยผูกโกรธ ถือโอกาสนี้เข้าไปฟ้องพระผู้มีพระภาคเจ้าโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการขัดขวางการเที่ยวจาริกไปตามชนบทของพระเถระและบริวาร

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบว่า พระสารีบุตรมิได้มีเจตนาจะให้จีวรไปกระทบถูกภิกษุรูปนั้น แต่ถ้าพระพุทธองค์ทรงตรัสออกไป ภิกษุนั้นก็จะหาว่าพระพุทธองค์เข้าข้างพระเถระ และจะผูกใจเจ็บในพระพุทธองค์ เมื่อตายแล้วก็จะไปเกิดในอบาย ด้วยความมีมหากรุณาในภิกษุรูปนั้น จึงทรงรับสั่งให้ภิกษุรูปหนึ่งไปตามพระสารีบุตรมา เมื่อพระเถระมาถึงแล้วพระพุทธองค์ได้แจ้งเรื่องราวให้พระเถระทราบ พระเถระจึงถือโอกาสนี้บันลือสีหนาทแสดงคุณธรรมของตนต่อ

พระพักตร์พระศาสดาและภิกษุจำนวนมาก ณ สถานที่นั้นด้วยอุปมา ๙ อย่าง ความว่า

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กายคตาสติ อันภิกษุใดไม่เข้าไปตั้งไว้ในกายแล้ว ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่งในธรรมวินัยนี้ ไม่ขอโทษแล้วพึงหลีกจาริกไปเป็นแน่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ชนทั้งหลาย ทิ้งของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง คูถบ้าง มูตรบ้าง น้ำลายบ้าง น้ำหนองบ้าง โลหิตบ้าง ลงบนแผ่นดิน แผ่นดินก็ไม่อึดอัดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล มีใจเสมอด้วยแผ่นดินอันไพบูลย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กายคตาสติ อันภิกษุใดไม่เข้าไปตั้งไว้แล้วในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่งในธรรมวินัยนี้แล้วไม่ขอโทษ พึงหลีกจาริกไปเป็นแน่

อรรถกถาจารย์อธิบายว่า พระสารีบุตรแสดงถึงจิตใจของท่านว่า เป็นผู้มีความหนักแน่นเหมือนแผ่นดิน ธรรมดา แผ่นดินจะไม่ทำความยินดีว่า ชนทั้งหลายทิ้งของสะอาดลงบนเรา จะไม่ทำความยินร้ายว่า

ชนทั้งหลายทิ้งของไม่สะอาดลงบนเรา จิตใจของพระเถระก็เช่นกัน ท่านไม่ยินดีต่อผู้ที่ทำดีต่อท่าน ไม่ยินร้ายต่อผู้ที่ทำร้ายท่าน มีใจประกอบด้วยเมตตาอันเป็นไปในสัตว์หาประมาณมิได้ ไม่มีความพยาบาทผูกเวรต่อผู้ใด อันว่าบุคคลผู้ไม่ได้เจริญกายคตาสติ คือกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน (ในที่นี้หมายถึง ผู้เผลอสติในเวลาเคลื่อนไหวอิริยาบถน้อยใหญ่ มี นั่ง นอน ยืน เดิน เหยียด คู้ ก้ม เงย เป็นต้น) เมื่อไปกระทบกระทั่งเพื่อนพรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่งในธรรมวินัยนี้ แล้วไม่ขอโทษ พึงหลีกจาริกไปเป็นแน่ แต่บุคคลเช่นพระเถระอันมีกายคตาสติที่ได้เจริญไว้ดีแล้ว จะทำกรรมเห็นปานนั้นได้อย่างไร ท่านจึงบันลือแล้วซึ่งสีหนาทเป็นครั้งแรก

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ชนทั้งหลายย่อมล้างของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง คูถบ้าง ฯลฯ ลงในน้ำ น้ำก็ไม่อึดอัดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล ฯลฯ

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ไฟย่อมเผาของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง คูถบ้าง มูตรบ้าง ฯลฯ

ไฟย่อมไม่อึดอัดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้น ฯลฯ

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ลมย่อมพัดซึ่งของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง ฯลฯ ลมย่อมไม่อึดอัดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้น ฯลฯ

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ผ้าสำหรับเช็ดธุลีย่อมชำระของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง ผ้าเช็ดธุลีย่อมไม่อึดอัดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้น ฯลฯ

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กุมารหรือกุมาริกาของคนจัณฑาล ถือตะกร้า นุ่งผ้าเก่าๆ เข้าไปยังบ้านหรือนิคม ย่อมตั้งจิตนอบน้อมเข้าไป แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้น ฯลฯ

(ข้อนี้พระเถระอธิบายว่า ตัวท่านเป็นผู้มีความนอบน้อม ในเวลาเข้าไปสู่ที่ประชุมสงฆ์ เหมือนกุมารหรือกุมาริกาของคนจัณฑาล)

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โคเขาขาด สงบเสงี่ยม ได้รับฝึกดีแล้ว ศึกษาดีแล้ว เดินไปตามถนนหนทาง

ตามตรอกเล็กซอกน้อย ก็ไม่เอาเท้าหรือเขากระทบอะไรๆ แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้น ฯลฯ

อรรถกถาอธิบายว่า โคเขาขาดที่ได้รับการฝึกดีแล้ว เวลาเดินไปตามตรอกซอกซอย เมื่อมีผู้เอามือจับที่เขาบ้าง ลูบคลำหลังบ้าง โคนั้นก็ไม่มีจิตคิดจะเบียดเบียนหรือประทุษร้ายใครๆ จิตของพระเถระก็เช่นกับจิตของโคเขาขาดนั้นแล

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สตรีหรือบุรุษรุ่นหนุ่มสาว เป็นคนชอบประดับตกแต่ง พึงอึดอัดระอาด้วยซากงู หรือซากศพสุนัขที่เขาผูกไว้ที่คอ แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ฯลฯ

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คนประคองภาชนะมันข้น มีรูทะลุเป็นช่องเล็ก ช่องใหญ่ ไหลเข้าไหลออกอยู่ แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ฯลฯ

อรรถกถาอธิบายว่า ภาชนะมันข้น คือภาชนะที่บุคคลทำไว้สำหรับสุนัข เจาะเป็นรูๆ ไว้ เพื่อให้น้ำแกงไหลออก เมื่อบรรจุภาชนะให้เต็มด้วยเนื้อ แล้วยกขึ้นแบกไป น้ำแกงจะไหลออกตามรูเปรอะเปื้อนร่างกายของเขา ร่างกายของพระเถระก็เช่นกันกับคนแบก

ภาชนะมันข้น คือเปรอะเปื้อนไปด้วยสิ่งปฏิกูลที่ไหลออกมาตามทวารทั้ง ๙ มีขี้ตา ขี้หู ขี้มูก เป็นต้น พระเถระแสดงถึงความที่ท่านไม่มีฉันทราคะในร่างกายด้วยอุปมาในข้อ ๘ และข้อ ๙ นี้

เมื่อพระเถระบันลือสีหนาทอันมีอุปมาด้วยเหตุ ๙ อย่างแล้ว ภิกษุรูปนั้นได้ขอให้พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงยกโทษที่ตนได้กล่าวว่าพระเถระ ด้วยถ้อยคำอันเป็นเท็จ และพระผู้มีพระภาคเจ้าก็ได้ขอให้พระเถระยกโทษให้ภิกษุรูปนั้น

ยังมีคุณธรรมของพระสารีบุตรที่เห็นสมควรจะหยิบยกมากล่าวในที่นี้อีกสักเรื่องหนึ่ง คือเรื่องที่พระเถระไม่ยอมฉันของทำด้วยแป้ง เนื้อความในเรื่องนี้มีว่า

ได้ยินว่าในคราวที่พระสารีบุตรเถระขบฉันของเคี้ยวที่ทำด้วยแป้ง พวกชาวบ้านพากันนำของเคี้ยวที่ทำด้วยแป้งเป็นจำนวนมาก มาสู่วิหารเพื่อถวายให้พระสงฆ์ เมื่อถวายแล้วยังมีของเหลืออีกเป็นจำนวนมาก พวกชาวบ้านพากันพูดว่า พระคุณเจ้าทั้งหลายโปรดรับไว้ เพื่อเอาไว้ให้ภิกษุที่ไปเที่ยวบิณฑบาตในหมู่บ้านด้วยเถิด ขณะนั้นภิกษุหนุ่มรูปหนึ่งซึ่งเป็นศิษย์

ของพระสารีบุตรเถระ ได้ไปเที่ยวบิณฑบาตในหมู่บ้าน ยังไม่กลับมา ภิกษุอื่นจึงรับส่วนที่เป็นของภิกษุหนุ่มนั้นไว้ เมื่อถึงเวลาสายจัด ภิกษุหนุ่มรูปนั้นก็ยังไม่กลับมา ภิกษุที่รับของไว้จึงนำไปถวายแก่พระเถระ พระเถระก็ฉันของนั้นจนหมด เวลานั้นภิกษุหนุ่มลูกศิษย์ของท่านจึงกลับมาถึง พระเถระกล่าวกะเธอว่า ผู้มีอายุ ฉันบริโภคของเคี้ยวที่เก็บไว้เพื่อเธอหมดแล้ว ภิกษุนั้นกล่าวว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า ธรรมดาของอร่อยใครจะไม่ชอบเล่าขอรับ ความสลดใจเกิดขึ้นแก่พระเถระเจ้า ท่านเลยอธิษฐานไว้ว่า ตั้งแต่บัดนี้ไป เราจักไม่ฉันของเคี้ยวที่ทำด้วยแป้ง ตั้งแต่บัดนั้น พระเถระไม่เคยฉันของที่ชื่อว่า ของเคี้ยวทำด้วยแป้งเลย ความที่ท่านไม่ฉันของเคี้ยวทำด้วยแป้ง เกิดแพร่หลายไปในหมู่ภิกษุ ภิกษุทั้งหลายนั่งในธรรมสภาพูดกันถึงเรื่องนั้น ครั้งนั้นพระบรมศาสดาเสด็จมา ตรัสถามว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอประชุมสนทนากันด้วยเรื่องอะไร? เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบทูลให้ทรงทราบแล้ว ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สารีบุตรแม้จะเสียชีวิต ก็ไม่ยอมรับสิ่งของที่ตนทิ้งเสียครั้งหนึ่งอีกทีเดียว แล้วทรงนำเรื่องราวในอดีตมาสาธก ดังต่อไปนี้ :-

ในอดีตกาล ครั้งพระเจ้าพรหมทัตเสวยราชสมบัติอยู่ในกรุงพาราณสี พระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลหมอรักษาพิษ เลี้ยงชีวิตด้วยเวชกรรม ครั้งนั้น งูกัดชาวชนบทคนหนึ่ง พวกญาติของเขารีบพามาหาหมอโดยเร็ว หมอถามว่า จะพอกยาถอนพิษก่อน หรือจะให้เรียกงูตัวที่กัดมา แล้วให้มันดูดพิษจากแผลที่มันกัด พวกญาติพากันกล่าวว่า โปรดเรียกงูมาให้มันดูดพิษออกเถิด หมอเรียกงูมาแล้วกล่าวว่า เจ้ากัดคนผู้นี้หรือ?

งู. ใช่แล้ว เรากัด

หมอ. เจ้านั่นแหละจงเอาปากดูดพิษจากปากแผลที่เจ้ากัดแล้ว

งู. เราไม่เคยกลับดูดพิษที่เราทิ้งไปครั้งหนึ่งแล้วเลย เราจักไม่ยอมดูดพิษที่เราคายไปแล้ว

หมอให้คนหาฟืนมาก่อไฟพลางบังคับว่า ถ้าเจ้าไม่ดูดคืนพิษของเจ้า ก็จงเข้าไปสู่กองไฟนี้เถิด

งู. เราจะขอเข้ากองไฟ แต่ไม่ขอยอมดูดคืนพิษที่เราปล่อยไปแล้วครั้งหนึ่งเป็นอันขาด แล้วกล่าวคาถานี้ความว่า :-

“พิษที่เราคายแล้วนั้น น่ารังเกียจนัก การที่เราต้องดูดพิษที่คายแล้ว เพราะเหตุแห่งความอยู่รอดนั้น

ให้เราตายเสียยังดีกว่า" ดังนี้.

เมื่องูกล่าวอย่างนี้แล้ว ก็เลื้อยเข้าไปสู่กองไฟ

ครั้งนั้น หมอจึงห้ามงูนั้นไว้ จัดแจงรักษาบุรุษนั้นให้หายพิษ ด้วยโอสถและมนต์ แล้วให้ศีลแก่งู กล่าวว่า จำเดิมแต่นี้ไป เจ้าอย่าเบียดเบียนใครๆ ดังนี้แล้ว ก็ปล่อยไป

พระบรมศาสดาจึงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สารีบุตร แม้จะต้องสละชีวิต ก็ไม่ยอมรับสิ่งที่ตนทิ้งเสียแล้วครั้งหนึ่งเลย (พระสารีบุตร เมื่อปฏิเสธฉันของขบเคี้ยวที่ทำด้วยแป้งแล้ว ก็จะไม่ยอมฉันของนั้นอีกเลย ถึงแม้จะไม่มีอะไรๆ ให้ฉัน ท่านก็จะยอมอดตาย เช่นเดียวกับงูที่คายพิษออกแล้ว ก็จะไม่ยอมดูดพิษกลับคืน) ครั้นทรงนำพระธรรมเทศนานี้มาแล้ว ทรงประชุมชาดกว่า งูในครั้งนั้นได้มาเป็นพระสารีบุตร ส่วนหมอได้มาเป็นเรา ตถาคต ฉะนี้แล

เรื่องราวที่แสดงให้เห็นถึงคุณธรรมของพระสารีบุตร ยังมีอีกมากนัก แต่ขอนำมากล่าวไว้ ณ ที่นี้เพียงเท่านี้

สิ่งปิดบังไตรลักษณ์และวิธีทำลาย

อ.บุญณัฐศักดิ์ ทวิพัฒน์

ไตรลักษณ์ คืออะไร

ผู้ปรารถนาเจริญวิปัสสนา ก่อนที่จะทราบอุบายวิธีเจริญ ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับไตรลักษณ์นี้ก่อน ไม่เช่นนั้นแล้วในคราวปฏิบัติจริง จิตใจจะไม่น้อมไปในอันจะเห็นไตรลักษณ์ หรือยังไม่เห็นก็สำคัญว่าเห็น เพราะไม่เข้าใจว่าไตรลักษณ์ที่พึงเห็นด้วยปัญญาอันเกิดจากภาวนานี้เป็นอย่างไร

ไตรลักษณ์ คือ ลักษณะโดยทั่วไปของสังขารธรรมทั้งหลาย ได้แก่ ขันธ์ ๕ ไม่ว่าจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรม ทั้งในสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ย่อมมีอันเกิดขึ้น แล้วดับไปในที่สุด เป็นธรรมดา เหตุเพราะเป็นไปเนื่องด้วยปัจจัย จึงแสดงเครื่องหมายให้วิปัสสนารู้ได้มี ๓ ลักษณะ คือ

๑. อนิจจลักษณะ ได้แก่ ลักษณะไม่เที่ยงของ รูป นาม เป็นภาวะที่มีแล้วกลับหมดไป คือ อาการ

เปลี่ยนแปลงผันแปรไป เพราะเป็นอาการที่ปัญญากำหนดได้แล้ว ย่อมรู้ว่าสิ่งนั้นไม่เที่ยง

๒. ทุกขลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ของ รูป นาม ภาวะที่มีแล้วกลับไม่มี เป็นอาการบีบคั้นให้เป็นทุกข์ อาการที่ปัญญากำหนดได้แล้ว ย่อมรู้ว่าสิ่งนี้เป็นทุกข์

๓. อนัตตลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตน แต่เป็นลักษณะเฉพาะของ รูป นาม เพราะสิ่งที่ไม่เที่ยงและเป็นทุกข์นั่นแหละเป็นอนัตตา ซึ่งกำหนดรู้ได้ด้วยปัญญา

ความเป็นไปของรูปนามขันธ์ ๕ ที่จะปรากฏ แก่ผู้เจริญวิปัสสนากรรมฐานอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๓ อย่างนี้ ซึ่งเป็นธรรมที่ถึงกัน คือ สิ่งใดไม่เที่ยงสิ่งนั้นย่อมเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์สิ่งนั้นย่อมเป็นอนัตตา อารมณ์ไตรลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งนี้แหละ จะพาให้เข้าถึงพระนิพพาน

ไตรลักษณ์เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติอย่างไร

วิปัสสนา เป็นชื่อของปัญญาที่เห็นนามรูปไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนันตา ดังนั้น รูป นาม ที่แสดงลักษณะของตนๆ เป็นอารมณ์ของวิปัสสนา หมายความว่า เป็นอาการของขันธ์ ๕ ที่วิปัสสนาญาณ จะต้องเกิดขึ้นมารู้เห็นตามความจริง แทงตลอดด้วยปัญญา ที่ได้ชื่อว่า "วิปัสสนา" ก็เพราะการรู้เห็นไตรลักษณ์นี่แหละ การปฏิบัติหากว่าไปรู้เห็นอย่างอื่น ก็ไม่ชื่อว่าปฏิบัติวิปัสสนา วิปัสสนาปัญญาที่เกิดขึ้นทุกครั้งแต่ละครั้งรู้เห็นไตรลักษณ์ แทงตลอดไตรลักษณ์นี้เท่านั้น

การไม่เห็นไตรลักษณ์มีโทษอย่างไร

สัตว์ทั้งหลายที่จะหลุดพ้นจากทุกข์ในสังสารวัฏอันมีชาติการเกิด เป็นต้น ย่อมมีได้โดยการทำลายเหตุแห่งทุกข์คือตัณหา ตราบใดที่สัตว์โลกยังมีตัณหาอยู่ตราบนั้นยังพ้นทุกข์ไปไม่ได้ และตัณหานี้จะหมดไปถูกทำลายไป ก็ในเมื่อวิปัสสนาญาณเกิดขึ้น เห็นไตรลักษณ์เสียก่อนเท่านั้น หากปัญญาเห็นไตรลักษณ์

บ่อยๆ ซ้ำๆ จนชำนาญ คล่องแคล่ว วิปัสสนาก็จะมีกำลังแกล้วกล้า และก้าวหน้าไปตามลำดับจนกระทั่งบรรลุถึงมรรคปัญญา สามารถทำลายตัณหาให้หมดไปอย่างเด็ดขาดไม่สามารถเกิดขึ้นใหม่ได้อีกต่อไป เมื่อตัณหาถูกละโดยเด็ดขาด ทุกข์ที่เป็นผลของตัณหาก็ย่อมหมดไปด้วย เพราะหมดเหตุปัจจัย ผลก็เกิดขึ้นไม่ได้ บุคคลก็ชื่อว่า “พ้นจากทุกข์”

ฉะนั้นหากไม่มีปัญญาเห็นไตรลักษณ์ ตัณหาก็ยังคงเกิดได้ต่อไป จึงต้องเสวยทุกข์กันต่อไปอีก คือต้องเกิดอีก แก่อีก ตายอีก ไม่พ้นไปได้ การไม่เห็นไตรลักษณ์มีโทษอย่างนี้

เป็นความจริงว่า หากว่าไม่อบรมปัญญาให้เกิดขึ้นก็ย่อมไม่เห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ล้วนเป็นของไม่เที่ยง มีการแตกดับไปในที่สุด เมื่อเป็นเช่นนี้ ความสำคัญว่าเที่ยงก็ยังคงมีติดตามไปในความสืบต่อของจิต เป็นความเห็นผิดที่ยังไม่ถูกถอนออกไป เป็นเหตุนำมาซึ่งความทุกข์ ความเดือดร้อนใจได้มากมาย เพราะไม่มีปัญญาเห็นความจริงว่ามีแต่ทุกข์เท่านั้น ไม่มีสุข ความสุขเป็นเพียงสมมุติ ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่จริงโดยปรมัตถ์ ก็ย่อม

สำคัญผิดว่าเป็นสุขในสิ่งที่เป็นทุกข์ ความพอใจรักใคร่ยึดถือในสิ่งนั้นย่อมเกิดขึ้น เมื่อถึงคราวที่เกิดความพลัดพรากไป ก็ย่อมเกิดความเศร้าโศกเสียใจเป็นธรรมดา การไม่เห็นทุกขลักษณะ สำคัญอยู่ว่าเป็นสุขจึงมีโทษ เพราะเป็นเหตุนำมาซึ่งความทุกข์ใจ

ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้เป็นเพียงขันธ์ ๕ อันว่างเปล่าจากอัตตา แต่เมื่อไม่มีปัญญาก็ย่อมไม่เห็นอย่างนี้ เห็นแต่ว่าเป็นเรามีเรามีอัตตา ก็เกิดความรักใคร่หวงแหนในสิ่งที่เห็นว่าเป็นเรา เป็นของเรามากมาย เมื่อสิ่งนั้นวิบัติพลัดพรากไป แปรเปลี่ยนไปเป็นอื่นก็ย่อมเกิดความทุกข์ความเดือดร้อนใจขึ้น

รูปนามที่เกิดขึ้นแล้วมีอันดับไป ประกอบด้วยไตรลักษณ์อยู่ตลอดเวลา แต่ว่าสัตว์ทั้งหลายผู้โง่เขลาเป็นผู้มีปกติไม่เห็นไตรลักษณ์ ก็เพราะมีบางสิ่งบางอย่างปิดบังไว้ ถ้าหากผู้ปฏิบัติไม่รู้จักสิ่งที่ปิดบังไตรลักษณ์และอุบายวิธีจะขจัดทำลายสิ่งปิดบังนั้น โอกาสที่จะเกิดปัญญาเห็นไตรลักษณ์ย่อมไม่มีเลย ถึงแม้จะปรารภความเพียรมากมายเพียงไรก็ตาม ข้อปฏิบัติที่จะเกิดวิปัสสนา หรือเห็นไตรลักษณ์ได้นั้น ก็จะต้องทำลาย

อุปสรรคคือเครื่องปิดบังไตรลักษณ์เสียก่อน วิธีทำลายเครื่องปิดบังไตรลักษณ์มีอยู่ทางเดียวคือ ปฏิบัติตามหลักและวิธีการของสติปัฏฐาน ๔ นอกจากนี้ไม่มีทางอื่นใดเลย

สิ่งปิดบังไตรลักษณ์คืออะไร

ทำไมเราจึงไม่เห็นไตรลักษณ์ซึ่งเป็นอาการตามปกติของรูป นาม อยู่ตลอดเวลา มีอะไรเป็นเครื่องขัดขวางปิดบังไตรลักษณ์ไว้

ไตรลักษณ์ ทั้ง ๓ แต่ละลักษณะต่างก็มีสิ่งปิดบังแต่ละอย่างที่ไม่เหมือนกันคือ

๑. สันตติ ปิดบัง อนิจจัง
ทำให้นิจจวิปลาสเกิดขึ้น

๒. อิริยาบถ ปิดบัง ทุกขัง
ทำให้สุขวิปลาสเกิดขึ้น

๓. ฆนสัญญา ปิดบัง อนัตตา
ทำให้อัตตวิปลาสเกิดขึ้น

สันตติ ปิดบัง อนิจจัง

อนิจจลักษณะ แปลว่า ลักษณะที่ไม่เที่ยงคือภาวะที่มีแล้วกลับไม่มีของรูปนาม ย่อมไม่ปรากฏ ไม่แสดง ไม่เปิดเผย เพราะถูกสันตติ คือ ความเกิดดับของรูปนามที่เกิดสืบต่ออย่างรวดเร็ว พอของเก่าดับไปของใหม่ก็พลันเกิดขึ้นทดแทนอยู่เรื่อยๆ ทันทีไม่มีหยุดหย่อนตามเหตุปัจจัย จึงมองไม่เห็นว่าของเก่าที่ดับไปเป็นส่วนหนึ่ง ของใหม่ที่เกิดสืบต่อก็เป็นอีกส่วนหนึ่งแต่มีความรู้สึกอยู่ว่ามันตั้งอยู่ได้ตลอดไป จะเห็นว่ามันตั้งอยู่ไม่ได้แล้วหมดไปแล้ว ก็ต่อเมื่อไม่มีของใหม่ที่เกิดขึ้นสืบต่อเพราะปัจจัยที่ทำให้รูปนามเกิดหมดไปแล้วเท่านั้นการเกิดขึ้นของรูปนามที่ติดต่อกันเป็นสายนี้ปิดบังอนิจจังไว้ เหตุเพราะขาดอุบายคือไม่มนสิการไม่กำหนดความเกิดขึ้นและดับไปของรูปนาม จึงขาดปัญญาตามดูรูปนาม ทำให้ไม่เห็นรูปนามแปรปรวนไป ไม่เห็นรูปนาม เกิดขึ้นดับไปได้ อนิจจลักษณะไม่ปรากฏเพราะถูกสันตติความสืบต่อปิดบังไว้ เพราะความที่เป็นไปรวดเร็วของรูป นาม

ฉะนั้นการเห็นรูปนามไม่เที่ยงจึงเป็นของยากยิ่ง เมื่อเห็นความจริงไม่ได้เช่นนี้ วิปลาส คือ ความสำคัญผิดว่าเที่ยง ที่เรียกว่านิจจวิปลาสด้วยอำนาจของทิฏฐิ ความเห็นผิดที่เกิดขึ้นปิดบังความจริงคืออนิจจังแล้ว ตัณหาและทิฏฐิก็อาศัยรูปนามทันที

แต่เมื่อผู้ปฏิบัติมีมนสิการใส่ใจกำหนดรูปนามด้วยสติและสัมปชัญญะ จนเกิดปัญญาแกล้วกล้าขึ้นไปตามลำดับ จนปัญญานี้แคล่วคล่องไวจนสามารถรู้ความเกิดขึ้นดับไปของรูปนามแม้รวดเร็วนี้ได้ ก็ย่อมแยกแยะรูปนามที่เป็นไปก่อนหน้าและต่อมาได้ว่ามันเป็นคนละสภาวะคนละส่วนกัน ไม่ปะปนกัน สันตติที่เชื่อมรูปนามไม่ให้ขาดสายย่อมถูกทำลาย เพราะเหตุนี้จึงเข้าถึงความหมดสิ้นไปของรูปนามที่เป็นไปก่อนหน้า อันเป็นคนละส่วนกับรูปนามที่เกิดต่อมาภายหลัง เมื่อสันตติขาด อนิจจังก็ปรากฏแก่ปัญญา

สภาพของสันตติไม่มีใครสามารถทำลายได้เพราะเป็นไปตามธรรมชาติไม่มีใครแก้ไขได้ ต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัย แต่ผู้ปฏิบัติสามารถแลเห็นความขาดของสันตติได้นั้นด้วยอำนาจการเพ่งลักษณะของอารมณ์

โดยสติสัมปชัญญะ จนเห็นเงื่อนต่อของสันตติที่ดับแล้วเกิดใหม่ในวาระหนึ่ง จึงกล่าวเป็นโวหารว่า "สันตติถูกทำลาย"

อิริยาบถปิดบังทุกข์

ทุกขลักษณะ แปลว่าลักษณะที่เป็นทุกข์ คือ อาการบีบคั้นให้ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ของรูปนาม ย่อมไม่ปรากฏ ไม่แสดง ไม่เปิดเผย เพราะถูกอิริยาบถทั้งหลายปิดบังไว้ อิริยาบถใหม่ปิดบังทุกข์ของอิริยาบถเก่า ความจริงอิริยาบถมีทุกขเวทนาเบียดเบียน บีบคั้นอยู่ตลอดเวลาให้ทรงอยู่ในอิริยาบถเดิมไม่ได้ ต้องเปลี่ยนไป ต้องแก้ไขทุกเวทนาที่บีบคั้นนั้นเพราะเหตุที่ขาดอุบายคือ ไม่มนสิการ ไม่พิจารณาอิริยาบถ ไม่ได้ใส่ใจทุกข์อิริยาบถ เมื่อเกิดความปวดเมื่อย เป็นทุกข์เกิดขึ้นก็อยากเปลี่ยนอิริยาบถ รู้สึกตามความเคยชินว่าอยากได้อิริยาบถใหม่ คิดว่าอิริยาบถใหม่เป็นสุข ถ้าเปลี่ยนอิริยาบถแล้วจะสบาย เป็นการเปลี่ยนอิริยาบถด้วยตัณหา การไม่มนสิการอิริยาบถ และทุกข์อันเนื่องจากอิริยาบถ จึงขาดปัญญา ทำให้ไม่เห็นทุกข์ อิริยาบถจึง

ปิดบังทุกข์ไว้ เพราะว่าอิริยาบถเก่าเป็นทุกข์ อิริยาบถใหม่ก็ปิดบังทุกข์นั้นเสีย ถ้าเปลี่ยนอิริยาบถโดยไม่ได้พิจารณาให้แยบคาย เพราะเมื่อทุกข์เกิดขึ้นแล้วในอิริยาบถหนึ่ง อิริยาบถถัดไปซึ่งเป็นตัวบรรเทาก็ย่อมปิดบังทุกข์นั้นไว้

ฉะนั้นการเพิกเฉยอิริยาบถทั้งหลายไม่ให้ปิดบังทุกข์เป็นของยากยิ่ง การเปลี่ยนอิริยาบถแต่ละครั้งจึงเห็นว่าเป็นความสุขความสบาย วิปลาส ความสำคัญผิดว่าเป็นสุขที่เรียกว่า “สุขวิปลาส” ด้วยอำนาจของทิฏฐิก็เกิดขึ้นปิดบังความจริง คือ ทุกขัง

สัตว์ทั้งหลายเมื่อทรงกายอยู่ในอิริยาบถใดนานๆ ธาตุทั้งหลายมีธาตุดินเป็นต้น อันนับเนื่องในอิริยาบถนั้นจะเกิดความกำเริบขึ้น เป็นปัจจัยให้เกิดทุกขเวทนาทางกายขึ้นคือความปวดเมื่อย ฉะนั้นความปวดเมื่อยที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผู้รายงานให้ทราบว่าอิริยาบถนั้นเป็นทุกข์ดำเนินต่อไปไม่ได้ สมควรเปลี่ยนใหม่ได้แล้ว แต่ว่าสัตว์ทั้งหลายไม่ใส่ใจ ไม่ปรารถถึงทุกขเวทนานี้เสียก่อนทุกข์จึงไม่ปรากฏอยู่ในความรู้สึก กลับเปลี่ยนอิริยาบถทันทีตามความเคยชิน พอได้อิริยาบถใหม่แล้วทุกขเวทนา

ก็บรรเทาไป หมดไป เช่นนี้ทุกข์ของอิริยาบถจึงไม่ปรากฏ เพราะไม่ได้ใส่ใจตามดูอิริยาบถ ตามดูทุกข์ที่เกิดขึ้นกับอิริยาบถเลย เขาย่อมไม่เกิดความรู้ด้วยปัญญาว่า อิริยาบถเก่าที่ทรงอยู่นานแล้วนั้นเป็นทุกข์ เมื่อเป็นเช่นนี้อิริยาบถใหม่ถัดไปที่ทุกขเวทนาบรรเทาไป หมดไป ดุจว่าปิดบังทุกข์ของอิริยาบถเก่านั้นไว้ อิริยาบถเก่าเป็นทุกข์ ยังไม่รู้ ดังนั้นการเห็นอิริยาบถใหม่เป็นทุกข์จึงเป็นของยากยิ่ง

ความจริงแล้ว แม้การบรรเทาทุกข์ การแก้ไขทุกข์โดยการเปลี่ยนอิริยาบถ ก็เป็นทุกข์เช่นกันนั้นแหละ โดยเกี่ยวกับถูกบังคับให้จำเป็นต้องทำ ต้องเปลี่ยน ต้องแก้

รวมความว่า ถึงอย่างไรก็ต้องมีการเปลี่ยนอิริยาบถกันจนได้ ทั้งนี้เพราะไม่เปลี่ยนไม่ได้ด้วยทุกขเวทนาบีบคั้น ทุกข์กำเริบมากขึ้นๆ เป็นภาวะที่เหลือทน จำต้องเปลี่ยนเพื่อแก้ทุกข์นั้น แม้ไม่อยากเปลี่ยนก็ต้องเปลี่ยน ต้องยืน เดิน นั่ง นอน ในเวลาอิริยาบถเก่าปวดเมื่อยขึ้นแล้ว การเปลี่ยนอิริยาบถจึงเป็นทุกข์ คือความบีบคั้นอีกอย่างหนึ่ง เป็นภาระที่ต้องกระทำเพราะถูกทุกข์บังคับ

การถูกบังคับให้ทำเป็นการทำด้วยความจำใจฝืนใจ จะเห็นว่าเป็นสุขไม่ได้ จัดว่าเป็นทุกข์ของอิริยาบถใหม่ เป็นทุกข์ที่ต้องแก้ไข เปรียบเหมือนทุกข์ของนางพยาบาล เรียกว่า "สังขารทุกข์" ถ้ามีปัญญารู้อย่างนี้ จะเกิดความยินดีในอิริยาบถใหม่ที่เปลี่ยนไปนั้นไม่ได้เลย

เมื่อไม่ใส่ใจทุกข์ก็มองไม่เห็นสิ่งที่มาบังคับให้จำต้องทำ จำต้องเปลี่ยนอิริยาบถนั้น ย่อมสำคัญว่าเปลี่ยนอิริยาบถไปเพราะเปลี่ยน อยากให้ทุกข์หาย เปลี่ยนแล้วจะได้สุขสบาย ฉะนั้นอิริยาบถใหม่จึงตั้งอยู่ในฐานะเป็นผู้ปิดบังทุกข์ เป็นเหตุให้ไม่เห็นทุกข์ เห็นอยู่แต่สุขสบาย

ทุกข์รูปธรรม ที่ถูกอิริยาบถปกปิดไว้ไม่ให้ปรากฏ มีอยู่ ๒ อย่าง

๑. ทุกข์ของอิริยาบถเก่าที่ทรงอยู่นานๆ ที่ปรากฏเป็นทุกขเวทนาทางกาย

๒. ทุกข์ของอิริยาบถใหม่ เพราะถูกทุกข์ของอิริยาบถเก่าบีบบังคับให้จำต้องทำ ต้องแก้ไขโดยเปลี่ยนอิริยาบถ ทุกข์ของอิริยาบถใหม่เป็นไปด้วยอำนาจการบำบัดทุกข์ให้อิริยาบถเก่า

ฉะนั้นเมื่อจะให้อิริยาบถเปิดเผยทุกข์ไม่ปิดบัง ก็มีวิธีเดียวเท่านั้น คือ ต้องพิจารณาอิริยาบถเก่าให้แยบคายและคอยใส่ใจความบีบคั้นนั่นเอง ต้องเข้าใจในเวลาที่จะเปลี่ยนอิริยาบถ ทุกข์ทั้ง ๒ ย่อมปรากฏ หากว่าในเวลานั้นกำลังนั่งอยู่ มีการน้อมใจมาที่อาการท่าทางที่นั่งด้วยสติสัมปชัญญะ มีการสำรวมรู้อยู่กับรูปนั่ง เมื่อทุกข์ปรากฏ ใส่ใจทุกข์ที่ทนอยู่กับอาการนั่งต่อไปไม่ได้แล้วจำเป็นต้องเปลี่ยนอิริยาบถเป็นยืน เพื่อแก้ทุกข์ในอิริยาบถนั่ง ขณะเปลี่ยนอิริยาบถจะต้องไม่ทิ้งอิริยาบถและทุกข์ ด้วยการสำรวมในขณะขยับเปลี่ยนอิริยาบถ คอยสังเกตว่ากำลังรู้อยู่ในอาการเปลี่ยนหรือไม่ โอกาสที่จะเห็นทุกข์ในอิริยาบถใหม่ก็ย่อมมีได้ เป็นทุกข์เนื่องด้วยรูปธรรมที่พึงเห็นได้ โดยอาศัยอิริยาบถเป็นช่องทาง

ฆนสัญญาปิดบังอนัตตา

อนัตตลักษณะ แปลว่า ลักษณะที่เป็นอนัตตา ได้แก่ อาการที่ไม่เป็นไปในอำนาจ มีความหมายว่า ***สุญฺญา ว่างเปล่า อสฺสามิกา หาเจ้าของมิได้ อนิสฺสรา หาผู้เป็นใหญ่มิได้ (ไม่มีอำนาจบังคับบัญชา)***

ที่กล่าวว่ารูปนามขันธ์ ๕ ชื่อว่า อนัตตา หมายความว่าอันใครๆ ไม่อาจทำให้เป็นไปในอำนาจได้ (เช่นอย่างนี้ว่า จงอย่าแก่ จงอย่าตาย) ความเป็นจริงของขันธ์ ๕ เป็นเครื่องหมายแสดงว่า เป็นของว่างเปล่าจากอัตตา เพราะธรรมชาติของรูปนามเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป สูญสิ้นไป ขันธ์ ๕ ที่ว่างเปล่านั้นเองชื่อว่าหาเจ้าของมิได้ ขันธ์ ๕ นั้นมีอยู่จริงและว่างเปล่าจากสัตว์บุคคล ตัวตน และแม้ใครๆ ก็ถือสิทธิครอบครองจับจองเป็นเจ้าของไม่ได้ เพราะขันธ์ ๕ เมื่อเกิดขึ้นมาแล้วก็ตั้งอยู่ไม่ได้นาน ต้องดับไปในที่สุดตามเหตุปัจจัย

ในลัทธิอื่นมีการอ้างผู้เป็นใหญ่เป็นผู้สร้างผู้บันดาลโลกพร้อมทั้งหมู่สัตว์ ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะโลกและหมู่สัตว์ซึ่งเป็นเพียงขันธ์ ๕ ที่เกิดขึ้นจากเหตุปัจจัย เป็นไปตามอำนาจของเหตุปัจจัยเท่านั้นมิได้เป็นไปตามอำนาจใคร

ผู้มีปัญญาพิจารณารูปนามว่าเป็นของว่างเปล่าก็ดีว่าหาเจ้าของมิได้ก็ดี หรือว่าหาผู้เป็นใหญ่มิได้ก็ดีผู้นั้นชื่อว่า "เห็นอนัตตา"

อาการที่ไม่เป็นไปในอำนาจย่อมไม่ปรากฏ ไม่แสดง ไม่เปิดเผย ก็เพราะถูกฆนะ คือ ความเป็นกลุ่มเป็นก้อนของรูปธรรม ความเป็นกลุ่มเป็นก้อนของนามธรรม และความเป็นกลุ่มเป็นก้อนทั้งรูปธรรม และนามธรรมที่ปะปนกัน รวมกันเป็นขันธ์ ๕ ปิดบังไว้ เพราะรูปแต่ละรูป นามแต่ละนาม และทั้งรูปและนามต้องอาศัยซึ่งกันและกัน และทำงานร่วมกัน ปะปนกัน จึงจะสำเร็จกิจการงานได้ เพราะเหตุที่ไม่มนสิการ คือไม่ใส่ใจการกระจายธาตุต่างๆ จึงถูกฆนสัญญาปิดบัง ฉะนั้น ผู้ขาดปัญญา และไม่มนสิการธาตุจึงสำคัญผิดด้วยอำนาจทิฏฐิ เห็นว่าขันธ์ ๕ มีสาระมีประโยชน์ จึงไม่สามารถเห็นความแตกต่างกันของรูปแต่ละรูป นามแต่ละนาม และของรูปกับนาม รูป นาม จึงรวมกันเป็นฆนะ เป็นกลุ่มไม่สามารถแยกรูปนามออกเป็นสัดส่วนได้ ว่ารูปก็อย่างหนึ่ง นามก็อย่างหนึ่ง จึงไม่มีโอกาสกระจาย รูป นาม ออกเป็นสัดส่วน ยังรวมกันเป็นกลุ่มก้อนอยู่ จึงไม่เห็นอนัตตาคือความปรากฏของรูป นาม ที่ไม่ใช่เรา ไม่ใช่คน ไม่ใช่สัตว์ อัตตวิปลาสความสำคัญว่าเป็นตัวตน เป็นเรา ก็เกิดขึ้นด้วยอำนาจ

ของทิฏฐิ และจะเป็นปัจจัยให้ตัณหาเกิด ยึดถือขันธ์ ๕ ว่าเป็นของดี มีสาระนำประโยชน์มาให้ เพราะเหตุที่ไม่มนสิการการกระจายธาตุต่างๆ ไม่รู้จักพิจารณาแยกแยะธรรมชาติที่เนื่องอยู่กับตัวว่ามีหลายอย่าง แต่เห็นเป็นอย่างเดียวกันหมด จึงทำให้เราไม่สามารถเห็นความแยกกันของรูป ของนาม ไม่สามารถที่จะเห็นรูปนามกระจายออกจากกันเป็นสัดส่วน ไม่ปะปนกัน จึงไม่มีโอกาสเห็นอนัตตา **อัตตวิปลาส** จึงเกิดขึ้น

ความเป็นกลุ่มก้อนมี ๔ อย่างคือ

๑. **สมูหฆนะ** แปลว่า ความเป็นกลุ่มก้อน คือ ความรวมกันโดยการเกิดขึ้น เป็นไปร่วมกันไม่แยกจากกัน ขณะรูปธรรมเกิด หาได้มีรูปเดียวเกิดลำพัง ย่อมมีรูปอย่างน้อย ๘ รูป เกิดพร้อมกัน ชื่อว่าอวินิพโภครูป คือ รูปที่แยกจากกันไม่ได้ มี ๘ รูป ได้แก่ มหาภูตรูป ๔ วัณณรูป ๑ คันธรูป ๑ รสรูป ๑ อาหารรูป ๑

ขณะนามเกิดหาได้มีจิตเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ต้องประกอบด้วยเจตสิกหลายประเภทเกิดพร้อมกันด้วย รวมกันเป็นนามขันธ์ ๔ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์และวิญญาณขันธ์

๒. อารัมมณฆนะ หมายถึง ความเป็นไปของจิตและเจตสิกต่างๆ มีขึ้นในวิถีจิตโดยมีอารมณ์เดียวกัน จิตแต่ละดวงที่เกิดขึ้นทำหน้าที่ที่เป็นกิจของตนในขณะรู้อารมณ์นั้น โดยอารมณ์ยังตั้งอยู่ ยังไม่หมดไป วิถีจิตเหล่านั้นย่อมนับว่ารวมกลุ่มกันรู้อยู่ในอารมณ์เดียวกันนั้น

๔. กิจจฆนะ หมายถึง ความเป็นกลุ่มก้อนโดยกิจ เช่นในระหว่างที่บุคคลทำกิจมีการก้าวเดินเป็นต้น นามและรูปที่เกิดขึ้นในวาระที่ก้าวเดินย่อมเป็นไปอย่างมีความสัมพันธ์กันในอันที่จะทำอาการก้าวไปให้สำเร็จ กล่าวคือ เมื่อจิตคิดจะเดินเกิดขึ้น จิตนั้นย่อมทำธาตุลมให้ตั้งขึ้นในบริเวณอวัยวะส่วนที่จะเคลื่อนไหว ธาตุลมย่อมผลักดันให้มีการยกเท้าขึ้น และต้องสัมพันธ์กับธาตุไฟ ซึ่งเป็นธาตุเบาด้วยกันให้เคลื่อนไป แต่ในเวลาวางเท้าลงธาตุดินสัมพันธ์กับธาตุน้ำ ซึ่งเป็นธาตุหนัก ในเวลาเดินไปแต่ละก้าวจิตและรูปธรรมทั้งหลาย เป็นไปร่วมกันในกิจเดียวกันทำให้การก้าวเดินได้สำเร็จ แม้ในอิริยาบถทั้งใหญ่และย่อยที่เหลือก็มีนัยเช่นนี้

๕. สันตติฆนะ หมายถึง ความเป็นกลุ่มก้อนเพราะความสืบต่อ รูป นาม ทั้งหลายเป็นสังขตธรรม

เพราะถูกปัจจัยปรุงแต่ง เมื่อมีปัจจัยก็เกิดขึ้น เมื่อหมดปัจจัยก็ดับไป เนื่องจากเหตุปัจจัยยังไม่หมดจึงไม่ได้ดับไปโดยเด็ดขาด ยังมีการเกิดดับๆ สืบต่ออย่างรวดเร็ว แม้รูป นาม มีหลายอย่าง หลายขณะ ก็ปรากฏเหมือนเป็นอย่างเดียวกัน ขณะเดียวกัน

ฆนะทั้ง ๔ ปิดบังอนัตตา ทำให้สัตว์เห็นว่าเป็นอัตตา ความเป็นเราของเราย่อมเกิดขึ้น เป็นเราเห็น เราได้ยิน เราเดิน เราชอบ เป็นต้น อนัตตลักษณะไม่ปรากฏเพราะถูกฆนะ ความเป็นกลุ่มเป็นก้อนปิดบังไว้ เมื่อประสงค์จะให้อนัตตาปรากฏ มีวิธีเดียวเท่านั้น ต้องทำลายเครื่องปิดบัง คือ ฆนะ (ความเป็นกลุ่มก้อน) ด้วยการใส่ใจพิจารณา รูปธรรม นามธรรม ด้วยสติสัมปชัญญะ จนปัญญาเห็นความจริง แยก รูป นาม ออกจากกันไม่ปะปนกัน รู้ว่าในโลก คืออุปทานขันธ์ ๕ ที่ตนเคยยึดถืออยู่ แท้จริงเป็นเพียงการประชุมกันของรูป นาม เท่านั้น คนสัตว์ไม่มี ตัวตนไม่มี อนัตตาจึงปรากฏแก่ปัญญา

เมื่อเราสามารถทำลายเครื่องกีดขวางอันใดอันหนึ่งลงได้ ก็ชื่อว่า ทำลายได้หมดทั้ง ๓ เพราะอารมณ์เป็นปัจจัยถึงกันได้ตลอด

ลักษณะทั้ง ๓ เป็นอาการที่พึงกำหนด พึงใส่ใจ มี ๒ อย่างคือ

๑. ปัจจัตตลักษณะ ได้แก่ ลักษณะเฉพาะตัว กล่าวคือเป็นลักษณะของรูปธรรมนามธรรมนั้นๆ เท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากธรรมอื่นจึงไม่สาธารณะด้วยธรรมอื่น หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วิเสสลักษณะได้แก่ลักษณะพิเศษเฉพาะตน ซึ่งต่างไปจากลักษณะของธรรมอย่างอื่น เช่นปฐวี มีลักษณะแข็ง-อ่อน เป็นลักษณะพิเศษเฉพาะของดิน ไม่เหมือนกับลักษณะของอาโป หรือลักษณะของจิต เจตสิก

อาศัยปัจจัตตลักษณะ ผู้มีปัญญาย่อมหยั่งรู้ได้ว่า รูปธรรม นามธรรมมีหลายอย่าง ไม่ใช่อย่างเดียว รูปมี ๒๘ จิตมี ๘๙ เจตสิกมี ๕๒ และนิพพาน ซึ่งในขณะที่ธรรมนั้นกำลังปรากฏ มีลักษณะกิจและผลปรากฏเฉพาะเป็นพิเศษของตนซึ่งแตกต่างจากสภาพธรรมอื่น

ปัจจัตตลักษณะบ่งบอกว่า นาม รูป เป็นอนัตตา เห็นธรรมเหล่านี้ได้ในขณะที่กำลังปรากฏเป็นปัจจุบัน เหตุเพราะได้กระจายธาตุออกจากกัน และทำลายฆนสัญญาได้

๒. สามัญลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่เสมอเหมือนกันแห่งธรรมทั้งหลายคือ รูป นาม ทุกนาม ทุกรูปต่างก็มีความเกิดขึ้นแล้วดับไป ธรรมที่ดับไปจึงถึงความเสมอเหมือนกันคือ อนิจจลักษณะ ไม่เที่ยงด้วยกัน ทุกขลักษณะ เป็นทุกข์ด้วยกัน อนัตตลักษณะเป็นอนัตตาด้วยกัน ชื่อว่าเป็นสาธารณะแก่ ทุกรูป ทุกนาม เป็นเหตุให้ปัญญาหยั่งรู้ได้ว่านามรูปนี้ ในขณะดับไปถึงความเป็นอย่างเดียวกัน คือ ลักษณะ ๓ อย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุเพราะได้ทำลายสันตติขาดจากกันแล้วนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ผู้เจริญวิปัสสนาจึงมีความจำเป็นที่สุดที่จะต้องเข้าใจอุบายหรือจะต้องมีโยนิโสมนสิการที่ถูกต้องคือกระทำความรู้สึกตัวให้ถูกต้องตามหลักฐานและเหตุผลตามความเป็นจริงของอุบายนั้นๆ มิฉะนั้นจะทำลายเครื่องกีดขวางนี้ไม่ได้เลย กิเลส คือตัณหาและทิฏฐิ ก็ต้องอาศัยอยู่ในอารมณ์นั้นๆ ทุกขณะไป

จะต้องทำลายสิ่งปิดบังนั้นๆ ในวาระไหน

อนิจจลักษณะ ซึ่งมีสันตติเป็นสิ่งปิดบังนั้น ผู้ปฏิบัติ

ไม่มีภาระเกี่ยวกับความขวนขวายที่จะทำลายสิ่งปิดบังมาตั้งแต่ต้น หากว่าได้ปฏิบัติกำหนดรูปนามได้อย่างถูกต้อง เกิดญาณปัญญาไปตามลำดับ จนสามารถเห็นได้แม้ความดับไปของรูปนามแล้ว จับตั้งแต่เห็นความดับไปสันตติจะถูกทำลายคือถูกเพิกไปเอง อนิจจลักษณะก็ปรากฏเพราะฉะนั้นจึงไม่มีการปฏิบัติเพื่อทำลายสันตติมาตั้งแต่ต้น

ทุกขลักษณะเพราะเหตุที่มีอิริยาบถเป็นสิ่งปิดบังเพราะฉะนั้นจึงมีการปฏิบัติเพื่อทำลายสิ่งปิดบังคืออิริยาบถนี้ ก็ในวาระที่ถึงคราวที่จะต้องเปลี่ยนอิริยาบถหรือใช้อิริยาบถนั้นๆ

สำหรับอนัตตลักษณะนี้อย่างเดียวเท่านั้นที่การปฏิบัติของพระโยคีย่อมเป็นไปเพื่อทำลายสิ่งปิดบังคือฆนะมาตั้งแต่ต้น ติดต่อกันไปเรื่อยๆ จนกว่าฆนะนั้นจะกระจายไป ไม่มีวาระพิเศษ เพราะเหตุว่ารูปนามอันว่างจากอัตตานี้เป็นสิ่งที่มีอยู่ตลอดกาลทุกเมื่อพร้อมที่จะให้ผู้ปฏิบัติได้ใช้ปัญญาเข้าไปพิสูจน์หาความจริงเมื่อไรก็ได้ทุกเวลา เพียงแต่ผู้ปฏิบัติมีความเพียรคอยกำหนดแยกรูปนามโดยใส่ใจลักษณะอยู่เรื่อยไป เท่านั้นก็ย่อมได้ชื่อว่า "ปฏิบัติเพื่อทำลายฆนะ"

ลักษณะทั้ง ๓ นี้ ประชุมกันอยู่ที่ รูป นาม เท่านั้น เพราะหากจะถามว่าอะไรไม่เที่ยง ก็จะได้คำตอบว่า รูปนามไม่เที่ยง อะไรเป็นทุกข์ รูป นาม เป็นทุกข์ อะไรเป็นอนัตตา รูป นาม เป็นอนัตตา เมื่อเป็นเช่นนี้ การให้ลักษณะ ๓ ปรากฏคือจะเกิดญาณปัญญาเห็นไตรลักษณ์ได้ ก็ต้องกำหนดพิจารณา แยกรูป แยกนาม ให้กระจายออกไป ไม่ใช่ต้องกระทำอะไรอย่างอื่นอีกนั้น ก็เท่ากับว่าการปฏิบัติเพื่อทำลายสิ่งปิดบังทั้ง ๓ ลักษณะนี้มีการทำลายสิ่งปิดบัง คือฆนะนั่นแหละเป็นหลักเป็นประธาน จะเห็นได้ว่าภาระของผู้ปฏิบัติก็มีเพียงแต่ว่ากำหนด รูป นาม ไปเรื่อยๆ มีความเพียรคอยยกสติสัมปชัญญะ ตามดู รูป นาม โดยไม่ทอดทิ้ง และถึงคราวจะต้องเปลี่ยนอิริยาบถแต่ละครั้ง ก็ใส่ใจถึงทุกข์ที่บีบบังคับให้จำต้องเปลี่ยนอิริยาบถนั้น เสียก่อนเท่านั้น

ธรรมะ ๒ อย่าง

อาจารย์นิตยา ปรีชายุทธ

ในภาษิตของพระนาคเสนเถระ ตอบปัญหาของท้าวมิลินท์ (เป็นกษัตริย์กรีกปกครองเมืองสาคลนครอยู่ในแคว้นปัญจาบ ประเทศอินเดีย) ในภาษิตของพระนาคเสนเถระตอบปัญหาของท้าวมิลินท์ว่า "เมื่อจะแสดงธรรมทั้งแสดงเนื้อความแห่งธรรม เป็น ๒ ประการ คือ

ประการที่ ๑. ภัยในวัฏฏสังสาร มีคำว่า ความตกไปในสังสารวัฏฏ คือ ความเกิดขึ้นแห่งสังขารทั้งหลายในสังสารวัฏฏ อันกล่นเกลื่อนด้วยทุกข์ ซึ่งถือว่าเป็นภัยก็เพราะเป็นของน่ากลัว (ซึ่งได้เล่าไว้แล้วในหนังสือปัญญาสาร เล่มที่ ๑๒๕ แล้ว)

ครั้งนี้จะเล่าเรื่องตัณหา เพราะตัณหาและทิฏฐิเป็นสมุทัย ซึ่งเป็นธรรมะที่ควรละ เพราะเป็นทุกข์ – ภัยดังนี้

ในองค์ปฏิจจสมุปบาทนี้ แสดงว่า :-

เวทนา ปจฺจยา ตณฺหา สมฺภวติ

ตัณหา ย่อมปรากฏขึ้น เพราะอาศัยเวทนา ๖ เป็นเหตุ

คำว่า **ตัณหา** มีสจนัตถะว่า

วตฺถุกามํ ปริตสฺสตีติ = ตณฺหา

ธรรมชาติใดย่อมติดใจซึ่งวัตถุกาม ธรรมชาตินั้นชื่อว่า **ตัณหา**

อีกนัยหนึ่งว่า :-

วตฺถุกามํ ตสฺสนฺติ ปริตสฺสนฺติ สตฺตา เอตายาติ = ตณฺหา

สัตว์ทั้งหลายย่อมยินดีติดใจซึ่งวัตถุกามโดยธรรมชาตินั้น ฉะนั้นธรรมชาติที่เป็นเหตุให้สัตว์ทั้งหลายยินดีติดใจซึ่งวัตถุกามนั้น ชื่อว่า **ตัณหา** ได้แก่ โลภเจตสิกที่ประกอบกับโลภมูลจิต ๘

ตามธรรมดา เมื่อรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพารมณ์และธรรมารมณ์มาปรากฏที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ แก่สัตว์ทั้งหลาย ยกเว้น **พระอรหันต์** กับ **พระอนาคามีบุคคล** แล้ว **ตัณหา** คือ ความยินดีติดใจในอารมณ์นั้นๆ **ย่อมเกิดขึ้นแก่บุคคลทั้งหลาย** โดยทั่วไป

ที่เป็นเช่นนี้ **เพราะอาศัยเวทนา** คือความรู้สึกต่อการรับอารมณ์ที่ได้เห็น ได้ยิน เป็นต้น **ถ้าเป็นอารมณ์ที่ดีก็จะนำความสุขกายสบายใจ** มาให้ **ตัณหา** คือ **ความยินดีติดใจในความสุขที่ตนกำลังได้รับอยู่นั้นก็จะปรากฏขึ้น และยังมีความปรารถนาให้ได้รับความสุขอันประณีตยิ่งๆ ขึ้นไปอีก** พุทธองค์ตรัสว่า "เวทนา ปจฺจยา ตณฺหา" คือ **สุขเวทนา** เป็นเหตุให้เกิด **ตัณหา** นั่นเอง

แต่ถ้า **บุคคลที่กำลังประสบกับอนิฏฐารมณ์ได้รับความไม่สบายกายไม่สบายใจ** ความทุกข์ยากลำบากต่างๆ กำลังปรากฏ **ก็ย่อมจะคิดถึงความสุขและอารมณ์อื่นที่ทำให้ความสุขเกิดขึ้นได้ ก็จะพยายามขวนขวายแสวงหา เพื่อจะให้พ้นจากความทุกข์ยากที่ตนกำลังได้รับอยู่** เช่นเมื่อถึงความเจ็บไข้ได้ป่วย ก็พยายามไปซื้อยา หรือไปหาหมอ เพื่อให้ช่วยรักษาความเจ็บไข้ได้ป่วยให้หายไปที่เป็นเช่นนี้ก็**ด้วยอำนาจตัณหาที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากทุกขเวทนาเป็นเหตุ**นั่นเอง นี่ก็แสดงว่า "ทุกขเวทนา เป็นเหตุให้เกิดตัณหาได้"

สำหรับบุคคลที่มีความเป็นอยู่ปกติ รับอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ ไม่สุขเป็นพิเศษอย่างใด ขณะนั้น**เป็นอยู่ด้วยการเสวยอารมณ์เป็นอุเบกขา** อยู่ในสภาพที่เป็นความสงบ ไม่มีความกำหนัดและขัดเคืองต่ออารมณ์ใดๆ **เวลาที่อยู่ในสภาพเช่นนี้** ย่อม **จะมีความพอใจต่อความเป็นอยู่ที่เป็นอุเบกขาดีไม่ต้องดิ้นรนทะเยอทะยาน** แม้ตนจะไม่ได้รับความสุขเป็นพิเศษก็พอใจในความสันโดษ ขอให้เป็นอยู่เช่นนี้เรื่อยๆ ไป อย่าให้ความทุกข์เข้ามาคุกคามกล้ำกลายเลย **ที่เป็นเช่นนี้ก็ด้วยอำนาจของตัณหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากอุเบกขาเวทนาเป็นเหตุ** "ซึ่งแสดงว่า อุเบกขาเวทนาก็เป็นเหตุให้เกิดตัณหาได้

ฉะนั้น **เวทนา** ไม่ว่าจะเป็น **สุขเวทนา ทุกขเวทนา** หรือ **อุเบกขาเวทนา ก็ล้วนเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหาได้ทั้งสิ้น** สมดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า "เวทนา ปจฺจยา ตณฺหา"

ในสัมโมหวิโนทนีอรรถกถาแสดงตัณหา เพราะเวทนาเป็นปัจจัยว่า

ทรงแสดง **ตัณหา** ในโลกนี้มี ๖ อย่างโดยความต่างกันแห่งรูปตัณหาเป็นต้น และในบรรดาตัณหา

เหล่านั้น ตัณหาแต่ละอย่างตรัสไว้โดยอาการเป็นไปอีก ๓ อย่าง

จำแนกตัณหาโดยอารมณ์ มี ๖ อย่าง

๑. รูปตัณหา ได้แก่ ความยินดีติดใจในรูปารมณ์ มีวจนัตถะว่า

รูเป ตณฺหา = รูปตณฺหา

๒. สัททตัณหา ได้แก่ ความยินดีติดใจใน สัททารมณ์

สทฺเท ตณฺหา = สทฺทตณฺหา

๓. คันธตัณหา ได้แก่ ความยินดีติดใจใน คันธารมณ์

คนฺเธ ตณฺหา = คนฺธตณฺหา

๔. รสตัณหา ได้แก่ ความยินดีติดใจในรสารมณ์

รเส ตณฺหา = รสตณฺหา

๕. โผฏฐัพพตัณหา ได้แก่ ความยินดีติดใจใน โผฏฐัพพารมณ์

โผฏฺฐพฺเพ ตณฺหา = โผฏฺฐพฺพตณฺหา

๖. ธัมมตัณหา ได้แก่ ความยินดีติดใจใน ธรรมารมณ์

ธมฺเม ตณฺหา = ธมฺมตณฺหา

ตามธรรมดา เมื่อรูปารมณ์กระทบจักขุปสาท ย่อมเป็นเหตุให้จักขุวิญญาณเกิดขึ้นพร้อมผัสสะ เวทนา เรียกกันว่า เห็น นี่กล่าวโดยธรรม แต่เมื่อว่าโดยบุคคลแล้ว ขณะที่จักขุวิญญาณเกิดขึ้นนั้น ยังไม่มีความรู้สึกในการเห็นเกิดขึ้น วิถีจิตต้องเข้าถึงชวนะก่อนจึงจะมีความรู้สึกในการเห็นเกิดขึ้นได้ แต่ยังไม่ชัดเจนทีเดียว ต่อเมื่อถึงมโนทวารวิถีแล้วนั่นแหละ จึงมีความรู้สึกในการเห็นชัดเจนขึ้น แต่ตัณหาที่จะเกิดขึ้นได้นั้นย่อมเกิดขึ้นตั้งแต่ขณะมีความรู้สึกในการเห็นนี้ขึ้นเล็กน้อยได้แล้ว คือ ตัณหาเริ่มเกิดขึ้นได้ในจักขุทวารวิถี ทั้งนี้ เพราะผู้นั้นยังมีตัณหานุสัยอยู่เวทนาจึงเป็นเหตุให้ตัณหาเกิดขึ้นได้

แต่ถ้าผู้นั้นปราศจากตัณหานุสัยแล้ว หรือผู้ที่กำลังเจริญสติปัฏฐานอยู่ มีการกำหนดรู้ **นามเห็น** ด้วยสติกับปัญญา ติดต่อกันไม่ขาดระยะแล้ว เวทนาที่กำลังเสวยอารมณ์นั้นก็ไม่สามารถเป็นเหตุให้ตัณหาเกิดขึ้นได้ เพราะขณะนั้น สติกับปัญญา ทำหน้าที่กั้นนิวรณ์และทำลายโมหะตัณหาจึงเกิดขึ้นไม่ได้

ตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ในนิทานวัคค์สังยุตตพระบาลีว่า :-

“จกฺขุญฺ จ ปฏิจฺจ รูเป จ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิญฺญาณํ ติณฺณํ ผสฺโส, ผสฺส ปจฺจยา เวทนา, เวทนา ปจฺจยา ตณฺหา” แปลว่า

“จักขุวิญญาณ ย่อมปรากฏขึ้น เพราะอาศัยจุกขุปราสาทกับรูปารมณ์ การประชุมกันระหว่างจักขุปราสาท รูปารมณ์ และจักขุวิญญาณนี้แหละชื่อว่าผัสสะ เวทนาปรากฏขึ้นได้เพราะอาศัยผัสสะ เป็นเหตุ และตัณหาปรากฏขึ้น เพราะอาศัยเวทนาเป็นเหตุ” นั้น เป็นการแสดงตามธรรมาธิษฐาน และเป็นไปในบุคคลโดยส่วนมากเท่านั้น มิใช่เป็นไปได้ทั้งหมด

ในสัททตัณหา คันธตัณหา รสตัณหา โผฏฐัพพ-ตัณหา ก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน

ส่วนในธัมมตัณหานั้น หมายถึงในขณะที่นึกถึงโลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ เป็นต้น ที่เป็นฝ่ายอกุศลหรือระลึกถึง ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ฌานอภิญญา เป็นต้น ฝ่ายโลกียกุศลและกิริยา หรือนึกถึงการเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น รู้รส ถูกต้องสัมผัส การหลับนอนที่เป็นฝ่ายกามวิบาก หรือนึกถึงปสาทรูป สุขุมรูป และบัญญัติต่างๆ ฝ่ายธรรมารมณ์เหล่านี้ แล้วมีความยินดีพอใจเกิดขึ้น เรียกว่า **ธัมมตัณหา**

ในมัชฌิมปัณณาสอรรถกถาแสดงว่า ความยินดีพอใจในการเจริญสมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนานั้นก็เรียกว่า **ธัมมตัณหา** ได้เหมือนกันดังพระบาลีที่แสดงว่า

"ธมฺมราเคน ธมฺมนนฺทิยาติ ปทฺทฺวเยหิ สมถวิปสฺสนาสุ ฉนฺทราโคฺวตฺโต" แปลว่า

พระผู้มีพระภาคทรงกล่าวถึงความยินดีติดใจในการเจริญสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน โดย ๒ บทว่า ธมมราคะ ธัมมนันทิ หมายความว่า ฉันทราคะ ที่เกิดในสมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา ชื่อว่า **ธัมมตัณหา** ด้วย

ประการที่ ๒ คำว่า พระนิพพานเป็นธรรมที่เกษม เป็นธรรมที่ปลอดภัย เพราะหาทุกข์ติดอยู่มิได้ ดังเรื่องของพระนาคเสนตอบปัญหาของท้าวมิลินท์ว่า

พระนิพพานเป็นสุขโดยส่วนเดียว พระนาคเสนตอบพระเจ้ามิลินท์ว่า :

"พระนิพพานเป็นสุขโดยส่วนเดียว หาเจือด้วยทุกข์ไม่

- บุคคลใดแสวงหาพระนิพพาน บุคคลเหล่านั้นมีอันต้องทำกายและจิตให้ร้อนรุ่ม

- ต้องกำหนดการยืน การเดิน การนั่ง การนอน และอาหาร มีความสำรวมในการใช้อิริยาบถทั้งหลาย

- ต้องกำจัดความง่วง ต้องบังคับอายตนะ ต้องสละทั้งกายทั้งชีวิต ครั้นแสวงหาพระนิพพานไปด้วยความลำบากแล้ว จึงได้เสวยพระนิพพาน อันเป็นสุขโดยส่วนเดียว *นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ*

โดยเปรียบกับคุณของ :-

๑) คุณอย่างหนึ่งของดอกปทุม เปรียบเหมือนน้ำฉาบดอกปทุมมิได้ฉันใด กิเลสทั้งหลายทั้งปวงก็ฉาบติดพระนิพพานไม่ได้ฉันนั้น

๒) น้ำ

๒.๑ น้ำเปรียบเหมือนว่าน้ำเย็นใช้ดับความเร่าร้อนได้ฉันใด พระนิพพานก็เยือกเย็นใช้ดับความเร่าร้อนของกิเลสทั้งหลาย

๒.๒ น้ำใช้เป็นเครื่องกำจัดความกระหายของสัตว์ทั้งหลาย ความกระหาย คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหาได้

๓) คุณ ๓ อย่างของยาแก้พิษเหมือนกับพระนิพพาน

๓.๑ ใช้เป็นเครื่องถอนพิษสำหรับสัตว์ทั้งหลายผู้ถูกพิษ

๓.๒ ยาแก้พิษทำความเจ็บป่วยทั้งหลายให้สิ้นสุดไป

๓.๓ ยาแก้พิษเป็นยาอมตะ (ช่วยไม่ให้ตาย)

๔) คุณ ๔ อย่างของพระมหาสมุทร

๔.๑ มหาสมุทรว่างเปล่าจากซากศพทั้งปวงฉันใด พระนิพพานก็ว่างเปล่าจากซากศพฉันนั้น

๔.๒ มหาสมุทรใหญ่โตมองไม่เห็นฝั่งข้างโน้น ไม่เต็มด้วยน้ำที่ไหลมาจากที่ทั้งปวงฉันใด พระนิพพานก็ใหญ่โตมองไม่เห็นฝั่ง ไม่เต็มด้วยสัตว์ทั้งปวงฉันนั้น

๔.๓ มหาสมุทรเป็นที่อยู่ของภูต (สัตว์ใหญ่) ทั้งหลาย พระนิพพานก็เป็นที่อยู่ของภูตใหญ่ๆ คือ พระอรหันต์ผู้ปราศจากมลทิน หรือมหาสมุทรมีดอกไม้แย้มบาน คือ คลื่นลูกใหญ่ๆ พระนิพพานก็มีดอกไม้แย้มบาน คือ วิชชาและวิมุตติอันบริสุทธิ์ไพบูลย์หลากหลายประมาณมิได้

๕) โภชนะ

๕.๑ โภชนะเทียบกับพระนิพพาน เปรียบเหมือนว่าโภชนะเป็นสิ่งที่ทรงอายุของสัตว์ทั้งปวงฉันใด พระนิพพานก็เป็นสิ่งที่ทรงอายุโดยการทำชรา และมรณะให้พินาศไป

๕.๒ โภชนะทำให้เจริญกำลังแก่สัตว์ทั้งปวง พระนิพพานที่บุคคลกระทำให้แจ้งแล้ว ก็เป็นสิ่งที่มีกำลังคือฤทธิ์ แก่สัตว์ทั้งปวง

๕.๓ โภชนะทำให้เกิดวรรณะฉันใด พระนิพพานที่บุคคลกระทำให้แจ้งแล้ว ก็ทำให้เกิดวรรณะ คือ คุณธรรม

๕.๔ โภชนะเป็นเครื่องสงบ ความกระวนกระวายของสัตว์ทั้งหลาย พระนิพพานที่บุคคลกระทำให้แจ้งแล้วก็เป็นเครื่องสงบความกระวนกระวาย คือ กิเลสทั้งปวงของสัตว์ทั้งหลายได้

๕.๕ โภชนะเป็นเครื่องบรรเทาความหิว ความอ่อนเพลีย พระนิพพานที่บุคคลได้กระทำให้แจ้งแล้วก็เป็นเครื่องบรรเทาความหิว ความอ่อนเพลีย คือ ทุกข์ทั้งปวงของสัตว์ทั้งหลายได้

๖) คุณ ๑๐ อย่างของอากาศเทียบกับพระนิพพานได้

๖.๑ อากาศไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่เคลื่อน ไม่อุบัติ โจรปล้นเอาไปไม่ได้ ไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่น เป็นที่ตั้งแห่งพระอริยเจ้าทั้งหลาย

๗) คุณของแก้วมณี ๓ อย่าง

๗.๑ แก้วมณีมอบแต่ความพึงพอใจฉันใด พระนิพพานก็มอบแต่ความน่าพึงพอใจฉันนั้น

๗.๒ แก้วมณีสร้างแต่ความบันเทิงใจฉันใด พระนิพพานก็สร้างแต่ความบันเทิงใจฉันนั้น

๗.๓ แก้วมณีสร้างแต่แสงโชติช่วงฉันใด พระนิพพานก็สร้างแต่แสงโชติช่วงฉันนั้น

๘) คุณ ๓ อย่างของจันทน์แดง

๘.๑ จันทน์แดงเป็นสิ่งที่หายากฉันใด พระนิพพานก็เป็นสิ่งที่หาได้ยากฉันนั้น

๘.๒ จันทน์แดงมีกลิ่นหอมหากลิ่นอื่นเสมอเหมือนไม่ได้ พระนิพพานก็หากลิ่นอื่นเสมอเหมือนมิได้

๘.๓ จันทน์แดงเป็นสิ่งที่ชนทั้งปวงสรรเสริญ พระนิพพานก็เป็นสิ่งที่พระอริยเจ้าสรรเสริญฉันนั้น

๙) คุณ ๓ อย่างของเนยใส

๙.๑ หัวเนยใสเป็นธรรมชาติที่ถึงพร้อมด้วยสีสัน พระนิพพานก็เป็นสิ่งที่ถึงพร้อมด้วยสีสันคือคุณ

๙.๒ หัวเนยใสเป็นธรรมชาติที่ถึงพร้อมด้วยกลิ่น พระนิพพานก็เป็นสิ่งที่ถึงพร้อมด้วยกลิ่นคือศีลฉันนั้น

๙.๓ หัวเนยใสเป็นธรรมชาติที่ถึงพร้อมด้วยรส พระนิพพานก็เป็นสิ่งที่ถึงพร้อมด้วยรสฉันนั้น

๑๐) คุณ ๕ อย่างของยอดเขา

๑๐.๑ ยอดเขาเป็นส่วนที่สูงยิ่งฉันใด พระนิพพานก็เป็นส่วนที่สูงยิ่งฉันนั้น

๑๐.๒ ยอดเขาเป็นสิ่งที่หาความสั่นไหวมิได้ฉันใด พระนิพพานก็เป็นสิ่งที่หาความสั่นไหวมิได้

๑๐.๓ ยอดเขาเป็นสิ่งที่ใครๆ ปีนขึ้นไปได้ยากฉันใด พระนิพพานก็เป็นสิ่งที่กิเลสทั้งหลายก็ย่างขึ้นได้ยาก

๑๐.๔ ยอดเขาไม่เป็นที่งอกงามแห่งพืชทั้งหลายทั้งปวงฉันใด พระนิพพานก็ไม่เป็นที่งอกงามแห่งกิเลสทั้งหลายทั้งปวงฉันนั้นเหมือนกัน

๑๐.๕ ยอดเขาพ้นแล้วจากความยินดียินร้ายฉันใด พระนิพพานก็พ้นแล้วจากความยินดียินร้ายฉันนั้น

เรื่องนิพพานสัจฉิกรณปัญหา เกี่ยวกับการกระทำพระนิพพานให้แจ้ง

- พระนิพพานไม่เป็นอดีต

- พระนิพพาน คือ การที่บุคคลใดปฏิบัติชอบก็ย่อมทำพระนิพพานให้แจ้งได้

บุคคลใดผู้ปฏิบัติชอบ บุคคลนั้นย่อมใช้โยนิโสมนสิการ วิปัสสนา ปัญญาก็ย่อมเกิดขึ้น ก็ย่อมบรรลุถึงมรรคปัญญา เพราะพระนิพพานอันเป็นธรรมที่ปราศจากความร้อนแห่งไฟราคะ โทสะ และไฟโมหะ และพระนิพพาน เป็นธรรมที่สุขอย่างยิ่ง เพราะระงับทุกข์ทั้งหลาย

พระนิพพานชื่อว่าธรรมอันหาสังขารเป็นไปมิได้ คือ สงบสังขารทั้งปวง จึงเป็นผู้ไม่มีที่ต้านทาน ฯลฯ ย่อมเบื่อหน่ายในภพทั้งหลาย

พระนิพพานย่อมเห็นชาติ เห็นชรามรณะและพยาธิในสังขารนั้น

พระนิพพานชื่อว่าเป็นที่สละอุปธิทั้งปวงเหล่านั้น ก็เพราะเหตุว่าอุปธิเหล่านั้น ก็ถูกสละ ถูกบริจาค ถูกทิ้งไป ถูกปล่อยไป

บุคคลผู้ปฏิบัติชอบ มรรคปฏิปทาอันมีสติปัฏฐาน ๔ เป็นต้น ย่อมใช้โยนิโสมนสิการที่เป็นเหตุเกิดขึ้น แห่งวิปัสสนาสู่พระอริยมรรค

ชีวิตของเราต้องระวังรักษาจิตอย่าให้อยู่ในความประมาท อย่าเอาชีวิตไปทำกรรมที่เป็นทุจริต ๓ ทุจริตกาย วาจา และใจ อย่าเอาชีวิตไปทำกรรมที่เรียกว่า มักง่าย

เพราะถ้าใช้ชีวิตดังนี้ เรียกว่า ใช้ชีวิตผิด ซึ่งจะต้องขวนขวาย ไขว่คว้า แต่หนทางที่จะนำไปสู่ทุคติ อบายภูมิ เป็นการใช้ชีวิตที่เป็นทาสของตัณหา

เหมือนกับชายตาบอดไปขโมยวัวชาวบ้าน ตั้งแต่เที่ยงคืน ขึ้นขี่วัวแล้วก็เอาไม้ตีวัวให้วิ่ง วัวก็วิ่งไปรอบๆ คอกจนเช้า เจ้าของบ้านตื่นขึ้นมาและจับชายตาบอดได้ นี่เพราะเขาเลือกเดินทางตามธรรมะประการที่ ๑

สวัสดีค่ะ

อ้างอิงจาก

1. คู่มือการศึกษาพระอภิธัมมัตถสังคหะปริจเฉกที่ ๘ : รวบรวมโดย อาจารย์วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี
2. มิลินทปัญหา โดยอาจารย์ไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์ มูลนิธิปราณี สำเริงราชย์

ธรรมชาติที่เรียกว่า "สติ"

อ.อภิญญา อนัตตา

ศึกษาธรรมชาติที่เรียกกันว่า "สติ"

<u>ภาคปริยัติ</u>

(ก) ก่อนอื่นอธิบาย ศัพท์ ตามคัมภีร์อภิธานวรรณนา

สติ มาจาก

๑. (สร หีสายํ + ติ, ลบ รฺ ที่สุดธาตุ) สร ธาตุในอรรถ หีสายํ แปลว่า เบียดเบียน.

วิเคราะห์ว่า ปมาทํ สรติ หีสตีติ สติ, แปลว่า ความรู้สึกตัวที่เบียดเบียนความประมาท ชื่อว่า สติ. อีกอย่างหนึ่ง

๒. (สร จินฺตายํ + ติ, ลบ รฺ ที่สุดธาตุ) สร ธาตุในอรรถ จินฺตายํ แปลว่า คิด, นึก, ระลึก <u>วิเคราะห์ว่า</u> สรติ จินฺเตตีติ, แปลว่า อาการที่ระลึกได้ ชื่อว่า สติ.

บางแห่งใช้ศัพท์ว่า อนุสสติ, (อนุ + สติ, ซ้อน สฺ) วิเคราะห์ว่า อนุ ปุนปฺปุนํ สติ อนุสฺสติ, แปลว่า ความระลึกถึงอยู่บ่อยๆ ชื่อว่า อนุสสติ. (ทั้ง ๒ ศัพท์

เป็นไปในอิตถีลิงค์, พึงศึกษาเพิ่มเติมจากอาจารย์ผู้ชำนาญบาลีไวยากรณ์เถิด)

(ข) อธิบายตามปกรณ์ มิลินทปัญหา

๑. สติลักขณปัญหา

ถาม : สติมีอะไรเป็นลักษณะ ?

ตอบ : สติมีความไม่เลอะเลือน (ไม่สับสน) เป็นลักษณะอย่างหนึ่ง และมีความเข้าไปถือเอาเป็นลักษณะ อีกอย่างหนึ่ง.

ถาม : สติ ชื่อว่า มีความไม่เลอะเลือน เป็นลักษณะนั้น, อย่างไร ?

ตอบ : (มีสภาวะ หยั่งลงจับเอาอารมณ์ ตามที่ได้เห็นแล้ว ตามที่ได้ถือไว้แล้ว) สติ เมื่อเกิดขึ้นย่อมไม่เลอะเลือน (ไม่สับสน) ซึ่งธรรมที่เป็นกุศล – ธรรมที่เป็นอกุศล, ธรรมที่มีโทษ – ธรรมที่ไม่มีโทษ, ธรรมที่เลว – ธรรมที่ประณีต, ธรรมที่ดำ – ธรรมที่ขาว, ธรรมที่เหมาะสม – ธรรมที่ไม่เหมาะสม. ย่อมไม่เลอะเลือนธรรมทั้งหลายว่า นี้คือสติปัฏฐาน ๔, นี้คือสัมมัปปธาน ๔, นี้คืออิทธิบาท ๔, นี้คืออินทรีย์ ๕, นี้คือพละ ๕, นี้คือโพชฌงค์ ๗,

นี้คือพระอริยมรรคมีองค์ ๘, นี้คือสมถะ, นี้คือวิปัสสนา, นี้คือวิชชา, นี้คือวิมุตติ ดังนี้. เพราะลักษณะที่ไม่เลอะเลือนนั้น พระโยคาวจรจึงเสพแต่ธรรมที่ควรเสพ ไม่เสพธรรมที่ไม่ควรเสพ, คบแต่ธรรมที่ควรคบ ไม่คบธรรมที่ไม่ควรคบ. สติ ชื่อว่ามีความไม่เลอะเลือน เป็นลักษณะ อย่างนี้แล.

เปรียบเหมือนว่า ขุนคลังของพระเจ้าจักรพรรดิ ย่อมไม่เลอะเลือน (ไม่สับสน) ย่อมกราบทูลพระเจ้าจักรพรรดิให้ทรงระลึกถึงพระราชอิสริยยศในเวลาเย็นในเวลาเช้า ว่า 'ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเป็นสมมติเทพ พระองค์ทรงมีช้างอยู่เท่านี้, มีม้าอยู่เท่านี้, มีรถอยู่เท่านี้, มีพลเดินเท้าอยู่เท่านี้, มีเงินอยู่เท่านี้, มีทองอยู่เท่านี้, มีสิ่งของของพระองค์อยู่เท่านี้' ดังนี้. ย่อมไม่เลอะเลือนพระราชทรัพย์ ฉันใด, สติ เมื่อเกิดขึ้น ย่อมไม่เลอะเลือน (ไม่สับสน) ซึ่งธรรมที่เป็นกุศล – ธรรมที่เป็นอกุศล, ธรรมที่มีโทษ – ธรรมที่ไม่มีโทษ, ธรรมที่เลว

– ธรรมที่ประณีต, ธรรมที่ดำ – ธรรมที่ขาว, ธรรมที่เหมาะสม – ธรรมที่ไม่เหมาะสม. ย่อมไม่เลอะเลือนธรรมทั้งหลายว่า นี้คือสติปัฏฐาน ๔, นี้คือสัมมัปปธาน ๔, นี้คืออิทธิบาท ๔, นี้คืออินทรีย์ ๕, นี้คือพละ ๕, นี้คือโพชฌงค์ ๗, นี้คือพระอริยมรรคมีองค์ ๘, นี้คือสมถะ, นี้คือวิปัสสนา, นี้คือวิชชา, นี้คือวิมุตติ ดังนี้. เพราะลักษณะที่ไม่เลอะเลือนนั้น พระโยคาวจรจึงเสพแต่ธรรมที่ควรเสพ ไม่เสพธรรมที่ไม่ควรเสพ, คบแต่ธรรมที่ควรคบ ไม่คบธรรมที่ไม่ควรคบ ฉันนั้นเหมือนกัน.

ถาม : สติ มีความเข้าไปถือเอา เป็นลักษณะ, อย่างไร ?

ตอบ : (สติ มีสภาวะที่เข้าไปไตร่ตรอง แล้วถือเอาอารมณ์ตามที่เห็นแล้ว ตามที่จิตถือเอาแล้ว) สติ เมื่อเกิดขึ้น ย่อมรับรู้ด้วยดี ซึ่งคติแห่งธรรมทั้งหลาย ที่เกื้อกูลและที่ไม่เกื้อกูล ว่า 'ธรรมเหล่านี้เกื้อกูล – ธรรมเหล่านี้ไม่เกื้อกูล, ธรรมเหล่านี้มีอุปการะ – ธรรมเหล่านี้ไม่มี

อุปการะ’ ดังนี้. เพราะลักษณะนั้น พระโยคาวจรก็ย่อมขจัดธรรมที่ไม่เกื้อกูลเสียได้ เข้าไปถือเอาแต่ธรรมที่เกื้อกูล. ขจัดธรรมที่ไม่มีอุปการะ เข้าไปถือเอาแต่ธรรมที่มีอุปการะ. สติ ชื่อว่า มีการเข้าไปถือเอาเป็นลักษณะ อย่างนี้แล.

เปรียบเหมือนว่า ปรินายกแก้วของพระเจ้าจักรพรรดิ ย่อมรู้จักบุคคลผู้ที่เกื้อกูลและไม่เกื้อกูลแก่พระราชา ว่า ‘คนเหล่านี้เกื้อกูล (เป็นเหตุเจริญ) คนเหล่านี้ไม่เกื้อกูล (เป็นเหตุเสื่อม), คนเหล่านี้มีอุปการะ คนเหล่านี้ไม่มีอุปการะ’ ดังนี้. เพราะเหตุนั้น ย่อมขจัดคนที่ไม่เกื้อกูล เข้าไปถือเอาแต่คนที่เกื้อกูล, ขจัดคนที่ไม่มีอุปการะ เข้าไปถือเอาแต่คนที่มีอุปการะ ฉันใด. สติ เมื่อเกิดขึ้น รับรู้ด้วยดี ซึ่งคติแห่งธรรมทั้งหลายที่เกื้อกูลและที่ไม่เกื้อกูล ว่า ‘ธรรมเหล่านี้เกื้อกูล – ธรรมเหล่านี้ไม่เกื้อกูล, ธรรมเหล่านี้มีอุปการะ – ธรรมเหล่านี้ไม่มีอุปการะ’ ดังนี้. เพราะลักษณะ ที่เข้าไปถือเอานั้น พระโยคาวจร

ก็ย่อมขจัดธรรมที่ไม่เกื้อกูลเสียได้ เข้าไปถือเอาแต่ธรรมที่เกื้อกูล, ขจัดธรรมที่ไม่มีอุปการะ เข้าไปถือเอาแต่ธรรมที่มีอุปการะ ฉันนั้นเหมือนกัน.

๒. จิรกตสรณปัญหา (ปัญหาเกี่ยวกับการระลึกถึงกิจที่ได้ทำไว้นานแล้ว)

ถาม : บุคคลย่อมระลึกถึงกิจที่ได้ล่วงไปแล้ว ที่ได้ทำไว้นานแล้ว ได้ด้วยอะไร ?

ตอบ : เขาย่อมระลึกได้ด้วยสติ.

ถามค้าน : เขาย่อมระลึกได้ด้วยจิตมิใช่หรือ ไม่ใช่ด้วยสติหรอก ?

ตอบต้านโต้ : กิจบางอย่างที่ทำแล้ว หลงลืมไป (ระลึกไม่ได้) ก็มีอยู่. ก็ในสมัยนั้นเป็นผู้ไม่มีจิตหรือไร (ก็ไม่ใช่) ในสมัยนั้นไม่มีสติ ต่างหาก.

อธิบาย

ธรรมที่เป็นความระลึกได้ หรือเป็นเหตุให้สัตว์ระลึกได้ ชื่อว่า สติ.

สติ เป็นธรรมที่เกิดในจิต ย่อมมีเมื่อมีจิตก็จริง แต่ในเวลาใดมีจิต เวลานั้น จะมีสติเกิดขึ้นด้วยโดย

แน่นอน ก็หามิได้.

จิตมีอยู่เป็นประจำแก่สัตว์ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ แต่สติหาได้มีอยู่เป็นประจำตลอดเวลาเช่นนั้นไม่.

ในเวลาที่บุคคลระลึกได้ ในเวลานั้นกล่าวได้ว่า มีสติเกิดขึ้น

ในเวลาใดระลึกไม่ได้ ทั้งๆ ที่มีจิต ในเวลานั้น กล่าวได้ว่า ไม่มีสติเกิดขึ้น. เพราะเหตุนั้นจึงกล่าวได้ว่า บุคคลย่อมระลึกได้ด้วยสติ ไม่ใช่ด้วยจิต.

๓. อภิชานันตสติปัญหา

ถาม : สติพอเกิดขึ้นมา ก็รู้ทันทีทั้งนั้นหรือ, หรือว่า มีแต่สติที่เป็นเหตุให้รู้ภายหลัง ทำไปแล้ว เท่านั้น ?

ตอบ : สติ แม้ที่รู้ทันทีก็มี, แม้ที่เป็นเหตุให้รู้ภายหลัง ทำไปแล้วก็มี.

ค้านว่า : เป็นอย่างนี้ต่างหาก สติล้วนมีแต่ที่รู้ทันที, สติที่เป็นเหตุให้รู้ภายหลังทำไปแล้ว ไม่มี หรอก.

ค้านว่า : ถ้าหากว่า สติ ที่เป็นเหตุให้รู้ภายหลัง ทำไปแล้ว ไม่มีไซร้, พวกศึกษางานศิลปะ ทั้งหลาย ก็ไม่มีกิจอะไรๆ ที่ควรทำ โดยเป็น

การงานที่ควรทำ โดยเป็นศิลปะที่ควรทำ หรือโดยเป็นฐานะแห่งวิชชา, ทั้งพวกอาจารย์ทั้งหลาย ก็ย่อมเป็นคนไร้ประโยชน์, แต่เพราะเหตุที่ สติ ที่เป็นเหตุให้รู้ภายหลังทำไปแล้ว ก็มีอยู่, เพราะฉะนั้นจึงมีกิจที่ควรทำ โดยเป็นการงานที่ควรทำ โดยเป็นศิลปะที่ควรทำ หรือโดยเป็นฐานะแห่งวิชชา และประโยชน์ด้วยอาจารย์ทั้งหลาย ก็มีอยู่.

อธิบาย

คำว่า สติ พอเกิดขึ้นมา ก็รู้ทันที ในที่นี้อธิบายว่า สติทันทีที่เกิดขึ้นมา ก็ประกอบพร้อมด้วยปัญญาอันเป็นความรู้.

คำว่า สติที่เป็นเหตุให้รู้ภายหลังทำไปแล้ว อธิบายว่า สติพอเกิดขึ้นมา ก็ยังไม่อาจรู้ได้ทันที คือยังไม่ประกอบพร้อมด้วยปัญญา แต่พอได้ทำกิจเกี่ยวกับการศึกษา ในการงานนั้นๆ ตามที่ผู้อื่นได้ทำไว้เป็นตัวอย่าง หรือตามที่อาจารย์สอน, ก็เป็นเหตุให้เกิดปัญญาได้ในภายหลัง คือ เป็นธรรมชาติที่ประกอบพร้อมด้วยปัญญาในภายหลัง.

ถ้าหาก สติ ที่เป็นเหตุให้รู้ภายหลังทำไปแล้วไม่มีไซร้, เมื่อเป็นเช่นนี้ กิจเกี่ยวกับการศึกษางานศิลปะทั้งหลาย ก็ย่อมไม่มี คือไม่อาจปรารภได้ เพราะการจะทำกิจเหล่านั้นได้ จำต้องอาศัยความเป็นผู้มีสติ แต่ในเวลานั้นไม่อาจทำสติให้เกิดได้ เพราะสติล้วนแต่ว่าจะต้องเกิดร่วมกับปัญญา ซึ่งในเวลานั้น ยังไม่ใช่โอกาสของปัญญา เพราะยังศึกษาอยู่ ยังไม่จบการศึกษา, และเพราะเหตุนั้นนั่นแหละ อาจารย์ทั้งหลาย ก็ย่อมเป็นผู้ไร้ประโยชน์ กล่าวคือ ไม่อาจสอนให้ผู้อื่นทำกิจเกี่ยวกับการศึกษาได้ เพราะสติของคนเหล่านั้นไม่เกิด.

แต่ว่า ตามความเป็นจริง พวกงานศิลปะทั้งหลาย แม้ยังไม่มีปัญญา ยังไม่มีความรอบรู้ในงานศิลปะนั้นๆ ก็ย่อมทำกิจเกี่ยวกับการศึกษาของตนได้ ซึ่งเป็นเครื่องแสดงว่าสามารถทำสติให้เกิดได้, เพราะเหตุนั้น สติที่ไม่ประกอบพร้อมด้วยปัญญา อันเป็นสติที่เป็นเหตุให้เกิดปัญญาในภายหลังที่ได้ทำกิจเกี่ยวกับการศึกษาสมบูรณ์แล้วก็มีอยู่, เพราะเหตุนั้นนั่นแหละ ประโยชน์ด้วยอาจารย์ทั้งหลาย ย่อมมี.

๔. **สติอุปปัชชนปัญหา** (ปัญหาเกี่ยวกับความเกิดขึ้นแห่งสติ)

ถาม : สติ ย่อมเกิดขึ้นโดยอาการเท่าไร ?

ตอบ : สติ ย่อมเกิดขึ้น โดยอาการ ๑๗ ดังนี้คือ

(๑) สติ ย่อมเกิดขึ้น เพราะเป็นคนคงแก่เรียน ความว่า ผู้คงแก่เรียน มีปกติใช้สติระลึกถึงบทเรียนอยู่บ่อยๆ เพื่อประโยชน์แก่ความทรงจำไว้ได้ อาศัยทั้งความเป็นผู้สิ้นกิเลสหรือมีกิเลสน้อย เบาบางอีกด้วย สตินั้นย่อมมีกำลังจนอาจระลึกชาติหนหลังได้ ก็เหมือนอย่างพระอานนท์ และนางขุชชุตตราอุบาสิกา หรือแม้คนอื่นๆ บางพวกผู้ระลึกชาติได้ทั้งหลาย ย่อมระลึกชาติได้.

(๒) สติ ย่อมเกิดขึ้น แม้เพราะเป็นคนที่ผู้อื่นกระตุ้นเตือนให้รู้สิ่งที่ได้ทำไปแล้ว ความว่า บุคคลผู้มักหลงลืมสติ พอผู้อื่นกระตุ้นเตือนเพื่อให้ระลึกถึงสิ่งที่ทำไปแล้วนั้นได้ ก็ย่อมระลึกได้.

(๓) สติ ย่อมเกิดขึ้น เพราะวิญญาณหยาบ ความว่า ก็เหมือนอย่างที่ในคราวที่บุคคลได้อภิเษกในราชสมบัติ หรือบรรลุโสดา-ปัตติผล ฉะนั้น, (วิญญาณหยาบ ในที่นี้

คือวิญญาณที่ประกอบด้วยปิติ, ย่อมระลึกได้ว่า ได้อภิเษกในราชสมบัติเมื่อไหร่ อย่างไร หรือบรรลุโสดาปัตติผล ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร.)

(๔) สติ ย่อมเกิดขึ้น เพราะวิญญาณที่เกื้อกูล (คือ วิญญาณที่ประกอบด้วยสุขเวทนา อันสงบ เยือกเย็น ไม่กระวนกระวาย ไม่มีความพยาบาทเบียดเบียน) ความว่า บุคคลเป็นผู้เปี่ยมด้วยความสุขในที่ใด ก็ย่อมระลึกได้ว่า 'ในที่โน้น เราเป็นผู้เปี่ยมด้วยความสุขแล้วอย่างนี้' ดังนี้.

(๕) สติ ย่อมเกิดขึ้น เพราะวิญญาณที่ไม่เกื้อกูล ความว่า บุคคลผู้เปี่ยมด้วยความทุกข์ในที่ใด ก็ย่อมระลึกได้ว่า 'ในที่นั้น เราเป็นผู้เปี่ยมด้วยความทุกข์แล้วอย่างนี้' ดังนี้.

(๖) สติ ย่อมเกิดขึ้น เพราะนิมิตที่มีส่วนเหมือนกัน ความว่า บุคคลเห็นบุคคลที่เหมือนกันกับมารดา (ของตน) เป็นต้น ก็ย่อมระลึกถึงมารดาหรือบิดา หรือพี่น้องชาย หรือพี่น้องหญิง (ของตน)

เห็นอูฐ หรือโค หรือแพะของคนอื่นที่เหมือนกันกับของตนนั้น ก็ย่อมระลึกถึงอูฐหรือโค หรือแพะ (ของตน).

(๗) สติ ย่อมเกิดขึ้น เพราะนิมิตที่มีส่วนผิดกัน คือ ย่อมระลึกได้ว่า สิ่งโน้นมีสีเช่นนี้, มีรสเช่นนี้, มีโผฏฐัพพะเช่นนี้.

(๘) สติ ย่อมเกิดขึ้น เพราะการเข้าใจคำพูด ความว่า ผู้ที่มักหลงลืม พอถูกผู้อื่นบอกให้ระลึก ก็ระลึกได้ เพราะคำพูดนั้น.

(๙) สติ ย่อมเกิดขึ้น เพราะลักษณะ เช่นว่า บุคคลผู้มีปกติรู้จักโคงานทั้งหลายได้ เพราะอวัยวะ (ส่วนต่างๆ ของร่างกาย) ชื่อว่า รู้จักเพราะลักษณะ.

(๑๐) สติ ย่อมเกิดขึ้น เพราะการถูกผู้อื่นบอกให้ระลึก ความว่า ผู้ที่มักหลงลืม พอผู้อื่นมาบอกให้ระลึกอยู่บ่อยๆ ว่า 'จงระลึกเข้าเถิดนะ พ่อมหาจำเริญ, จงระลึกเข้าเถิดนะ พ่อมหาจำเริญ' ดังนี้ (ก็ย่อมระลึกได้).

(๑๑) สติ ย่อมเกิดขึ้น เพราะมีวิธีบันทึก ความว่า เพราะได้ศึกษาจนทราบวิธีเขียนคำนั้นๆ

ที่ถูกต้องไว้แล้ว เมื่อจะเขียนข้อความก็ย่อมระลึกได้ว่า เมื่อจะเขียนคำนี้ ต้องเขียนอักษรตัวนี้ก่อน ต่อมาต้องเขียนอักษรตัวนี้, อักษรตัวนี้ต้องเขียนไว้ในลำดับแห่งอักษรตัวนี้ อย่างนี้เป็นต้น.

(๑๒) สติ ย่อมเกิดขึ้น เพราะมีวิธีนับ (อุบายนับ) ความว่า เพราะได้ศึกษาวิธีนับเอาไว้แล้ว คนผู้นับจึงนับจำนวนแม้มากมายได้. (ไม่ผิดพลาด คลาดเคลื่อน สับสน).

(๑๓) สติ ย่อมเกิดขึ้น เพราะมีวิธีทรงจำ (อุบายทรงจำ) ความว่า เพราะได้ศึกษาวิธีทรงจำไว้แล้ว บุคคลผู้จะทรงจำไว้ จึงจำได้แม้มากมาย.

(๑๔) สติ ย่อมเกิดขึ้น เพราะภาวนา (คือ เพราะการเจริญปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ซึ่งเป็นญาณที่เป็นไปกับสติอันมีกำลังในการระลึกอย่างยิ่ง) ความว่า ภิกษุในพระศาสนานี้ย่อมตามระลึกถึงขันธ์ที่เคยอยู่ในภพก่อนได้เป็นอันมาก คือ ย่อมระลึกไปชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ หลายสังวัฏฏกัป (กัปที่

กำลังเสื่อม) บ้าง หลายวิวัฏฏกัป (กัปที่กำลังเจริญ) บ้าง หลายสังวัฏฏวิวัฏฏกัปบ้าง ว่า 'ในครั้งโน้น เรามีชื่ออย่างนี้ มีโคตรอย่างนี้ มีผิวพรรณอย่างนี้ มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุขหรือทุกข์อย่างนี้ มีขอบเขตอายุอย่างนี้ เรานั้นเคลื่อน (ตาย) จากที่นั้นแล้ว ก็ได้เกิดขึ้นในที่โน้น ณ ที่นั้น เรามีชื่ออย่างนี้ มีโคตรอย่างนี้ มีผิวพรรณอย่างนี้ มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุขหรือทุกข์อย่างนี้ มีขอบเขตอายุอย่างนี้ เรานั้นเคลื่อนจากที่นั้นแล้ว ก็มาเกิดขึ้น ณ สถานที่นี้' ดังนี้. ภิกษุนั้น ย่อมตามระลึกถึงขันธ์ที่เคยอยู่ในภพก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ (ชื่อและโคตร) พร้อมทั้งอุทเทส (ประการต่างๆ แห่งผิวพรรณ อาหาร สุขและทุกข์เป็นต้น).

(๑๕) สติ ย่อมเกิดขึ้น เพราะคำนิพนธ์ในคัมภีร์ เช่น พวกพระราชาทั้งหลาย เมื่อจะทรงระลึกในอนุศาสนี จึงรับสั่งว่า จงเอาคัมภีร์เล่มนี้มา, ทรงระลึกถึงอนุศาสนีได้

เพราะคัมภีร์เล่มนั้น, สติย่อมเกิดขึ้นเพราะอย่างนี้.

(๑๖) สติ ย่อมเกิดขึ้น เพราะการเก็บไว้ คือ พอเห็นสิ่งของที่ได้เก็บไว้ ก็ย่อมระลึกได้ว่า สิ่งนี้เราได้มาในสมัยนั้น เราได้มาโดยประการอย่างนี้ เป็นต้น พร้อมทั้งบุคคล สถานที่ เป็นต้น ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของที่เก็บไว้นั้น.

(๑๗) สติ ย่อมเกิดขึ้น เพราะเป็นอารมณ์ที่เคยเสวย คือ ย่อมระลึกถึงรูปได้ เพราะเคยเห็น, ย่อมระลึกถึงเสียงได้ เพราะเคยได้ยิน, ฯลฯ ย่อมระลึกถึงธรรมได้ เพราะเคยรู้, สติย่อมเกิดขึ้น เพราะเป็นอารมณ์ที่เคยเสวย อย่างนี้.

สติ ย่อมเกิดโดยอาการ ๑๗ เหล่านี้แล.

และสติ เป็นธรรมมีอุปการะ ควรเจริญทุกเมื่อดังปรากฏใน

๕. พุทธคุณสติปฏิลาภปัญหา (ปัญหาเกี่ยวกับการได้สติระลึกพระพุทธคุณ)

คำค้าน : มีคำกล่าวว่า 'บุคคลใดทำแต่อกุศลไปตลอด ๑๐๐ ปี แต่ในเวลาตาย ได้สติระลึกถึงพระพุทธคุณ บุคคลนั้นพึงได้เกิดในหมู่เทวดา" ข้าพเจ้าไม่เชื่อคำที่ว่านี้หรอก, อีกอย่างหนึ่งกล่าวว่า "บุคคลพึงเกิดขึ้นในนรกได้ เพราะปาณาติบาตที่ได้ทำไว้ครั้งเดียว' นี้ ข้าพเจ้าก็ไม่เชื่อหรอก.

คำค้านโต้ : จะสำคัญความข้อนั้น อย่างไร, ก้อนหินแม้ก้อนเล็กๆ เว้นการใช้เรือ ก็พึงลอยอยู่เหนือน้ำได้หรือไม่...(ไม่ได้), ก้อนหินแม้ขนาด ๑๐๐ เล่มเกวียน ที่เขาบรรทุกไว้ในเรือ พึงลอยอยู่เหนือน้ำได้หรือไม่...(ได้). บุคคลพึงเห็นกุศลกรรมทั้งหลายว่าเปรียบเหมือนเรือ เถิด.

ขยายความ

ก้อนหินแม้ก้อนเล็กๆ วางไว้บนผิวน้ำ มิได้วางไว้ในเรือ ไม่มีเรือรองรับ ก็ย่อมไม่อาจลอยอยู่เหนือน้ำได้ ย่อมจมลงไปในน้ำแน่เทียว ฉันใด,

บุคคลผู้ทำอกุศลกรรมไว้แม้เพียงครั้งเดียว ในเวลาใกล้ตาย เมื่อไม่มีกุศลเกิดขึ้นมารองรับ คือ ป้องกันไว้ ก็ย่อมจมลงไป คือ ตกไปในนรกแน่เทียว ฉันนั้น.

ก้อนหินแม้ขนาด ๑๐๐ เล่มเกวียน บรรทุกไว้ในเรือใหญ่เพียงลำเดียว ก็ย่อมลอยอยู่เหนือน้ำได้ ไม่จมลงไปในน้ำ ฉันใด,

บุคคลผู้ทำอกุศลกรรมไว้มากมาย แต่ในเวลาใกล้ตาย มีกุศลที่ยิ่งใหญ่ มีพุทธานุสสติ เป็นต้น เกิดขึ้นมาเพียงคราวเดียวเท่านั้น ก็ย่อม ย่างขึ้นสู่สวรรค์ได้ ไม่ตกไปในนรก ฉันนั้น.

พึงเห็นสัตว์ผู้ทำอกุศลกรรมว่า เป็นดุจก้อนหิน, พึงเห็นกุศลกรรมว่า เป็นดุจเรือ.

(ค) อธิบาย ตามทางพระอภิธรรม

ลักขณาทิจตุกะ (อธิบายโดยอาศัย ธรรม ๔ มีลักษณะเป็นอาทิ) คือ

อปิลาปน ลกฺขณา (วา) :

มีความระลึกได้ในอารมณ์อยู่เนืองๆ
เป็นลักษณะ

อุปคณฺหน ลกฺขณา :

หรือมีการเข้าไปถือเอา

เป็นลักษณะ

อสมฺโมห รสา :

มีความไม่หลงลืม

เป็นกิจ

วิสยาภิมุขภาว ปจฺจุปฏฺฐาน :

มีความจดจ่อต่ออารมณ์

เป็นผลปรากฏ

ถิรสญฺญา ปทฏฺฐานา (วา) :

มีความจำอันมั่นคง

เป็นเหตุใกล้ให้เกิด

กายาทิสติปฏฺฐานา ปทฏฺฐานา :

หรือมีสติปัฏฐาน ๔ มีกาย เป็นอาทิ

เป็นเหตุใกล้

อธิบาย ศัพท์

อปิลาปน (นปุ.) = การนับเรื่อยไป, การพูดซ้ำซาก, การทำซ้ำ, สิ่งที่ตรงกันข้ามกับผิวเผิน, ในที่นี้ แปลว่า ไม่เลอะเลือน, ไม่เลื่อนลอย.

อุปคณฺหนา (อิต.) = การยกขึ้น, เข้าจับ, การรักษาไว้, การเข้าไปยึดเหนี่ยว, ในที่นี้ แปลว่า การเข้าไปถือเอา.

มอง "สติ" หลายๆ ด้าน

○ สติ เป็นนามธรรม ฝ่ายเจตสิกธรรม ในกลุ่มโสภณราศี คือ โสภณสาธารณเจตสิก (๑๙) หมายความว่า สติ เป็นพื้นฐานความดีงามทุกอย่าง เช่นเดียวกับศรัทธา, หิริโอตตัปปะ, อโลภะ, อโทสะ, ตัตตรมัชฌัตตตา และยุคลธรรม ๖ คู่ มีกายปัสสิทธิ – จิตตปัสสิทธิ เป็นต้น ซึ่งประกอบประจำในโสภณจิตทั้งหมด (๕๙) คือ กามาวจรโสภณจิต ๒๔ (แบ่งโดยชาติ คือ มหากุศล ๘, มหาวิบาก ๘, มหากิริยา ๘), รูปาวจรจิต ๑๕, อรูปาวจรจิต ๑๒ และ โลกุตรจิต ๘ (โดยย่อ)

○ สติ เป็นธรรมชาติฝ่ายสังขารขันธ์ และเป็นฝ่ายสังขารธรรม หมายความว่า มีการเกิดขึ้นโดยอาศัยเหตุปัจจัยโดยประการต่างๆ ปรุงแต่ง, เหตุนั้น จึงมีการดับไปเป็นธรรมดา และตกอยู่ในกฎไตรลักษณ์ คือ ไม่คงที่ถาวร, ไม่คงตัว และไม่เป็นตัวตนอะไรที่มีอำนาจสั่งการ บังคับได้.

○ สติ ที่ประกอบประจำในกุศลจิตทั้งหลาย โดยเฉพาะกุศลที่นำออกจากสังสารทุกข์ เป็นธรรมที่ควรเจริญทุกเมื่อ, ที่มาโดย เป็นโพธิปักขิยธรรม (ธรรมที่เป็นฝ่ายน้อมไปเพื่อการตรัสรู้ บรรลุมรรคผล แจ้งพระนิพพาน) คือ เป็นสติปัฏฐาน ๔, เป็นสตินทรีย์, เป็นสติพละ, เป็นสติสัมโพชฌงค์ และเป็นสัมมาสติในองค์มรรค.

สติ เป็นนามธรรม ทั้งฝ่ายผู้รู้อารมณ์ และฝ่ายผู้ถูกรู้ คือ เป็นอารมณ์ให้จิต, แยกได้อย่างนี้ คือ

- ฝ่ายผู้รู้อารมณ์ คือ สติ เกิดประจำในโสภณจิตทั้งหมด รับรู้อารมณ์ได้ทั้งที่เป็นปรมัตถ์, บัญญัติ, โลกียอารมณ์, โลกุตรอารมณ์ เป็นต้น.
- ฝ่ายผู้ถูกรับรู้ คือ สติ เป็นอารมณ์ประเภทธัมมารมณ์ ที่เป็นได้ทั้ง ๓ กาล คือ ปัจจุบันอารมณ์, อดีตอารมณ์ และอนาคตอารมณ์ ให้แก่กามาวจรจิตและอภิญญาจิต ตามควร. (ซึ่งควรศึกษา หาตัวอย่างอธิบายเพิ่มเติมต่อไป)

(มีต่อ...)

มงคล ๓๘ ประการ (๒)

อ.เทพฤทธิ์ สาธิตการมณี

สวัสดีครับท่านสมาชิกที่เคารพรักทุกท่าน

พบกันอีกครั้งในฉบับที่ ๑๒๖ หวังว่าทุกท่านคงจะได้รับประโยชน์จากสาระธรรมจากฉบับที่แล้วนะครับ ว่าสิ่งใดเป็นมงคล สิ่งใดไม่เป็นมงคล ฉบับนี้ขอเสนอมงคลข้อต่อไปเลยนะครับ

๓. การบูชาบุคคลผู้ควรบูชา

มงคลข้อที่ ๓ คือ ปูชาจปูชนียานัง การบูชาบุคคลผู้ควรบูชา การบูชาคืออะไร การสักการะด้วยการน้อมถวายวัตถุสิ่งของที่จัดทำอย่างประณีตด้วยความเคารพ การแสดงการเคารพกราบไหว้ด้วยความจริงใจ หรือการแสดงอาการรับฟังคำแนะนำสั่งสอนของสัตบุรุษผู้มีเมตตา ให้คำแนะนำ ก็เรียกได้ว่าการบูชาบุคคลผู้ควรบูชา

ส่วนผู้ที่ควรบูชาคือใครบ้าง คำตอบคือ ใครก็ตามที่เขาบูชาแล้วจะเป็นเหตุให้ผู้ที่บูชาได้รับความสุข ความเจริญก้าวหน้า ความสำเร็จ ความสวัสดี ทั้ง

ในโลกนี้และในโลกหน้า เป็นเหตุให้เขาลดละอกุศลและเจริญกุศลให้มากยิ่งๆ ขึ้น ผู้นั้นเรียกได้ว่าเป็นผู้ควรแก่การบูชา ดังนั้นบุคคลผู้ควรแก่การบูชามีใครบ้าง ก็ได้แก่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอัครสาวก พระมหาสาวกทั้งหลาย ทั้งที่เป็นเอตทัคคะ และมหาสาวกที่เหลือ พระอริยสาวกทั้งหลาย พระภิกษุสงฆ์ทั่วไป พระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์ บิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ในตระกูล ครูบาอาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณที่เคยช่วยเหลือเราในยามที่เราลำบาก ท่านเหล่านี้ล้วนเป็นบุคคลผู้ควรบูชาทั้งสิ้น

ท่านกล่าวไว้ว่า การบูชามีอยู่ ๒ อย่างคือ อามิสบูชาและปฏิบัติบูชา การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้ง ๒ อย่าง ล้วนเรียกว่าการบูชาได้ทั้งสิ้น ขออธิบายทีละอย่างคือ

อามิสบูชาโดยทั่วไปได้แก่ปัจจัย ๔ ได้แก่ เครื่องอุปโภคบริโภค ของกินของใช้ต่างๆ รวมไปถึงปัจจัยที่ ๕ คือ เงิน ทอง ก็ได้ ดังนั้นการนึกถึงบุญคุณหรืออุปการคุณของท่านแล้วแวะไปเยี่ยมไปหาตามโอกาสอันสมควร ไม่ใช่หลายๆ ปีจะแวะไปสักทีหนึ่ง ขณะไปเยี่ยมเยียนท่านก็นำอามิสสิ่งของที่จัดเตรียมไว้ด้วย

ความเคารพจัดอย่างประณีต แล้วนำติดมือไปมอบให้แก่ท่านด้วยน้ำใสใจจริง ไม่ใช่เสแสร้ง อย่างเช่นกรณีที่เป็นบรรพชิตเมื่อจะเข้าไปหาผู้ที่ควรบูชา คือพระอุปัชฌาย์หรือพระอาจารย์ แล้วก็นำผ้าสบงจีวรเนื้อดีๆ ที่สุดที่ทายกมาถวายแก่ตนติดมือไปหาท่าน กราบไหว้แล้วมอบถวายท่านไป เป็นต้น อย่างนี้เรียกว่าอามิสบูชา หรือหากไม่มีอะไรติดมือไปก็ขวนขวายกุลีกุจอช่วยให้ท่านได้รับความสะดวกในการเป็นอยู่ เช่น ช่วยซ่อมแซมกุฎิเสนาสนะ ห้องสุขา หรืออุปกรณ์เครื่องใช้ เช่นบาตรของท่าน เป็นต้น เป็นการกระทำด้วยใจที่เคารพบูชาก็จัดเป็นการบูชาบุคคลผู้ควรบูชา แต่ถ้าเป็นฆราวาสอามิสบูชาก็คือการนำดอกไม้ธูปเทียนไปจุดบูชาพระพุทธรูปหรือพระธาตุเจดีย์ต่างๆ ที่เป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า บางท่านอาจมีการนำเอาภัตตาหารไปถวายพระพุทธ จะต้องน้อมใจให้ถูกต้อง คือน้อมถวายเพื่อระลึกพระคุณของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่ถวายข้าวพระพุทธแล้วอาราธนาให้พระองค์มาเสวยพระกระยาหารที่ถวาย อย่างนี้เป็นความเห็นผิดคิดว่าพระพุทธองค์ยังทรงอยู่ในแดนนิพพาน จึงอาราธนาลงมาเสวย พระพุทธองค์ดับขันธ์ปรินิพพานไป ๒๕๕๗

ปีแล้ว ไม่มีขันธ์ ๕ สืบต่อแล้ว จะมาเสวยได้อย่างไร การนำภัตตาหารหรือปัจจัยสี่ไปถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ โดยระลึกถึงว่าพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายเป็นผู้ที่ช่วยสืบทอดพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาจนถึงปัจจุบันและสืบต่อไปในอนาคตด้วย จึงบูชาท่านด้วยปัจจัยสี่คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม (ผ้าไตรจีวรหรือผ้าอาบน้ำฝน) ที่อยู่อาศัยหรือยารักษาโรคที่สมควรแก่สมณเพศของท่าน แต่ปัจจัยที่ ๕ ไม่ควรถวายนะครับ คือเงินทองไม่ควรถวายแด่พระภิกษุสงฆ์หรือแม้แต่สามเณร เพราะจะทำให้ท่านอาบัติ แต่ถ้าจะสงเคราะห์ท่านก็ทำเป็นใบปาวารณาให้แก่ท่าน แล้วนำปัจจัยมอบให้แก่ไวยาวัจกร แล้วแจ้งว่าหากพระคุณเจ้ามีความประสงค์จะใช้สอยสิ่งใดให้เรียกหาจากไวยาวัจกรท่านนี้ เช่นนี้เรียกว่าอามิสบูชา การบูชาครูอาจารย์ด้วยอามิสบูชา เช่นนำอาหาร ของใช้ เครื่องนุ่งห่ม เช่นเสื้อผ้า หรือปากกา นาฬิกาก็ได้ การบูชาเช่นนี้ยังจัดเป็นการแสดงความกตัญญูเกตเวทีด้วย กับบิดามารดาก็เป็นบุคคลผู้ควรบูชาอย่างยิ่งเช่นกัน เพราะเป็นผู้มีพระคุณเหนือเกล้า เป็นผู้ให้ชีวิตและชุบเลี้ยงจนเติบใหญ่ ส่งเสียให้เล่าเรียนจนมีความรู้มีความสามารถในการ

ทำมาหากินเลี้ยงชีพได้ ดังนั้นบิดามารดาจึงเป็นผู้ที่ควรบูชาอย่างยิ่งอีกคู่หนึ่ง ดังนั้นเมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่จึงควรบูชาท่านด้วยการให้ความสุขทางกายและใจแก่ท่าน อีกผู้หนึ่งที่ควรบูชาคือผู้มีพระคุณ หากใครที่เคยมีบุญคุณกับเราเมื่อยามที่เราลำบากอยู่ ภายหลังเมื่อเราพ้นจากความยากลำบากแล้ว จึงควรแสดงการบูชาท่านด้วยอามิสบูชาตามสมควรเช่นกัน ด้วยการตอบแทนท่านหรือเชิดชูคุณงามความดีของท่านตามสมควร แม้ญาติผู้ใหญ่หรือผู้เป็นพี่ ก็ควรเป็นบุคคลผู้ควรบูชาเช่นกัน

การบูชาอีกอย่างหนึ่งคือปฏิบัติบูชา ซึ่งพระพุทธองค์ทรงตรัสสรรเสริญการปฏิบัติบูชาว่า เป็นการบูชาที่ยิ่งกว่า ประเสริฐกว่าอามิสบูชา แล้วการปฏิบัติบูชาหมายถึงอะไร พระองค์ตรัสไว้ในมหาปรินิพพานสูตรว่า ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ ซึ่งแปลว่า การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมหรืออนุโลมต่อธรรม หมายถึงการปฏิบัติธรรมในส่วนเบื้องต้น คือการเจริญสติปัฏฐานที่ถูกต้องสมควรแก่การบรรลุถึงธรรมในส่วนเบื้องปลาย อันเป็นธรรมชั้นโลกกุตตรคืออริยมรรคมีองค์ ๘ หลายคนที่ปฏิบัติธรรมในส่วนเบื้องต้นที่ไม่ถูกต้องตามแบบแผนที่

พระพุทธองค์ตรัสไว้ โดยมีการดัดแปลงวิถีปฏิบัติให้แตกต่างจากคำสอนของพระพุทธองค์ แต่อ้างว่ามีการบรรลุมรรคผลเป็นทางลัด ถ้ามีทางที่บรรลุได้เร็วพระพุทธองค์ก็คงจะทรงแสดงไปแล้ว แต่อาจารย์รุ่นหลังดูจะเก่งกว่าพระพุทธเจ้าเสียอีก ดังนั้นการได้ไปพบกับบุคคลเหล่านี้จึงจัดเป็นการคบคนพาล คือชี้ทางผิดๆ ให้คนเดินผิด จึงควรจะไม่เสวนาด้วยเพราะเข้ากับมงคลข้อที่ ๑ บุคคลเหล่านี้จึงไม่ใช่บุคคลผู้ควรบูชา แต่ควรห่างๆ เข้าไว้ แต่การปฏิบัติสติปัฏฐานก็ต้องเรียนปริยัติให้เข้าใจเสียก่อนว่าอะไรเป็นรูป อะไรเป็นนาม เพราะรูปและนามเป็นอารมณ์ของวิปัสสนา เมื่อเข้าใจวิธีปฏิบัติแล้วจึงน้อมเข้าสู่การปฏิบัติจริง คือต้องหาสถานที่สัปปายะ คือเรือนกรรมฐานเสียก่อน เพราะอาจารย์บางท่านบอกว่าปฏิบัติอยู่ในชีวิตประจำวันนี่แหละ รูปอะไรเกิดก็รู้ว่าเป็นรูป นามอะไรเกิดก็รู้ว่าเป็นนาม ทำไปเรื่อยๆ เดี๋ยวจะเกิดปัญญาเป็นวิปัสสนาญาณได้เอง แถมยังอ้างว่าในสมัยพุทธกาลไม่เห็นต้องไปปฏิบัติที่เรือนกรรมฐานเลย แค่เพียงฟังพระพุทธเจ้าแสดงธรรมก็พิจารณาตาม พอจบพระธรรมเทศนาก็บรรลุมรรคผลกันมากมาย ก็จริงครับ แต่คน

ในสมัยพุทธกาลเป็นผู้อบรมเรื่องการปฏิบัติมามากมาย จนบารมีเต็มแล้ว พอฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า พิจารณาตามแล้ววิปัสสนาญาณก็เกิดได้ง่าย แต่นี่เลยมา ๒๕๕๗ ปีแล้ว คนมีปัญญาเช่นนั้นหมดไปนานแล้วครับ และสิ่งแวดล้อมภายนอกก็วุ่นวายไม่สัปปายะ จึงต้องสละการงานต่างๆ แล้วหาเวลาไปเข้าปฏิบัติบ้าง เรือนกรรมฐานเป็นสถานที่สงบจากความวุ่นวาย และเรื่องอาหารการกินเขาก็จัดให้เรียบร้อย ไม่มีงานให้ทำมากก็จะได้อยู่กับตัวเอง มีเวลาให้กับการเจริญสติปัฏฐานได้มาก เมื่อทำเหตุเบื้องต้นถูก สักวันหนึ่งธรรมเบื้องปลายคือ มรรค ผล นิพพาน ก็ย่อมเกิดขึ้นแน่นอน ดังนั้นการปฏิบัติจึงเป็นการช่วยกันรักษาพระสัทธรรม คือ ปริยัติสัทธรรม ปฏิบัติสัทธรรม และปฏิเวธสัทธรรม ให้ดำรงอยู่ในโลกมนุษย์ได้นานๆ ถ้ามีแต่ปริยัติ ไม่มีปฏิบัติ ก็ไม่มีปฏิเวธ คือการบรรลุมรรคผล แต่ถ้ามีปฏิบัติแต่ไม่มีปริยัติ การปฏิบัติก็จะผิดเพี้ยนก็ไม่มีปฏิเวธอยู่เช่นกัน ดังนั้นธรรมเหล่านี้จึงต้องอิงอาศัยกัน พระพุทธองค์จึงทรงสรรเสริญการปฏิบัติบูชาว่าเป็นการบูชาที่ยิ่งใหญ่กว่าอามิสบูชา แต่อามิสบูชาก็เป็นสิ่งควรทำด้วยนะครับ ไม่ใช่เอาแต่ปฏิบัติบูชาจนไม่สนใจการทำการบูชาด้วยอามิสบูชา

ตอนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธ์ปรินิพพานที่ใต้ต้นสาละคู่ที่เมืองกุสินารา พวกเทวดาทั้งหลายรู้ว่าพระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธ์ปรินิพพานในไม่ช้านี้ต่างก็พากันเศร้าโศกเสียใจ คิดว่าจากนี้ไปพวกเราคงไม่มีโอกาสได้เห็นพระพักตร์ของพระศาสดาแล้ว ไม่มีโอกาสได้บูชาพระศาสดาแล้ว ครั้งนี้เราจะขอบูชาให้ยอดเยี่ยมเป็นครั้งสุดท้าย คิดดังนี้แล้วจึงบรรเลงดนตรีให้ก้องกังวานกลางท้องฟ้า และทำให้ต้นไม้ในสรวงสวรรค์ มีดอกมณฑารพเป็นต้น ผลิดอกออกช่อนอกฤดูกาล และร่วงหล่นโปรยปรายลงมายังโลกมนุษย์เพื่อบูชาพระตถาคตเป็นครั้งสุดท้าย ครั้งนั้นพระพุทธองค์ทรงเห็นและอาศัยเหตุการณ์นั้นแสดงธรรมว่า "นั่นเป็นอามิสบูชาที่พวกเทวดาที่มีศรัทธาทั้งหลายกระทำอยู่ แต่ในการบูชาทั้งสองอย่างเราขอสรรเสริญปฏิบัติบูชา" รับสั่งกับพระอานนท์ว่า "ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก หรืออุบาสิกาก็ตาม ผู้ใดเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม คือการเจริญสติปัฏฐาน ๔ อยู่ ผู้นั้นชื่อว่าสักการะตถาคต เคารพตถาคต นับถือตถาคต บูชาตถาคต ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง" ดังนี้การที่พระพุทธองค์ตรัสอย่างนี้ ไม่ได้ตำหนิอามิสบูชาหรอก

แต่พระองค์ทรงเห็นประโยชน์อย่างยิ่งเกี่ยวกับการพ้นจากทุกข์ในสังสารวัฏฏ์มากกว่า ซึ่งต้องทำให้สำเร็จด้วยการขวนขวาย แต่อามิสบูชาอย่างเดียว ละเลยการปฏิบัติแล้ว ก็จะได้เพียงเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏ์ในสุคติภูมิเท่านั้น ไม่อาจประสบกับประโยชน์อันสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือมรรคผลนิพพานได้เลย ถ้าไม่มีผู้ปฏิบัติสติปัฏฐาน อีกหน่อยสติปัฏฐานก็จะอันตรธานเลือนหายไปโดยง่ายเพราะไม่มีผู้สืบต่อ แต่ตอนที่ไม่สะดวกในการเจริญสติปัฏฐานก็ควรขวนขวายกุศลอื่น เช่น บรรพชิตต้องคอยดูแลรักษาพยาบาลพระอุปัชฌาย์ เป็นต้น มีความสำรวมในศีลไม่ให้เกิดอาบัติ เมื่อเกิดอาบัติก็ต้องปลงอาบัติเพื่อจะไม่มีอาบัติติดตัวไป ความมักน้อย สันโดษ เป็นผู้เลี้ยงง่าย เหล่านี้ก็สงเคราะห์เข้าในปฏิบัติบูชา เพราะเกื้อกูลแก่การเจริญสติปัฏฐาน ส่วนฆราวาสที่มีกิจการงานมากทางโลกเกี่ยวกับการเลี้ยงชีพก็จะหาเวลาปฏิบัติสติปัฏฐานได้ยาก จะไปก็ต้องจัดการสะสางงานทางโลกหรือหาเวลาลาพักร้อนก็พอจะไปปฏิบัติได้บ้างแต่ก็ค่อนข้างยาก แต่ตอนที่ยังไม่มีโอกาสไปปฏิบัติสติปัฏฐานการสมาทานรักษาศีล ๕ ให้ดี การสมาทานอุโบสถศีล

ในวันอุโบสถ การมีสติในชีวิตประจำวันอยู่เนืองๆ ตามคำสอนของพระพุทธองค์ ก็สงเคราะห์เข้าในปฏิบัติบูชาได้เช่นกันเพราะจะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้การปฏิบัติสติปัฏฐานเป็นไปด้วยดี เมื่อตอนที่โอกาสในการปฏิบัติมาถึง รวมไปถึงการที่ผู้ที่เป็นลูกทำตัวอยู่ในโอวาทของบิดามารดา ไม่ทำความเสื่อมเสียสู่วงศ์ตระกูล ทำให้บิดามารดามีความสุข ก็จัดสงเคราะห์เข้าในการปฏิบัติบูชาได้เช่นกัน

การบูชาบุคคลผู้ควรบูชาด้วยอามิสบูชา ย่อมนำความสุขสวัสดีมาให้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ส่วนการบูชาด้วยการปฏิบัติบูชา คือการหาโอกาสไปเจริญสติปัฏฐาน ย่อมนำมาซึ่งทั้งความสุขสวัสดีในโลกนี้ในโลกหน้า และความสวัสดีอันพิเศษยิ่งคือความพ้นจากสังสารทุกข์ได้จริง ฉะนั้นการบูชาผู้ควรบูชาจึงจัดว่าเป็นมงคลอย่างยิ่ง

ฉบับนี้ก็ขอจบเพียงมงคลข้อที่ ๓ ฉบับหน้าติดตามมงคลข้อที่ ๔ ต่อไปนะครับ ขอความสุขสวัสดีทั้งทางโลกและทางธรรมจงมีแก่ท่านสมาชิกทุกท่าน สวัสดีครับ

ปัญหาน่ารู้สำหรับผู้เรียนอภิธรรม (๓)

อ.เทพฤทธิ์ สาธิตการมณี

สวัสดีครับท่านสมาชิกที่รักและเคารพทุกท่าน

วันนี้เป็นวันอาสาฬหบูชา พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมจักกัปปวัตตนสูตรแก่ปัญจวัคคีย์ จนท่านอัญญาโกณฑัญญะบรรลุเป็นพระโสดาบันและขอบวช จึงมีพระสงฆ์เกิดขึ้นเป็นองค์แรกในโลก ฉบับที่แล้วมีท่านสมาชิกทักท้วงว่าปัญหาข้อที่ ๑๘ กุศลจิต ทำไมต้องเรียกว่ามหากุศล ท่านว่าต้องบอกว่า กามาวจรกุศลด้วย เพราะถ้าพูดว่ากุศลเฉยๆ หมายถึงกุศลจิต ๒๑ ดวงครับ ก็ขอขอบคุณด้วย ต่อไปนี้ขอนำเสนอปัญหาเกี่ยวกับพระอภิธรรมต่อเลยนะครับ

คำถามที่ ๒๑ เกี่ยวกับเรื่องการละกิเลส คำถามคือ อกุศลธรรมมีมากมาย ทำไมพระพุทธองค์จึงทรงให้ละแต่ตัณหาหรือโลภเจตสิกเท่านั้น แล้วอกุศลธรรมคืออกุศลเจตสิกดวงอื่นๆ ไม่ต้องละหรืออย่างไร โดยเฉพาะตัวอวิชชาหรือโมหเจตสิก ทำไมไม่ต้องละ แล้วอกุศลธรรมจะหมดไปได้อย่างไร

คำตอบคือ โมหะหรืออวิชชาเป็นธรรมที่ปกปิดซ่อนเร้น ไม่ปรากฏชัด และมีสภาพที่ปิดบังทั้งปรมัตถ์และปิดบังตัวเองด้วย การจะละจึงทำได้ยากมาก ดังนั้นพระพุทธองค์จึงทรงให้ละตัณหาหรือโลภเจตสิกจะง่ายกว่า เพราะปรากฏตัวให้เห็นชัด แต่แม้จะเห็นได้ชัดก็ไม่ใช่จะละได้ง่ายๆ นะครับ เพราะถ้าละง่าย เราก็คงจะมีพระอริยบุคคลเต็มบ้านเต็มเมืองไปหมดแล้ว แล้วการละอกุศล ละอย่างไรล่ะ ก็ต้องอาศัยการเจริญสติปัฏฐานอันเป็นบุพพภาคมรรค คือมรรคเบื้องต้นอันจะนำไปสู่มรรคเบื้องปลาย คือ อริยมรรคอันมีองค์ ๘ และองค์มรรค ๘ นี้เหละครับเป็นผู้ประหารกิเลสให้ดับเป็นสมุจเฉท คือกิเลสตัวใดดับแล้วจะไม่กลับมาเกิดอีก การจะดับกิเลสทั้งหมดโดยไม่มีเหลือ ต้องปฏิบัติเจริญองค์มรรค ๘ ให้เกิดขึ้นถึง ๔ ครั้งในมรรคจิต ๔ คือ โสดาปัตติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค และอรหัตตมรรค ซึ่งการประหารกิเลสของแต่ละมรรคก็แตกต่างกันไป มาเริ่มวิเคราะห์ธรรมที่ต้องประหารก่อน คือสมุทัย อันได้แก่ตัวตัณหา หรือโลภเจตสิกนั่นเอง

ตัณหาอันเป็นตัวสมุทัยที่ต้องละ แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. กามราคะ หรือกามตัณหา ได้แก่ ความพอใจในกามคุณอารมณ์ และยึดติดในอารมณ์เหล่านั้นไว้ หากไม่ได้ในอารมณ์เหล่านั้น หรือสูญเสียพลัดพรากจากกามคุณอารมณ์เหล่านั้น ก็จะเป็นเหตุให้เกิดความไม่พอใจ ขัดเคืองใจ หรือเศร้าเสียใจได้

๒. รูปราคะ หรือรูปตัณหา ได้แก่ ความพอใจในรูปฌาน คือความสงบประณีตของรูปฌาน หรือความพอใจในรูปภพ หากฌานเสื่อมก็จะเป็นปัจจัยให้เกิดความเสียใจได้

๓. อรูปราคะ หรืออรูปตัณหา ได้แก่ ความพอใจในอรูปฌาน คือความพอใจ ติดใจในความสงบอันประณีตมากๆ ของอรูปฌาน หรือพอใจในอรูปภพ หากอรูปฌานเสื่อมก็เป็นปัจจัยแก่ความเศร้าเสียใจได้เช่นกัน

กามราคะยังแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ กามราคะอย่างหยาบที่นำสู่อบาย กามราคะอย่างหยาบที่ไม่นำสู่อบาย และกามราคะอย่างละเอียด ซึ่งแต่ละระดับก็มีความแตกต่างกัน

ต่อไปมาดูขั้นตอนของการละตัณหาหรือตัวโลภะที่เป็นสมุทัย

โสดาปัตติมรรค ทำกิจในการละกามราคะอย่างหยาบที่นำเกิดในอบายภูมิ ๔ คือ กามราคะที่ล่วงศีล ดังนั้น พระโสดาบันจะไม่มีจิตคิดจะล่วงศีลอีกไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งการคิดจะล่วงศีลเพราะเหตุแห่งทรัพย์ เหตุแห่งอวัยวะ หรือเพราะเหตุแห่งชีวิต ดังนั้น ถ้าจะให้พระโสดาบันล่วงศีล ต่อให้นำท่านไปฆ่า ท่านก็ยอมสละชีวิตแต่ไม่ยอมผิดศีลอย่างเด็ดขาด เมื่อท่านละกามราคะอย่างหยาบที่นำสู่อบายได้ แต่ก็ยังเหลือกามราคะอย่างหยาบที่ไม่นำสู่อบาย กามราคะอย่างละเอียด รูปราคะและอรูปราคะ โสดาปัตติมรรคนอกจากประหารกามราคะอย่างหยาบที่นำสู่อบายในโลภมูลจิตทั้ง ๘ ดวง ในส่วนของโลภทิฏฐิคตสัมปยุต ถูกโสดาปัตติมรรคประหารหมดสิ้นไม่มีส่วนเหลือ เพราะมิจฉาทิฏฐิถูกปัญญาในโสดาปัตติมรรคทำลายหมดแล้ว โดยเฉพาะสักกายทิฏฐิ ความเห็นว่ามีเราอยู่ในกายนี้ ดังนั้น ทิฏฐิเจตสิกก็ถูกทำลายไปด้วย เมื่อความเห็นผิดถูกทำลายหมด ความลังเลสงสัยในโมหวิจิกิจฉาสัมปยุตจิตก็ถูกทำลายหมดไปด้วย โมหวิจิกิจฉาสัมปยุตจิตก็ถูกทำลายลงพร้อมกับวิจิกิจฉาเจตสิก และนอกจากนั้นความเป็นพระโสดาบันก็จะทำลายอิสสา มัจฉริยะ และกุกกุจจะเจตสิกอันเป็น

กลุ่มบริวารของโทจตุกเจตสิกไปด้วย คือพระโสดาบันจะไม่มีจิตริษยาใคร มีแต่มุทิตาจิต ไม่หวงแหนทรัพย์ความดี หรือความรู้ของตน มีแต่จะคอยคิดช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ และไม่มีความรำคาญใจในอกุศลที่เคยทำไปแล้ว หรือกุศลที่ยังไม่ได้ทำ เพราะยังไงท่านก็เกิดอีกเพียงไม่เกิน ๗ ชาติ และอย่างไรก็ไม่ต้องเกิดในอบายภูมิแล้ว ทั้งทิฏฐิ วิจิกิจฉา อิสสา มัจฉริยะ และ กุกกุจจะ อกุศลเจตสิกทั้ง ๕ ที่ไม่ใช่ตัวตัณหาที่เป็นสมุทัยจึงถูกทำลายไปเป็นผลพลอยได้ (โบนัส) ของโสดาปัตติมรรค พร้อมทั้งอกุศลจิต ๕ ดวง คือ โลภทิฏฐิสัมปยุตจิต ๔ และโมหวิจิกิจฉาสัมปยุตจิต ๑ รวมอกุศลจิต ๕ ดวง อกุศลเจตสิก ๕ ดวง ถูกประหารไปเป็นสมุจเฉทเรียบร้อยไปแล้ว ก็ยังเหลือกามราคะอย่างหยาบที่ไม่นำสู่อบาย กามราคะอย่างละเอียด รูปราคะ และอรูปราคะ อันเป็นสมุทัยที่ต้องละในมรรคต่อไปให้เด็ดขาดอีกทีหนึ่ง

สกทาคามิมรรค เป็นมรรคที่ ๒ อันเกิดจากพระโสดาบัน เจริญวิปัสสนาจนบรรลุเป็นพระสกทาคามี สกทาคามิมรรคจะทำหน้าที่ประหารกามราคะอย่างหยาบที่ไม่นำสู่อบาย ให้เป็นสมุจเฉท แต่ยังมีส่วนเหลือคือ

กามราคะอย่างละเอียดเหลืออยู่ในกลุ่มของกามราคะ จึงเรียกว่า ตนุกรปหาณ เพราะยังมีกิเลสประเภทเดียวกันเหลืออยู่ ตามตำราท่านเรียกว่าทำให้เบาบางลง ดังนั้นก็จะเหลือกามราคะอย่างละเอียดรอให้มรรคต่อไปประหาร ดังนั้น ทั้งโลภะและโทสะของพระสกทาคามีจะเบาบางมากจนไม่ปรากฏออกมาทางกายและวาจาเลย มีแต่เกิดทางใจเท่านั้น พระสกทาคามีในพระไตรปิฎกกล่าวไว้น้อยมาก ก็มีนางสุมนาเทวีลูกสาวของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีเท่านั้น

อนาคามิมรรค เป็นมรรคที่ ๓ อันเกิดจากพระสกทาคามีเจริญวิปัสสนาต่อจนบรรลุเป็นพระอนาคามี อนาคามิมรรคจะทำหน้าที่ประหารกามราคะอย่างละเอียดที่เหลืออยู่ให้หมดไปเป็นสมุจเฉท ส่วนโทสะไม่ได้ถูกประหารโดยตรงเพราะไม่ได้เป็นสมุทัย แต่โทสะถูกทำลายไปทางอ้อม คือ เมื่อพระอนาคามีละกามราคะได้ทั้งหมดแล้ว ปัจจัยให้เกิดโทสะก็หมดไปด้วย เพราะโทสะเป็นผลที่เกิดจากโลภะ คือเมื่อมีความอยากได้และยึดติดในอารมณ์แล้ว ไม่ได้มาก็โกรธ ได้มาแล้วสูญเสียหรือพลัดพรากไปก็โกรธ เป็นต้น ดังนั้นเมื่อหมดกามราคะแล้ว ปัจจัยให้เกิดโทสะจึงหมดไปด้วยเป็น

ผลพลอยได้ (โบนัส) เช่นกัน

ก็มีคำถามว่า แล้วรูปราคะกับอรูปราคะเป็นปัจจัยแก่โทสะได้เหมือนกันไม่ใช่หรือ

ถูกต้องครับ รูปราคะกับอรูปราคะ เป็นปัจจัยแก่โทสะได้จริงอยู่ แต่พระอริยบุคคลผู้ได้ฌานแล้ว ฌานของท่านจะไม่มีทางเสื่อม เมื่อไม่เสื่อมจึงไม่เป็นปัจจัยแก่โทสะ จึงถือว่าโทสะถูกละโดยสมุจเฉทไปด้วยโดยทางอ้อม พระอนาคามีจึงประหารอกุศลจิตไปอีก ๒ ดวง คือโทสมูลจิต ๒ และอกุศลเจตสิกอีก ๑ ดวง คือโทสะเจตสิก ๑ รวมเหลืออกุศลจิตอีก ๕ ดวง คือโลภทิฏฐิคตวิปปยุตจิต ๔ และโมหวิจิกิจฉาสัมปยุตอีก ๑ ถีทุกเจตสิก ๒ และมานเจตสิกอีก ๑ รอให้อรหัตตมรรคประหารต่อไป

มีคำถามเสริมว่า พระอนาคามีที่ไม่ได้ทำฌานก็มีอยู่ ดังนั้น ถ้าท่านเป็นอนาคามีประเภทปัญญาวิมุติแล้วท่านเจริญวิปัสสนาต่อจนบรรลุเป็นพระอรหันต์ก็ไม่ต้องละรูปราคะ กับอรูปราคะ น่ะซี

คำตอบคือ แม้พระอนาคามีที่เป็นประเภทปัญญาวิมุติ คือไม่ได้ทำฌาน รูปราคะและอรูปราคะก็ยังมีอยู่แต่เป็นอนุสัยกิเลส เรียกว่าภวราคานุสัย เป็นสมุทัย

ที่ต้องละตามกิจของอริยสัจจ์ เพราะกิจของมรรคคือละตัณหาที่เป็นอนุสัย คือสมุทัยให้เป็นสมุจเฉทปหาณ

อรหัตตมรรค เป็นมรรคสุดท้ายที่เกิดกับพระอนาคามีที่เจริญวิปัสสนาต่อจนบรรลุเป็นพระอรหันต์ อรหัตตมรรคจะทำหน้าที่ประหารสมุทัยที่เหลือ คือ รูปราคะ และอรูปราคะที่เป็นอนุสัยให้หมดสิ้นไป เมื่อรูปราคะและอรูปราคะที่เกิดอยู่ในโลภทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔ ดวงหมดไป จิต ๔ ดวงนี้ก็ดับไปด้วยเพราะตัวรากเหง้าถูกขุดรากถอนโคนแล้ว ตัวจิตก็ดับไปด้วย เมื่ออกุศลจิต ๔ ดวง คือ โลภทิฏฐิคตวิปปยุตจิต ๔ ดับลง ธรรมที่สัมปยุตกับจิต ๔ ดวงนี้ก็ดับไปด้วย คือ โมจตุกเจตสิก ๔ (โมหะ อหิริกะ อโนตตัปปะ และอุทธัจจะ) โลภเจตสิก ๑ มานเจตสิก ๑ และถีทุกเจตสิก ๒ ที่อยู่ในโลภสสังขาริก ๒ ดวง ก็ดับไปด้วยเป็นโบนัส เมื่อโลภะหมดไป โมหะก็อยู่ไม่ได้ เพราะโลภะเป็นอาหารของโมหะโดยตรง ดังนั้น อกุศลจิตอีก ๔ ดวง คือ โลภทิฏฐิคตวิปปยุตจิต ๔ และ โมหอุทธัจจสัมปยุตจิตอีก ๑ ก็ดับลงเป็นสมุจเฉท อกุศลเจตสิกอีก ๘ ดวง คือ โมจตุกเจตสิก ๔ โลภเจตสิก ๑ มานเจตสิก ๑ และถีทุกเจตสิก ๒ ก็หมดลง เป็นอันว่าอกุศลธรรม

ทั้งหลายก็หมดไปด้วย เมื่อสมุทัยดับลง ตัณหาอันเปรียบเหมือนนายช่างผู้สร้างเรือนถูกทำลายแล้ว ผู้สร้างสังสารวัฏฏ์ คือตัวตัณหาที่เป็นปัจจัยแก่ปฏิสนธิจิตไม่มีแล้ว ผู้จะไปปฏิสนธิต่อจึงไม่มี ดังนั้น พระอรหันต์เมื่อปรินิพพานแล้วจึงไม่มีการเกิดอีกต่อไป กิจในอริยสัจจ์จึงเป็นอันเสร็จสมบูรณ์ บางแห่งเรียกว่าเสร็จกิจ ๑๖ บางแห่งเรียกว่า ปริวัตร ๓ อาการ ๑๒

กิจ ๑๖ หมายถึง การทำกิจในอริยสัจจ์ คือทุกข์เป็นธรรมที่ควรกำหนดรู้ สมุทัย เป็นธรรมที่ควรประหาร นิโรธ เป็นธรรมที่ควรทำให้แจ้ง และมรรค เป็นธรรมที่ควรเจริญ เป็นกิจในอริยสัจจ์ ๔ อย่างที่ต้องทำในแต่ละมรรค และมรรคก็มี ๔ มรรค คูณกับกิจ ๔ กิจ ก็เป็นกิจ ๑๖ พอดี

ปริวัตร ๓ อาการ ๑๒ หมายถึง ญาณ ๓ คือ สัจจญาณ กิจจญาณ และ กตญาณ คูณกับอริยสัจจ์ ๔ เป็นอาการ ๑๒

๑) สัจจญาณ ความหยั่งรู้ในอริยสัจแต่ละอย่างคืออะไร

๑. ญาณรู้ว่า ขันธ์ ๕ เป็นกองทุข์

๒. ญาณรู้ว่า ตัณหาเป็นตัวสมุทัย เป็นเหตุแห่งทุกข์ทั้งหลาย

๓. ญาณรู้ว่า นิโรธเป็นความดับแห่งทุกข์ คือพระนิพพาน

๔. ญาณรู้ว่า ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เป็นทางปฏิบัติเพื่อให้ถึงซึ่งความดับทุกข์ คือมรรคมีองค์ ๘

๒) กิจจญาณ ความหยั่งรู้กิจอันจะต้องทำในอริยสัจจ์แต่ละอย่างให้สมบูรณ์

๕. ญาณรู้ว่า ทุกข์ ควรกำหนดรู้
๖. ญาณรู้ว่า สมุทัย ควรละเสีย
๗. ญาณรู้ว่า นิโรธ ควรทำให้แจ้ง
๘. ญาณรู้ว่า มรรค ควรทำให้เจริญ

๓) กตญาณ ความหยั่งรู้ว่ากิจเหล่านั้นได้ทำสำเร็จแล้ว

๙. ญาณรู้ว่า ทุกข์ ได้กำหนดแล้ว
๑๐. ญาณรู้ว่า สมุทัย ได้ละแล้ว
๑๑. ญาณรู้ว่า นิโรธ ได้ทำให้แจ้งแล้ว
๑๒. ญาณรู้ว่า มรรค ได้เจริญให้เสร็จสมบูรณ์แล้ว

ฉบับนี้ขอจบลงเพียงเท่านี้ หวังว่าท่านสมาชิกคงจะได้รับความรู้ความเข้าใจพอสมควร หากใครมีข้อสงสัย โทร.มาสอบถามได้ที่ ๐๘๖-๓๑๗ ๙๗๗๑

ท้ายที่สุดนี้ ขอความสุข ความเจริญ ทั้งทางโลกและทางธรรม จงมีแก่ท่านสมาชิกทุกท่าน พบกันใหม่ในฉบับหน้า ขอบคุณครับ

ข่าวอนุโมทนา

คณะกรรมการมูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ขออนุโมทนาท่านผู้มีอุปการะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา กับมูลนิธิแนบมหานีรานนท์

คุณรัตนา วศินระพี รับเป็นประธานทอดผ้าป่าสามัคคี พร้อมคณะนักศึกษาวัดสามพระยา วัดธาตุทอง มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ผู้ปฏิบัติธรรม ญาติ มิตร และสาธุชนทุกท่าน ได้จัดผ้าป่าสามัคคีทอด ณ มูลนิธิแนบฯ ในวันศุกร์ ที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗ เพื่อนำรายได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ด้วยการศึกษาธรรมและปฏิบัติวิปัสสนา โดยจัดพิมพ์หนังสือธรรมเผยแพร่ ค่ายาค่ารักษาพยาบาล ซ่อมแซมอาคาร และค่าใช้จ่ายอื่นๆ

พันเอกนราวุฒิ ทองม่วง ผู้บังคับกองพันทหารสื่อสาร ที่ ๑ พัน. ๑๐๑ ค่ายกำแพงเพชรอัครโยธิน ได้ส่งทหารมาช่วยทำความสะอาดพร้อมจัดสถานที่ และกิจกรรมของมูลนิธิ ฯ อื่นๆ โดยมี พันตรี ชนันพัฒน์ เที่ยงพูนวงศ์ เป็นผู้ควบคุมดูแลเสมอมา

ท่านที่บริจาคเครื่องอุปโภค บริโภคต่างๆ มากมาย แด่มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ตลอดมา

ท่านที่เป็นเจ้าภาพเลี้ยงภัตตาหารต่างๆ ในงานทอดผ้าป่าสามัคคี วันอาสาฬหบูชา นี้

ท่านที่เป็นเจ้าภาพเลี้ยงภัตตาหารพระภิกษุและผู้ปฏิบัติธรรมรายวัน

ท่านที่บริจาคทรัพย์ปัจจัยทำนุบำรุงสมทบทุนมูลนิธิแนบมหานีรานนท์, ทุนค่าอาหาร, ธนาคารบุญ, ค่าพิมพ์หนังสือเผยแพร่, ค่าน้ำค่าไฟ, ค่าภัตตาหารพระภิกษุและผู้ปฏิบัติธรรม ค่ารักษาพยาบาล ค่าซ่อมแซมอาคารพักพระภิกษุ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ทั่วไป

บางท่านที่ไม่สามารถมาบริจาคด้วยตนเองได้ ได้บริจาคปัจจัยผ่านทางไปรษณีย์ไร่ขิง ๗๓๒๑๐ หรือบริจาคเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ โดยโอนเข้าบัญชีมูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ผ่านธนาคารกรุงศรีอยุธยา สาขาสำนักเพลินจิต เลขที่ ๐๐๑-๙-๓๘๙๔๒-๐ ประเภทออมทรัพย์ และธนาคารกรุงไทย สาขาถนนข้าวสาร เลขที่ ๐๒๗-๑-๒๒๒๙๘-๐ ประเภทออมทรัพย์

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย พร้อมทั้งกุศลเจตนาทุกท่าน ที่ได้ร่วมใจกันบำเพ็ญกุศล ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาทั้งด้านคันถะธุระและวิปัสสนาธุระ จงเป็นพลวปัจจัยให้ท่านทั้งหลายประสบความสุข ความเจริญ มีสติ ปัญญา

สามารถรู้ธรรมเห็นธรรมตามคำสอน ของององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จนถึงความพ้นทุกข์โดยเร็วพลันด้วยกันทุกท่าน เทอญ.

มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ มีวัตถุประสงค์ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ด้วยคันถะธุระและวิปัสสนาธุระโดยตรง

ด้านคันถธุระ

๑. จัดการเรียนการสอนพระอภิธรรมพร้อมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้แก่ พระภิกษุ สามเณร และแม่ชี หลักสูตรประจำ ๒ ปี ที่สำนักวิปัสสนามูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ถนนพุทธมณฑลสาย ๕ โดยรับสมัคร ปีละ ๑ รุ่นๆ ละ ๔๐ ท่าน เปิดรับสมัคร ตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม ถึง ๒๕ เมษายน ๒๕๕๗ แจ้งความประสงค์ทางโทรศัพท์มาก่อนได้

๒. จัดการเรียนการสอนพระอภิธรรมฯ เพื่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้แก่ประชาชนทั่วไป ๓ แห่ง คือ :

๒.๑ วัดธาตุทอง ถนนสุขุมวิท เขตวัฒนา ที่วิหารลิมปาภรณ์ ทุกวันอาทิตย์

- เวลา ๐๘.๓๐ ถึง เวลา ๑๔.๐๐ น.

๒.๒ วัดสามพระยา เขตพระนคร ที่อาคารสุหัทรังสรรค์ ชั้น ๑ ห้อง ๑๐๑ และ ๑๐๒ เป็นประจำทุกวัน

- วันจันทร์-ศุกร์ เวลา ๐๙.๐๐ น. ถึง ๑๔.๓๐ น.

- วันเสาร์-อาทิตย์ เวลา ๐๘.๓๐ น. ถึง เวลา ๑๕.๓๐ น.

๒.๓ มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ถนนพุทธมณฑล สาย ๕ ทุกวันอาทิตย์ เวลา ๐๙.๐๐ น. ถึง เวลา ๑๖.๓๐ น.

๓. จัดพิมพ์วารสารธรรมะ ชื่อ ปัญญาสาร แจกเป็นธรรมทาน ประมาณ ๓ เดือนต่อฉบับ บอกรับเป็นสมาชิกได้โดยไม่ต้องเสียค่าบำรุงแต่ประการใด

ด้านวิปัสสนาธุระ

๑. ได้จัดตั้งสำนักวิปัสสนา ณ เลขที่ ๘๔/๑ หมู่ที่ ๒ ตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีเรือนปฏิบัติวิปัสสนา จำนวน ๖๐ หลัง ผู้ที่มีความรู้ปรมัตถธรรมตามสมควร สมัครเข้าปฏิบัติได้ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ

๒. จำนวนผู้เข้าปฏิบัติธรรม เดือน มกราคม ถึง เดือน ธันวาคม ๒๕๕๖ มีดังนี้

พระภิกษุ	๖๕	รูป
สามเณร	๕	รูป
แม่ชี	๕๑	ท่าน
ฆราวาสชาย	๑๑๒	ท่าน
ฆราวาสหญิง	๖๖๕	ท่าน
รวม	**๘๙๘**	**ท่าน**

๓. อบรมวิปัสสนาฯ แก่ประชาชน หลักสูตร ๗ วัน เดือน มกราคม ถึง เดือน ธันวาคม ๒๕๕๖ มีดังนี้.

พระภิกษุ	๑๔	รูป
แม่ชี	๒๔	รูป
ชาย	๘๘	ท่าน
หญิง	๒๘๕	ท่าน
รวม	**๔๑๐**	**ท่าน**

๔. จัดอบรมวิปัสสนาฯ แก่ประชาชน หลักสูตร ๗ วัน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ดังนี้.

วันที่ ๑๗ – ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๗

วันที่ ๒๑ – ๒๘ เมษายน ๒๕๕๗

วันที่ ๕ – ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗

วันที่ ๒ – ๙ มิถุนายน ๒๕๕๗

วันที่ ๓๐ มิถุนายน – ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗

วันที่ ๔ – ๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๗

วันที่ ๑ – ๘ กันยายน ๒๕๕๗

วันที่ ๒๙ กันยายน – ๖ ตุลาคม ๒๕๕๗

วันที่ ๓ – ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๗

วันที่ ๑ – ๘ ธันวาคม ๒๕๕๗

๕. จัดอบรมวิปัสสนาแก่ประชาชน (หลักสูตรเพิ่มทักษะ) ๗ วัน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ดังนี้.

วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ถึง ๑ มีนาคม ๒๕๕๗

วันที่ ๑๙ – ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗

วันที่ ๑๘ – ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๗

วันที่ ๑๗ – ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๗

๕. พระภิกษุเข้าปฏิบัติวิปัสสนา ตามหลักสูตรประจำ ดังนี้.

วันที่ ๘ – ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๗

วันที่ ๑๒ – ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗

วันที่ ๑๓ – ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๗

ผู้สนใจเข้าอบรมฯ ติดต่อ ที่ มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ หรือ โทรศัพท์ ๐๒-๘๘๙-๔๔๑๗ / ๐๒-๔๘๒-๑๐๔๔

ข่าวการบำเพ็ญกุศลประจำปี ๒๕๕๗ มี ๔ ครั้ง :-

๑) วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ ทอดผ้าป่าสามัคคี (วันมาฆบูชา)

๒) วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ทอดผ้าป่าสามัคคี (วันวิสาขบูชา)

๓) วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗ ทอดผ้าป่าสามัคคี (วันอาสาฬบูชา)

๔) วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๗ ทอดกฐินสามัคคี

ตารางบรรยายวัดธาตุทอง

วันอาทิตย์แรก (เช้า) พระอาจารย์มหาเกรียงศักดิ์ มหาสติปัฏฐานสูตร
(บ่าย) บาลี

วันอาทิตย์ที่ ๒ อ.ปราโมช อ.นิตยา อ.สุมณฑา อ.โชติ
ปริจเฉท ๑ ปริจเฉท ๔ มิลินทปัญหา มหาปัฏฐาน

วันอาทิตย์ที่ ๓ อ.ปราโมช วิปัสสนา

วันอาทิตย์ที่ ๔ อาจารย์รับเชิญพิเศษ อ.เทพฤทธิ์ อ.ไชยวัฒน์

ตารางบรรยายธรรม สำนักวิปัสสนามูลนิแนบมหานีรานนท์

วันอาทิตย์	๙.๐๐ – ๑๑.๐๐ น.	๑๓.๐๐ – ๑๔.๓๐ น.
ห้อง ๑	ปริจเฉทที่ ๕ อ. แม่ชีสุภัทรา	ปริจเฉทที่ ๑ – ๗ อาจารย์เทพฤทธิ์
ห้อง ๒	มหาปัฏฐาน พระอาจารย์ทองแสง	วิสุทธิมัค อ. แม่ชีสุภัทรา

ตารางบรรยายวัดสามพระยา

ห้อง ๑๐๑			ห้อง ๑๐๒		
วัน/เวลา	๙.๐๐ - ๑๑.๐๐ น.	๑๒.๓๐ - ๑๔.๐๐ น.	วัน/เวลา	๙.๐๐ - ๑๑.๐๐ น.	๑๒.๓๐ - ๑๔.๐๐ น.
จันทร์	ธรรมบทภาษาอังกฤษ อ.ดร.ช่วย กรรณวัฒน์	ปริจเฉทที่ ๘ อ.อภิญญา	จันทร์	วิปัสสนา อ.บุญณัฐศักดิ์	ปริจเฉทที่ ๕ อ.บุญณัฐศักดิ์
อังคาร	วิสุทธิมรรค อ.สนั่น	ปริจเฉทที่ ๘ อ.อภิญญา	อังคาร	ปัญญานิทเทส อ.พระมหาสมชาย	ปริจเฉทที่ ๕ อ.บุญณัฐศักดิ์
พุธ	ปริจเฉทที่ ๕ อ.ดร.ช่วย กรรณวัฒน์	บาลี อ.พระมหาสมชัย	พุธ	ปริจเฉทที่ ๖ อ.พระมหาสมชาย	ปริจเฉทที่ ๘ อ.พระมหาเกรียงศักดิ์
พฤหัสบดี	สมถกัมมฐาน อ.อาณัติชัย	ทบทวน ป. ๘ อ.อภิญญา	พฤหัสบดี	ปริจเฉทที่ ๘ อ.พระมหาเกรียงศักดิ์	บาลี อ.พระมหาเกรียงศักดิ์
ศุกร์	ปริจเฉทที่ ๒ อ.บุญณัฐศักดิ์	บาลี อ.พระมหาสมชัย	ศุกร์	อินทรียยมก อ.แม่ชีสุภาภรณ์	สติปัฏฐาน (อิริยาบถบรรพ) อ.อภิญญา

ห้อง ๑๐๑			ห้อง ๑๐๑		
เสาร์	๐๙.๐๐ - ๑๑.๐๐ น.	พื้นฐาน อ.แววมยุรี	อาทิตย์	๐๙.๐๐ - ๑๑.๐๐ น.	พระสูตร อ.สมพร
	๑๒.๓๐ - ๑๔.๓๐ น.	ปริจเฉทที่ ๑ อ.แววมยุรี		๑๑.๐๐ - ๑๒.๐๐ น.	มาติกา อ.สนั่น
				๑๒.๐๐ - ๑๓.๓๐ น.	ยมก อ.สมพร
ห้อง ๑๐๑			**ห้อง ๑๐๒**		
เสาร์	๐๘.๓๐ - ๑๑.๓๐ น.	มาติกา	อาทิตย์	๐๙.๐๐ - ๑๑.๐๐ น.	ปริจเฉทที่ ๘ อ.แววมยุรี
	๑๒.๓๐ - ๑๔.๐๐ น.	ปริจเฉทที่ ๕ อ.สมพร		๑๑.๐๐ - ๑๒.๐๐ น.	
	๑๔.๐๐ - ๑๕.๓๐ น.	สัจจยมก อ.สุภาภรณ์		๑๒.๐๐ - ๑๓.๓๐ น.	วิปัสสนา อ.แววมยุรี
พุธ	๑๒.๓๐ - ๑๔.๓๐ น.	ปริจเฉทที่ ๑ อ.เทพฤทธิ์		๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น.	สัจจยมก อ.สุภาภรณ์

รายชื่อกรรมการมูลนิธิแนบมหานีรานนท์ชุดใหม่ พ.ศ. ๒๕๕๖

๑.	นายวรรณสิทธิ ไวทยะเสวี	ประธานกรรมการ
๒.	น.ส. ปราโมช น้อยวัฒน์	รองประธานกรรมการ
๓.	นายปราโมทย์ อิทธิกุล	รองประธานกรรมการ
๔.	นายบุญณัฐศักดิ์ ทวิพัฒน์	รองประธานกรรมการ
๕.	นายเทพฤทธิ์ สาธิตการมณี	กรรมการ
๖.	นายเธียรชัย ศรีสุขประเสริฐ	กรรมการ
๗.	นางสุนีย์ ธุระงาน	กรรมการ
๘.	นางอุไรพรรณ พิพัฒน์ไพบูลย์	กรรมการ
๙.	น.ส. วรวรรณ ศุภจรรยา	กรรมการ
๑๐.	น.ส. นิรมล กีรติสิทธิกุล	กรรมการ
๑๑.	นายวิชัย ผดุงทรัพย์	กรรมการ
๑๒.	น.ส. พูนศรี นนทการ	กรรมการ
๑๓.	นายอเนก แก้วศุภวิชญ์	กรรมการ และเหรัญญิก
๑๔.	น.ส. สดับพิณ กฤดานรากรณ์	กรรมการ และผู้ช่วยเหรัญญิก
๑๕.	น.ส. บุญนะ ตุลารักษ์	กรรมการ และเลขานุการ

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ
การให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง

ปัญญาสาร ◉ ฉบับที่ ๑๒๖